

DR. MEZŐ FERENC:

**KÉPEK
A MAGYAR SPORT
MÚLTJÁBÓL**

(1817—1892.)

25 KÉPPEL.

B U D A P E S T , 1926.

KÖZÉPFOKÚ ISKOLÁK SPORTKÖREI ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK KÖNYVTÁRA

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

KROMPASZKY MIKSA

tankerületi királyi főigazgató, a KISOSz miniszteri biztosa

MEZEY FERENC

felső kereskedelmi iskolai testnevelési tanár, a KISOSz főtájkára

DR. MEZŐ FERENC

állami reálgimnáziumi tanár, a KISOSz propagandabizottságának elnöke

HORNYÁNSZKY VIKTOR R.-T., MAGYAR KIRÁLYI UDVARI
KÖNYVNYOMDA
BUDAPEST, 1926.

*Dr. József Ferenc Főherceg
Ő Királyi Fenségének*

ajánlom

ELŐSZÓ.

Immár nyolcadik éve, hogy az ágyúk nyugovóra tértek, gépfegyverek, puskák elhallgattak: a lövészárkokban folytatott küzdelmet fölvaltotta a sporttereken folyó vetélkedés. Az egész világon, de különösen a letiport országokban hihetetlen arányokat ölt a sportolás. Németország egy napon közel kétszázezer futót tud starthoz állítani, de megcsónkított hazánk fővárosában is egyetlen verseny keretében kétezer atléta hódol a hősök emlékének . . .

A sport föllendülésével, a sportolók számának gyarapodásával természetesen karöltve jár a sporttárgyú irodalmi termékek szaporodása. Valóban a külföldön (Német-, Francia- és Angolországban)¹ havonta százával jelennek meg theoretikus és praktikus irányú sportmunkák. Itthon elvéve lát egy-egy szakkönyv napvilágot. Mi lehet ennek az oka? Vájjon azért nem jelennek meg sportművek, mert nincs olvasóközönségük, vagy azért nincs olvasóközönség, mert nem jelenik meg elég munka? Mi hajlandók vagyunk ez utóbbit hinni.

Tehát nincs elég sportmunka.*) Testi kultúránk múltját ismertető munka meg egyáltalában nincs iro-

*) Az ifjúságunk között meglehetősen elterjedt „Miszter Herkules”-füzetek: a „Százezerméteres stafétafutás”, „A tragikus jég-hockey-verseny”, meg a többi Herkules-termék csak annyira sportraunka, amennyire ékszer — a kirakatokban látható üvegyöngy.

dalmunkban. Ez a körülmény, nemzeti múltunk iránt érzett kegyeletes tisztelete, meg három évtizedes sportszeretetet bírt rá, hogy sportunk múltját kutatni kezdjem. Innen-onnan két éve, hogy e nehéz, de szép munkába fogtam. Addig is, míg kutatásaim rendszerezett eredményeivel a nyilvánosság előtt jelentkezhettem, szálláscsinálónak előreküldöm ezt a kis munkát, amely egynéhány elméleti kérdésen kívül az 1817—92 közé eső évek egy-egy nevezetesebb, érdekesebb sporteseményét mutatja be — egykorú megvilágításban. Minden fejezet — csillaggal elválasztottan — két részből áll: az első (a csillag előtti) a magam bevezetése, a második az egykorú cikk. (Ezek helyesírásán nem változtattam.)

Diákkoromból emlékszem, mily kellemetlen volt, ha olvasmányaim során idegen szavakkal, kifejezésekkel, ismeretlen fogalmakkal találkoztam s — mert lexikonom, megfelelő szótáram nem volt — legtöbbször át kellett rajtuk siklanom. Erre gondoltam, amikor igyekeztem mindent megmagyarázni, amin a fiatalabb olvasó fennakadhatna. Talán sok a jegyzet, de ez bizonyára kisebb hiba, mint amilyen az ellenkezője lenne.

A bevezetések megírásához gyéren találtam forrásokat. Mégis jó haszonnal forgattam Bély Mihály, dr. Czöllder-, Matolay-, Molnár Lajos-, Maurer-, Zsingor-, Zuber-, dr. Fodornak a jegyzetekben is említett műveit, dr. Pintér Jenő irodalomtörténeti munkáit s a lexikonok szakbavágó cikkeit.

Mindazoknak, akik akár tanáccsal, felvilágosítással, jó ötlettel, képanyaggal támogattak (Bakody Ervin egyet. m. tanár, Bély Mihály, Bély Miklós testn. Tanár,

Bogenrieder Frigyes gyógyszerész, a Nagykanizsai Torna Egylet elnöke, Clair Vilmos író, Dunay Zoltán és Makoldy Viktor reálgimn. tanárok, Jellenek Antal budai főlovászmester, Kertész Árpád igazgató, Mannó Miltiadesz festőművész, dr. Potyondy József nagykanizsai városi tisztviselő, dr. Szukováthy Imre, a Testnevelési Főiskola igazgatója, dr. Veress Imre, a MAC főtitkára, Zuber Ferenc, az OTT főtitkára), e helyütt rovom le hálámat s ugyancsak itt mondok köszönetet a Nemzeti Múzeum tisztviselőinek, valamint derék tanítványaimnak, akik mindenkor készségesen támogattak munkámban.

De legnagyobb hálával Krompaszky Miksa tan-ker, kir. főigazgató úrnak, a KISOSz miniszteri biztosának tartozom, akinek önzetlen támogatása nélkül munkám még sokáig nem láthatott volna napvilágot.

Budapest, 1926 márc. 15.

Dr. Mező Ferenc.

1. A gimnasztika fontossága.

(1817.)

Kis János (1770 — 1846.), a múlt század első felének kedvelt költője és műfordítója 1817-ben hosszabb értekezést írt „A testet tárgyazó nevelésről” címen. Ennek egyik fejezetében tárgyalja a gimnasztika fontosságát.

Forrásai gyanánt — orvosi könyveken kívül — főleg a német Guts-Muths-nak (1759—1839), a tudományos testgyakorlat megalapozójának műveit¹⁾ használta, valamint Hieronymus Mercurialisnak²⁾ (1530—1606.) *De arte gymnastica*³⁾ c. munkáját.

Kis János tanulmányai során két évet (1791—2.) német egyetemeken (Göttingában és Jenában) töltött s valószínűleg e közben ismerkedett meg Guts-Muths testnevelő működésével, de az sem lehetetlen, hogy csak később nevelő, illetőleg tanár korában kezdett érdeklődni a testgyakorlat kérdései iránt.

*

¹⁾ *Gymnastik für die Jugend* 1793. (Gimnasztika az ifjúság számára) és *Spiele zur Übung und Erholung des Körpers und Geistes* 1796. (Játékok a test és lélek gyakorlására és üdülésére).

²⁾ Ez a tudós orvos 1672-ben, Amszterdamban megjelent munkájában az ógörög sportot írja le. majd tárgyalja a maga koráig ismert valamennyi testgyakorló ágat, az egyes gyakorlatok hasznát, végül javasolja az ó-görög gimnasztika föltámasztását. Ez a ma is haszonnal forgatható könyv rendkívül ritka. Az 1925. év végén az Országos Testnevelési Tanács Londonban (egy ott járt magyar sportember, Sándor Alfonz révén) megvásárolta egy példányát — 17_s millió koronáért.

³⁾ A gimnasztikai művészetről.

A' Gymnastica magában foglal minden gyakorlásokat, mellyek a' test erősítésére és alkalmasabbá tételére tzeleznek.¹⁾ Annak betses és fontos voltát, ha a' mindennapi tapasztalás nem tanítaná is, már tsak abból a' nagy tiszteletből is lehetne gondolni, mellyel ahoz a' régiségnek két böltsebb nemzeti 's annak Böltsei is viseltettek. Melly külömbség vagyon az olly gyerekek között, a' kik szüntelen jártatón vezetettek, minden kis szellőtől őriztetnek, 's testi erejeknek minden merészebb próbáitól, mint valamelly nagy veszedelemtől, vagy éppen büntől eltiltatnak; 's az olyanok között, a' kik gyenge koroktól fogva tagjaitkat mindenféle gyakorlásokkal tökéletesítik, 's az által sok veszedelmeknek elkerülésére, vagy álhatatos eltűrésére alkalmasakká teszik! Lehet ugyan a' testi gyakorlásokban is az illendő mértéken túl menni, megeshetik az is, hogy a' testi gyakorlásnak némelly nemei még a legnagyobb vigyázás mellett is néha veszedelmesek lehetnek; de ebből is tsak az következők: rész-szerént, hogy mindenütt vágnak visszaélések, rész-szerént, hogy az ember nem ura minden eseteknek. Más felől pedig, ha meggondoljuk, melly sokkal nagyobb veszedelemmel vágnak a' testi gyakorlás nélkül nevelt 's nagy gonddal szobákba bezárt gyermekek kitéve: könnyen által láthatjuk, melly káros légyen a' nevelésnek ezen részét elmúlatni,²⁾ mellyre még az Ország kormányozóknak is szükséges volna vigyázni.

1. Tanta fuit apud veteres artis gymnasticae existimatio, ut Plato atque Aristoteles — ne alios quidem plures recenseam — eam rem publicam haud

¹⁾ Guts-Muths szerint a gimnasztika: „Ein System von Übungen des Körpers, welches die Vervollkommnung des letzteren zum Zweck hat.” (Magyarul: testi gyakorlatok rendszere, amelynek ez utóbbi tökéletesítése a célja), vagy: „Arbeit im Gewände jugendlicher Freude” („Fiatalság örömköntésébe bújtatott munka.”)

²⁾ Elmulasztani.

optimam esse censuerint, in qua talis ars desideratur; nee immerito quidem: quoniam si animi semper habenda est cura, neque ille absque corporis auxilio quidquam grave aut dignum efficere valet: ita profecto studendum est corporis salubritati, bonoque habitui, ut et anirno inservire et eius operationes nequaquam impedire, sed adiuvare possit propter quod in Protagora Plato, eum esse claudum: appellandum dixit, qui solum animum exercens, corpus ignavia atque otio consumit.¹⁾

*) Ez az idézet Hieronymus Mercurialis említett munkájából való (14. l.). Magyarul: A régiek olyan nagy véleményvel voltak a gimnasztikai ügyesség felől, hogy Platónak és Aristotelesnek az volt a nézete, — hogy több mást ne hozzak föl — hogy nem valami kiváló az az állam, amely az ilyenféle ügyességnek híjával van; s méltán: mert ha a lelket folytonosan gondozni kell s az a test segítsége nélkül nem képes valami nehéz, vagy érdemes dolog véghezvitelére, úgy minden körülmények között törődni kell a test egészségével, jó állapotával, hogy egyrészt képes legyen a lelket szolgálni s azt ténykedéseiben semmiképen se akadályozza, ellenkezőleg támogathassa, emiatt mondta Plato Protagorasá-ban, hogy tökéletlennek kell nevezni az olyan embert, aki csupán csak a lelkét műveli, de testét renyhességével és tunyaságával elernyeszti.

2. Clair testgyakorló- és vívóiskolája.

(1833—1866.)

A németek Jahn Frigyes Lajost, (1778 — 1852. a német torna megalapítóját „Turnvater”-nek nevezték elinalunk e díszes jelző Clair Ignácot illeti meg. Ő teremti meg hazánkban az első testgyakorló-intézetet, évtizedeken át ő képezi ki a magyar tornatanítókat és tevékeny szerepe van az első magyar tornaegyletnek, a NemzeiiTorna Egyletnek a megalapításában.

Clair Saint Jean de Maurienne-ben, Savoya hercegségben született 1792-ben. Iskolái elvégzése után katonai pályára lépett, mint magastermetű ember a gárdához került, rövidesen kapitányi rangig vitte s végig résztvett Napoleon háborúiban.

A gárda feloszlása után” hazánkba jött, majd innen Bécsbe ment s egy ideig céllövészetet s vívást tanított. Ugyanott 1820 ban vívómesteri képesítést szerzett. Oklevelét kilenc neves vívómester írta alá.

1826-ban visszajön hozzánk és mint „harc-mester”, a polgárság gyerekeit tanítja vívásra. Fuchs Christian, vagyonos kereskedő fiaihoz torna- és vívómesternek szerződötteti és 1833-ban az ő tanácsára és támogatásával testgyakorló-intézetet nyit a Síp-utcában.²⁾ 1839-ben Fuchs Christian és Tavassy Lajos (később ev. gimnáziumi igazgató)

¹⁾ A torna atyjá-nak.

³⁾ Erről szól az a) alatti cikk.

kezdeményezésére intézetét részvénytársasággá alakítja át.

Az új intézet továbbra is Clair Ignác, mint „e' részben nagy jártasságú 's tapasztalt férfi' vezérlete alatt” működött s célját így állapította meg: „Részint mindkét nemű ifjúság testi képe- sítése, részint egy anyaiskola alapítása mindazokra nézve, kik más helyekre, mint testgyakorlat tanítói alkalmaztatni kívánnak”.

A 48—49-i események károsan hatottak az intézetre is, részvényeseinek száma leapadt s a szabadságharcot követő gazdaságilag is válságos időben az intézet súlyos anyagi gondokkal küzd s már-már az a veszedelem fenyegeti, hogy kénytelen lesz feloszlani. A végső veszedelemben Ágoston József, az intézet igazgatója, a főváros polgárságához fordul segítségért.¹⁾ Az eredmény nem marad el: a községi tanácsban körözött „részvényíven” mintegy 80 aláíró jelentkezik „a szent cél gyámolítására”. Így aztán az intézet további működése lehetővé vált.

1850-ben a Beleznay kertbe²⁾ költözik át az intézet, 1860 ban pedig az Ötpacsirta-utcába.³⁾

Bár előkelő pártfogókban, támogatókban ez idő tájt sincs hiány, az intézet a hanyatlás képét mutatja s egy 1863. évi főkapitányi jelentésből is kitetszően, nem a legjobb anyagi helyzetnek örvend s Clairnak 1866-ban bekövetkezett halála után tag- jainak s vagyonának maradványaival a Pesti Tornaegyletbe olvad.

¹⁾ L. a b) alatti cikket.

²⁾ A Kerepesi- (mai Rákóczi-) úton volt.

³⁾ A mai Eszterházy-utca.

a) *Testgyakorló- és vívóiskola.*

„Több folyóírásaink dicsérettel emlékeztek már Clair Ignác úrnak testgyakorló- és vívó-intézetéről, de az illy hasznos intézeteket eléggé ajánlani nem lehet. Mely jötevő hatása van a' test gyakorlásának az életre, egészségre, a' nemzetek testi és lelki jóllétökre:

1. Clair Ignác.

azt bizonyítják a' történetek, mutatja a' mindennapi tapasztalás. A' régi Görögök és Rómaiak párosították a' lélek kimivelésével a' testnek czélirányos gyakorlások általi kifejtését 's erősítését. De a' jótékony testi művelést csak a' férfi ifjúságra terjeszteni-ki, egyoldalú gondoskodás. Szinteolly hasznos a' test gyakorlása a' szép nemnek is; a' hol a' nőnem izmos és erős, ott születnek izmos és erős férfiak. Mind a' két nemre kiterjeszté gondját Clair Ignác úr, testgyakorlást és vívást tanító mester; midőn már a' múlt

esztendőben a' leánykákat az asszonyi testhez alkalmazott gyakorlásokban oktatta, célirányos mozgások által többeket a' ferde növéstől megmentett, gyöngé testeknek kellemes hajlékonyságot, szép orcáiknak pirosságot 's elevenséget szerzett.

Jelenleg a' leánykák testgyakorlásai Hétfőn, Szerdán és Pénteken délután 6—8 óráig tartatnak a' Sípútcában a' 344-dik szám alatt egy kellemetes kertben. Azok, kik ki vannak növe, Clair úr személyes, vagy hitvese felvigyázása alatt külön gyakoroltatnak, a' ferde növés tökéletes kifejlése alatt megakadályoztatik, a' már kifejlett, de meg nem rögzött feltartóztatik, úgyhogy az a' testnek szembetűnő kárával el nem hatalmazhat. Ugyanott tanítatnak a' férfigyermekek és ifjak Kedden, Csütörtökön és Szombaton szinte 6—8 óráig többféle testi gyakorlásokra, mint: vívásra, vágásra, birkózásra, ballancirozásra,¹⁾ szökésre,²⁾ voltigirozásra³⁾ és a' testnek hasznos más mozgásokra. Mindezen testgyakorlások egy derék orvos úr által az intézet megnyitásakor megvizsgáltatván, mind az egészségre, mind a' test erősítésére nézve hasznosoknak, sőt szükségeseknek találtattak⁴⁾.

b) Fölszólítás a pesti testgyakorló-intézet érdekében.

Többször emeltetett már szó a pesti testgyakorló-intézet érdekében és pedig akkor sem sikertelenül, midőn annak célszerűsége bizonyításul az eredményre meg nem is hivatkozhatnánk; 16 évek előtt részvények útján lőn ez megalapítva⁵⁾ akkép, hogyha nem

¹⁾ Egyensúlyozási gyakorlat.

²⁾ A. m. ugrás.

³⁾ Lovon végzett gyakorlatok. A *voltigirozás* a francia *voltiger* (lóra pattanni) szóból keletkezett.

⁴⁾ A cikk megjelent a *Hasznos Multságok* 1834. évf. júl. 19-i számában.

⁵⁾ Ez téves állítás! Clair intézete 17 évvel azelőtt (1833-ban) nyílt meg s csak 1839-től volt részvénytársaság.

oly tág körben is, mint óhajtható lett volna, de csakugyan méltánylást érdemlő sikerrel felelt meg hivatásának, mert nemcsak mintegy másfélezer növendék emlegeti hálával azon intézetet, hol testi erejét, hajlékonyságát s könnyűséget (mely az egészség biztosítása mellett, a lélek vidorságára s elevevességére is jótékony hatással lőn) kifejlesztenie alkalmá volt, hanem hazánknak némely népesebb közönségei is, köszönetet mondtak azon tanítókért, kik intézetünkben képeztetvén, náluk alkalmazást nyertek.

Azonban a lefolyt két év viszontagságai eddigi részvényeseinek számát tetemesen leolvasztván, legszigorúbb gazdálkodásunk, sőt nélkülözéseink mellett is odajutottunk, miszerint, ha azon honfiak előtt is, kik iránt kedvezőbb lévén a gondviselés, nem szenvedtek vagyonsbeli tetemes veszteséget, részvétlenül hangzik el felszólalásunk, — épp akkor leszünk kénytelenek feloszlani, midőn alapos reményt táplálunk aziránt, hogy intézetünk, mint a nevelésnek egyik jelentékeny ága, a felsőség figyelmét kiérdemelve, oly pártfogásban fog részesülni, mely eddigi csupán emberbarátok buzgóságától feltételezett állását biztosítandja.

Ámde, ha a felsőség kegyes pártfogására bizton számíthatni is, a pillanat szükségei általa rögtön csakugyan nem fedezhetők, s így bizonyos ideig még kénytelenek vagyunk igénybe venni polgártársaink emberbaráti nemes részvétét, mert különben az egyszer feloszlott intézetnek újabb életbeléptetése, nemcsak tetemesebb költségbe kerülne, mint amennyit annak fenntartása kíván, hanem főkép azon idővesztés lenne kipótolhatatlan, mely ennek megszüntéből múlhatatlanul bekövetkeznék. Mi szívhez szólni nem tudunk, de lehetetlen hinnünk, hogy midőn a hon fővárosában 800 ezüst ft évi pótlékkal egy ilyen intézet megmenthető, azok, kiket Isten értékkel áldott meg s azok, kikben a szív dobog, azt feloszlani engedjék; és ezen hitünk s reményünk teszi kötelessé-

günnké, hogy minden honpolgárt, de különösen a fővárosban lakókat bizalommal kérjük, miszerint járuljanak filléreikkel a hiánypótlásához; mi egy ifjú nemzedék nevében mondunk érte hálaköszönetet; s midőn .e cikkünket minden lapok által felvételni kérjük, egyszersmind aláírást nyitunk:

1-ör. Három évre, 10 pft évi díj mellett, azon joggal, miszerint a részvényes egy fi- vagy nőnövendékét, az intézetben nyerendő oktatás végett, jelölhessen ki.

2-or. Száz ezüst pft alapítvány-tőke, vagy ennek évenkinti hatos kamatjának befizetése mellett egy növendék küldetésének örökös jogával.

3-or. Egyszer mindenkorral ajánlásra.

Aláírhatni pedig a fővárosban megjelenő időszaki lapok tisztelt szerkesztőségénél, valamint az intézet igazgatójánál (Hatvani-kapu 636-ik sz. 1-ső em.) s első oktató Clair Ignác úrnál az intézetben.

Pest, máj. 3-án, 1850.

Ágoston József
igazgató.

3. „Nagy kiúzás.”

(1836)

1836-ban nyílt meg Pesten az első polgári úszó-iskola. Mayer Ferenc és társa volt a tulajdonosa a „pesti Dunán, a felső Duna-soron, a Spiegel-ház közelében felsőbb helybenhagyás mellett” felállított uszodának. Férfiak, nők egyaránt használhatták, még pedig amazok reggel 6—12 és d. u. 3—8 $\frac{1}{2}$, ezek d. u. 12—3 óra között. A díjak ezek voltak: kezdők az egész idényre 15 ezüst frtot, szabadúszók 8 frt 30 krt, kezdők egy leckéért 30, szabadúszók 20, nézők 6 pengő krajcárt fizettek. Fehérneműt potom áron kölcsönöztek, így lepedőt 4, úszónadrágot 2, törülközőt 1 pengő krajcárért.

Az úszóiskola oly keresett lett, hogy 3 év múlva egy újabbnak a felállítását is szükségesnek látta az igazgatóság. Az új „intézet”-ben a kezdőket tanították, a régiket kizárólag a szabadúszók használhatták. Volt olyan nap is, amikor a déli órákban egyszerre „90 kisasszony gyakorolta magát az úzásban”.

Anyámasszony katonái akkor is voltak, még pedig tömegesen. A Divatlap meg is rója őket, hogy „csak akkor merészkednek a Dunára, amikor a vizet a nap tüze egészen forróvá teszi; különben a XIX. század ezen elpuhult hősei, hacsak némi langyos szellőcske fűjdogál, már távolról kerülik a Dunát. Fázékony test — hideg szív — hideg lélek — fagyalt — ebből áll a mai világ.” „Ha a forró levegő — mondja a másik újdondász

— csak kissé is meghül, alig mer egy-kettő a vízbe ugrani. Ezek aztán a megedzett herkulesi vitézek, ezek tudnának kiállani hideget, meleget s mindenféle sanyarúságot — a hazáért”.¹⁾

Vasárnaponként a gyakorlott úszók kirándulást szoktak tenni „a híd alatt le, s a Gellérthegy ellenében a pesti oldalon” szoktak kiszállni. Egy ily „kiúzás”-t ír le Szekrényessy József²⁾ a Társalkodó 1836. évfolyamában:

*

Július' 10-kén vasárnap délelőtti 11 órakor nagy kiúzás tartatott, 's ez volt a' legérdekesb úszási jelenetek közül, mellyeket valaha Buda-Pest látott. Mintegy 50 úszó személy cifra kíséző ladikokkal, 's trombita-muzsikával a' pesti polgári úszó-iskolából kiindulva 's a' Dunán Pesttől Budáig kinyúlva, egyenes homlokvonaltban (front) tartott a' híd felé. E' front előtt (egy itt még eddig nem látott meglepő tünemény) egy úszó Amazon³⁾ is — bizonyos fiatal budai kisasszony, szülője által nyomban kísérve ment elől, két úszó gyermektől lévén csak környezve, kik — cavaliers servants⁴⁾-okként — két feltartott zászlócskát vittek tisztelet gyanánt mellette. A' kíséző zászlós ladikok 's a' trombitás muzsikakar szép marsai 's galloppjai, melyek a' víz sima tükörén mindenféle

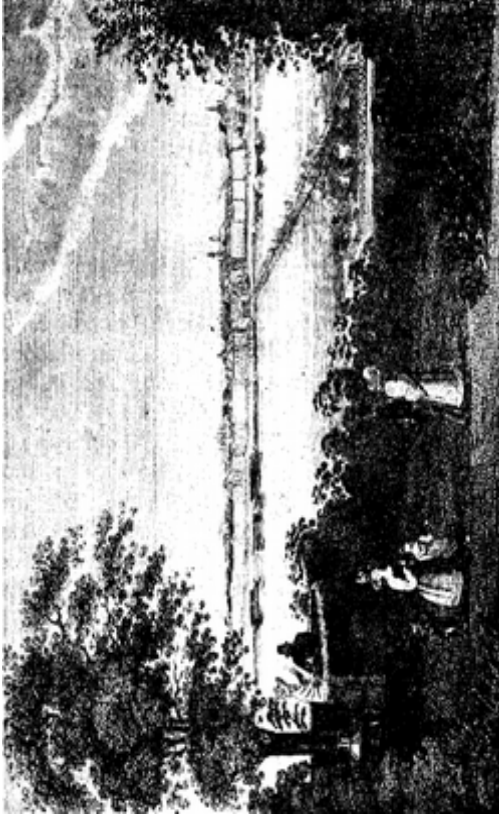
¹⁾ Mennyire talál ez a megállapítás a mostani fiatalság — jó részére is!

²⁾ Szekrényessy József Győrött született 1811-ben. Tanulmányai befejeztével Széchenyi mellett jurátuskodott, majd ugyancsak Széchenyi révén a Nemzeti Casino és a Pesti Lovaregylet első titkára lett. Később ügyvéd-irodát nyitott, majd az ötvenes években a Margit-szigettel együtt a Császárfürdőt bérelte; ebben a minőségében kifogyhatatlan volt a közönség szórakoztatását célzó ötletek kigondolásában. Meghalt 1877-ben. Fia Kálmán volt a híres Balaton-átúszó.

³⁾ Amazonoknak nevezték az ókorban a Fekete-tenger melékén lakó harcias asszonynepet.

⁴⁾ A. m. szolgálatkész lovak.

messzi elhatának, tömérdek nézőt csaltak mind a' két városi partra 's kivált az úszókkal szemközi hidra,

2. A hajóhid.

mellynek közelében a' muzsikakar az ismeretes „tartsd meg Isten”¹⁾ népdalt kezdé, — 's ekkor az úszók az

¹⁾ A Gotterhalte. (Zenéjét Haydn [1732—1809.] osztrák zeneszerző írta I. Ferenc tiszteletére.)

egyenes hosszú vonalból kettős párokra csatlakozva, 's a' fiatal Amazont, ki itt orleánsi szűzként¹⁾ szinte egy feltartott zászlócskát vett a' kezébe, — előre eresztve, párosan 's nyílsebesen tűntek-át a' sz. János képe alatti hídhajók alatt, 's a' hídon alul, az előbbi egyenes vonalt ismét helyreállítva, folyvásti muzsika-zengés és a' parton kísérő sokaság örömjaja közt úsztak le 'a kir. sóházig; hol a' budai (jobb úszók) szárnya szinte Pestre átkanyarodván, mindnyájan egy ponton a' partra szálltak, 's az ottani szálláson — kényelmesen — előbbi vasárnapi hüvelyökbe²⁾ öltöztek. — Az egész közönség pedig áldani látszék magában az itteni legelső polgári úszó iskola jótéteményét, melly a' hatalmas és félelmes Dunát multság' terévé változtatja, 's annak hajkait im! gyöngye gyermekek 's egy szelíd szűz által megigáztatja. — Az itteni folyvásti port és ámyéktalan hőséget némikép elfelejteti, 's a' testi egészségre 's lelki vidámságra szemlátomást olly hatalmas befolyást gyakorol!

¹⁾ Jeanne D'Arc volt a neve az orleánsi szűznek; a franciákat többször' győzelemre vezette az angolok ellen; ezek aztán, amikor elfogták, boszorkányként máglyára tették. A franciák nemzeti hősnőjüket tisztelik benne; 1909-ben boldoggá avatták.

²⁾ A. m. ruhájokba.

4. „Országos Testgyakorlat.”

(1861)

Dr. Lorinzer orvosi tanácsos, 1836-ban az egészségnek az iskolákban való megóvásáról értekezett a porosz Orvosi Folyóirat-ban.¹⁾ Kifogásolta, hogy a felsőbb iskolákban nem fordítanak egyforma gondot a lélek és a test kiképzésére. E fölszólalás a legszélesebb körökben érdeklődést keltett a tornászás ügye iránt és a következő évben be is vezették a porosz iskolákba a „testi gyakorlatok”-at.

Csodálatos találkozás: nálunk is egy orvos cikke kelti fel a tornászat ügye iránt a figyelmet s az ő értekezése is orvosi szaklapban: az Orvosi Hetilap-ban lát napvilágot (1861 ápr. 14-iki szám).

Az *Országos Testgyakorlat* írója Bakody Tivadar, 1825-ben született Győrött. Középiskoláinak elvégzése után Pestre jött és a bölceletet hallgatta. 1845-ben külföldre ment s három éven át a lipcsei egyetemen bölceleti és jogi tanulmányokat folytatott. A szabadságharc hírére hazajött, fegyvert fogott s Görgey főhadiszállásán mint kapitány tevékenykedett. A szabadságharc leveretése után tollával védelmére kelt Görgeynek, majd 1850-ben a bécsi egyetem orvosi karára iratkozott s ott 1854-ben oklevelet is kapott. Hosszabb ideig tartó külföldi utazás után Lembergben telepedett meg,

¹⁾ „Zum Schutze der Gesundheit in den Schulen”. (Medizinische Zeitschrift 1880.)

orvosi gyakorlatot kezdett s miként atyja, ő is a hasonszenvi gyógymódnak¹⁾ lett a híve s rövidesen az ottani egyetem a természet-gyógytan magántanárává választotta.

Még Lembergben megismerkedett a svéd-torna elveivel, behatóan tanulmányozta a nevelési és iskolai tornászatot s a maga költségén egy olyan nagy tornacsarnokot építtetett, hogy „ugyanazon órában 48 testgyakorló működhetett benne csoportulatban”.

1861-ben hazajött, Pesten telepedett meg s a tornászati apostolává szegődött. 1873-ban a budapesti egyetemen a hasonszenvi kór- és gyógytan nyilvános rendkívüli tanára lett, majd a Bethesda-s a budapesti köz-kórház hasonszenvi osztályának a főorvosa. Széleskörű tudományos munkásságot fejtett ki s nevét a külföldön is jól ismerték. Meghalt 1911-ben.

Országos Testgyakorlat c. cikkét megjelenése után a napisajtó is méltatta s a benne foglalt javaslatoknak szolgálatába szegődött.

1863-ban hatodmagával egy „tornaegylet” alakítása iránt fáradozik, de egyelőre eredménytelenül. Munkája csak két év múlva termi meg gyümölcsét, amikor — a makacs hivatalos akadékoskodás legyűrése után — sikerül életrehívnia az első magyar tornaegyesületet, a *Pesti Tornaegylet-et*,²⁾ amely *Nemzeti Torna Egylet* néven mindmáig központja a magyar tornászainak.

•

¹⁾ Ennek az elve: similia similibus, azaz hasonlót hasonlóval, vagyis valamely betegséget csak az olyan (kis adagban adott) gyógyszer gyógyít meg, amely ha egészséges testbe kerülne, ott a kérdéses betegséggel azonos tüneteket idézne elő.

²⁾ L. erről alább 74. 1.

Hogy az igazság többnyire ellenekre talált, csak sok küzdés után juthat jogához, és csak folytonos küzdés által tarthatja magát fönn, ez ismert szomorú tény. Így a testképzés és a testgyakorlat nagy horderejű eszméje még mai napig sem érhetette el azon elismerést, melyet érdemel és még mai napig sem használtatott föl a népek által azon módszer és terjedelemben, melyben valódi népboldogító intézménnyé

3. Bakody Tivadar.

válhat; és pedig csupán azért, mert egyrészt a kormányok nem találták érdekükben tökéletes nevelési rendszerrel ajándékozni meg a népeket, másrészt pedig, mert a tárgy iránti tiszta fogalmak hiányában, a népek magok sem vergődtek még az értelmiség azon fokára, hogy megismerhetnék és átláthatnák, miként teljesíthetők a népnevelés iránti kötelességek. Az ember lelki és testi tehetségekből áll (ezek viszonyos kapcsolatát élettanilag tudományos alapon

fejtegetni nem e cikk feladata) és e két tényező oly átható összefüggésben van egymással, hogy nincs az emberi erőnek oly nyilatkozata, mit csak a lélek, vagy egyedül a test munkásságának lehetne tulajdonítani, hanem valamennyi mindkettő egyesült tevékenysége eredményének tekinthető, melyet egymástól elválasztani lehetetlen.

A lelki és testi tulajdonok tehát .egyesítve teszik az embert, és valamint ezek egyesült tevékenysége nem választható el egymástól, úgy ezeknek fejlődése és képzése sem választathatik el egymástól észszerűleg. Erinek következtében a nevelés iránti köteleességünknek csak akkor felelünk meg tökéletesen, ha az egész embert, azaz annak nemcsak lelki, de testi tulajdonait is, és pedig összhangúlag képezzük. Valamint ha nevelésünk által túlnyomólag a testi tulajdonok fejlődésére hatnának, ezen egyoldalúság következtében, lelki tulajdonaink elhanyagolásánál és testi erőnkben i elbizottságunknál fogva, a nyers erőbeni elbizott durvaság örvényébe sodortatnánk; úgy ellenkezőleg a mostani egyoldalú nevelésben, mely a testi tehetségek fejlődését egészen elhanyagolja és csak a szellemi tulajdonokat igyekszik kiképezni, kereshetjük ama testi gyengeségek és elpuhultság okát, melynek be-következtében oly ritka a valódi éptestű ember.

A test elgyöngülésének következménye, hogy a lélek is szenved általa: ennek okát nem fejtegetem most részletesen, mert nem tekintem földatomnak, ostorozni az emberi természet felsősége ellen irányzott kormányrendszerekből eredő társasági viszonyainkat, melyekből annyi szomorú következmények keletkeznek, annyival inkább, mert a tények után jogosítva érzem magamat azon remény táplálására miként ezirányban is már élénken érezzük, hogy hol a bökkenő, és így e tekintetben sem látom már távol azon korszakot, melyben e társadalmi hiányra nézve fontos vállalkozások fognak érvényre vergődni.

Szigorú szemmel tekintve ezen tényeket, komoly kötelességünknek kell tartanunk e hiány elleni szükséges eszközökről szorgalmasan gondolkozni, és hihető, hogy annak idejében fel is fedezhetjük a módokat kívánatunk teljesítésére.

Hogy a lelki képezés lényeges szükség, már inkább meggyőződésünkbe vált és ezen oknál fogva törekedünk szaporítani kedves hazánkban az iskolák számát, tökéletesíteni azok rendszerét, de hogy a mostani társadalmi viszonyoknál fogva, melynek következtében életmódunk nem olyan, mint őseinké, hogy az egyszersmind testünket is edzené, annak fejlődésére és ápolására nézve más segínyt is kell alkalmaznunk, hasonló meggyőződésünkbe kell válni. A gyámkodó kormányok ezen nagy horderővel bíró nemzeti szükségét figyelemre nem méltatják, de minden ezen gyámság kötelékeiből kibontakozó nemzet első és legszentebb feladata, nyert szabadságában a nevelés iránti tevékenységre több gondot fordítani és ezáltal távolabbi időkre is biztosítani jövőjét, valamint bebizonyítani, hogy nyert szabadságára a szó teljes értelmében méltó.

A nevelésnek végcélja az erkölcsi polgárisodás és ez elérendő az ész, értelem és az akarat összhangú fejlődése által.

Szükséges, hogy az ész képeztessek, élesítsessék, hogy megismerje a jót és annak elérésére szükséges eszközöket; az érzelem pedig, hogy nemesítsessék és az észnél fogva azon öntudat polcára emeltessék, hogy csak a valódi erkölcsiségben találja tetszését, az így képzett ész és érzelem csak a kiképzett akarat által lehetnek hatalmasak hatásukban.

Az akarat az ember minden tevékenységének rugereje, ennek képezésére tehát szükséges, hogy nagy gond fordíttassék arra, miként minden tulajdonokkal bírjon az élet minden viszonyaiban a jogosság és igazság megvédésére.

Ez egyrészt a szellemi nevelés feladata; de a testi nevelésnél is szükség, hogy a szellemivel együtt ugyanazon irányt kövesse, mert másképp durva testi-ség, politikai ábrándozás eszközévé fajul és elhibázná végcélját, és csak akkor, ha a polgárisodást tűzi ki irányul, leend az államra nézve üdvös következményű, mert nem lehet közömbös egy államra nézve, hogy népe finnyás, gyöngé és elpuhult, vagy erőteljes férfiakból áll-e, akik erkölcsi polgárisodásuknál fogva az állam jövőjének fennállása iránt minden tekintetben biztos képességet nyújtanak.

E szerencsés állapot csak oly államban érhető el, melyben a nép nem a kormány végett, de az állam a nép végett létezőnek tekintetik; ily állam törekvése a nép boldogítására, mint egyedüli véggél felé irányoztatik.

A testi gyakorlatnak nemcsak a test tökéletes fejlődésére van hatása, hanem mivel a test a léleknek szolgálatára álló eszköz, ennek tökéletesbitése által a lelki tehetségek kifejezésére is szolgál, vagy lelki tulajdonainkra is visszaható erővel bír.

A testi nevelésben a testgyakorlati mozdulatok azon tetemes nehézségének következtében, melyeknek fokonkint kell legyőzteni, az akarat edzésére annyira hatnak, miszerint a folytonos működés és küzdelem által azon állhatatosságot nyeri meg az ember, mely minden szalmatűz-lelkesedésnek ellentéte és azon határozottságra emelkedik, mely félakaratot nem ismer, szülője a bátorságnak, jogai érzelmében semmiféle akadálytól vissza nem riad és lélekéberséggel minden előforduló alkalom felhasználására készen áll. A testgyakorlatok iskolájában bennünket a gyávaságtól megment a siker, a vakmerőségtől a kár, a makacsságtól a tapasztalás, a felfuvalkodástól az öntudat. A szenvedély zaboláztatik és mindinkább önmérséklésre és eszméletre vezet.

A testgyakorló szíves, segíti társát, ha oltalmára szüksége van, elővigyázatos, szemes, nagylelkű gyen-

gébb ellene iránt, nemes érzésű, ki ha győzött, előnyeit nem használja a túlságig.

Ezen szempontból tekintve, a testgyakorlat a nevelés iránti kötelességeink egy lényeges láncszeme és ha a nevelési rendszerbe oly módon vétetik fel, hogy a szellemi képezéssel elválaszthatatlan összefüggésbe hozzatik, ennek eredményei már annyiban is tökéletesebbek, amennyiben a természet elleni egyoldalúságból eredő hibák megszűnnek és a nevelés rendszere biztosabb alagra van fektetve.

Mindezeknél fogva a testgyakorlat tehát az észszerű nevelés egy kiegészítő része és ennek következtében szükséges, hogy egyesítették azon intézetekkel, melyek az ember szellemi képezésével foglalkoznak.

Ha a testgyakorlat az iskolai tervbe felvétetik és ennek rendszerével célszerű összefüggésbe hozzatik, a legjótékonyabb eredmények következendek be a fiatal ivadék kiképzésében, viseletében és jellemében. De a testgyakorlat csak úgy hozhatik hathatós összefüggésbe a tanintézeti tervvel, ha nemcsak egyesek, de maga az állam venné pártolása alá ez eszmét és biztosítaná annak állását és irányát.

Hogy ez lehetőségessé váljék, szükséges, hogy minden ezen eszme létesítésére nézve felmerülő pénzkérdések lehető legkönnyebben fejtethessenek meg, ez pedig csak úgy történhet, ha a terv kivitelére szükséges eszközök, fokonkint állíttatnak elő.

Mindenekelőtt az országnak egy olynemű középonti testgyakorlóintézettel kell bírnia, melyben a gyakorlatot télen és nyáron folytatni lehessen.

Ezen intézet szolgálna először a fővárosi fiatalság testgyakorló-iskolájául, másodsor ez lenne azon középonti tanoda, melyben eleintén a nagyobb, később pedig, ha az állam ez eszmét nagyobb kiterjesztésre méltatná, a középszerű helységek és falvak számára is képeztetnének a testgyakorló-tanítók.

A főváros után kiterjesztendő volna a tanítók képezése minden létező praeparandiákra is, hogy azok, kikre a falusi népség szellemi nevelése bízva leend, egyúttal képességgel bírjanak a testi erő és ügyesség fejlődésére szükséges gyakorlatokban is oktatást adni.

E sorok írója, Lembergben építtetett egy testgyakorlótermet, mely mint magánintézet gyógytestgyakorlatokra is használtatik; ez oly területtel bír, hogy ugyanazon órában 48 testgyakorló működhetik benne csoportulatan.

Ez intézet jótékony eredményei már most is mutatkoznak, mert belőle egy év alatt 50 egyén került ki a falusi iskolák, öt pedig az iparos legényegylet számára.

Jelenleg Pesten van ugyan testgyakorlóintézet,¹⁾ mely talán elég arra, hogy a főváros ilynemű szükségét kielégítse, de ennek szükséges volna oly alakot adni, hogy benne a gyakorlatok télen is folytathatnának; mire természetesen pénzerő kell, ezt pedig reményelem, egyesülési úton lehetne előteremteni, mert azon hitben vagyok, hogy valamint ezen eszmének most is vannak már pártolói, úgy ezentúl, ha a közönség figyelme az ilynemű intézetek jótékonyására kellő eréllyel irányozva leend, a fiatalabb közönség tömege mindinkább növekedni fog. Így aztán utat törnének azon kilátásra, hogy miután az ország a már fennálló mintaintézet nyomán a célszerűségről és kiállítási költségekről meggyőződést szerezhetne magának, a testgyakorlás az általános nevelési rendszerbe, mint egyik főág vétetnék fel és általánosítására majdan előállnának az illető rendszabályok.

¹⁾ A Clair-féle. L. föntebb.

5. Birkózó-sportunk a múlt század derekán.

(1861)

A mai értelemben vett, versenyszerűen űzött birkózósportnak a múlt század ötvenes-hatvanas éveiben még semmi nyoma. A cirkuszokban folyt küzdelmek teszik a birkózósporthoz, amely, ha névszerint nem is, de lényegileg teljesen azonos a mai professzionista birkózással.

Két birkózó: Toldi János és az olasz származású Maramaldi¹⁾ a hőse a múlt század derekán a cirkuszi mérkőzéseknek. Róluk szól Jókainknak egy költeménye.²⁾ Toldi (a név jóhangzású...) az ötvenes évek közepén tűnik föl, bárkivel birkózik, mindenkit legyőz s rövidesen megkapja a „magyar Herkules”³⁾ nevet. Rendszerint a Városligetben mérkőzik és a nézőközönség „roppant érdekléssel” viseltetik iránta. Résztvesz az olasz háborúban is, majd hazajön, egy darabig még folytatja mesteriségét. Nemsokára megunja „a cirkuszok sivataghomokját s száraz dicsőségét” és a Városliget mellett korcsmát nyit. „Me Hercle!”⁴⁾ jó gondolat — jegyzi meg az egykorú újság, — most már akit ő nem verhet földhöz, bora fogja legyőzni.”

¹⁾ Több lapunk Marimaidinak írja nevét.

²⁾ 1861-ben írta, mint a befejezése mutatja, politikai célzatú költemény; ezzel is az osztrákokon akart egyet ütni.” A költemény címe: „Ahoz a két Herkuleshez, akik vasárnap a cirkuszban du-lakodtak.” L. 31—32. lk.

³⁾ Herkules == Herakles. Erről l. 93. 1. 4. j.

⁴⁾ Herkulesre mondom. Annyi, mint a magyar istenuccse!

Maramaldi Olaszországból került hozzánk. Híre-neve csakhamar elterjedt az országban, sőt árinak határain túl is. Egy alkalommal Pozsonyban is be akarja mutatni tudományát és birokra hívja a cirkusz nézőközönségét. Többen is jelentkeznek, köztük egy szításlegény is. Valamennyit leteríti, de a szításlegénnyel nem bír: a küzdelem eldöntetlen marad. Másnap Maramaldi nem jelent meg a küzdterén s a városban sehol sem volt fel-lelhető . . .

A szításlegény keménykötésű legény lehetett, mert egy alkalommal Toldit is legyőzte a pozsonyi cirkuszban.

Ejnye, láncos és loboncos!
 Hát ti itten verekedtek?
 Mi a neved? Toldi János.
 Hát te másik? Maramaldi.
 No — megmondom apátoknak!
 Megálljatok: majd kikaptok.
 Hát nektek verekedni kell?
 És egymással verekedni?
 Olasz, magyar egymás ellen!
 És még pénzért verekesznek!
 Nem szégyenlitek magatok?

Híre megy a világ előtt,
 Holnap már ez ki lesz téve
 A Scharf Correspondenzébe,¹⁾
 Hogy a magyar meg az olasz
 Hajbakapott, verekedett,
 Egymást tépte meg gyomrozta;
 Német publikum²⁾ kiabált:

¹⁾ Bécsi könyvnyomatos újság volt.

²⁾ Közönség.

Hogy még jobban, no még jobban!
 Nyeld el magyar azt az olaszt!
 Olasz törd porrá a magyart!
 S ti szót fogadtatok neki! . . .
 Mentek mingyárt szerteszélylyel —
 Egyik jobbra, másik balra!

Nézze meg az ember fia:
 Még ők itten verekesznek!
 Nem találtok magatoknak
 Más huzakodó vetélytárst?
 Hát te olasz, mért nem vagy honn?
 Ha oly nagyon birkózhatnál,
 Ottan vannak a brigantik!²⁾
 Kapj meg egyet s harapd ketté.
 Hát maga, János barátom!
 Nem jobb lenne, hogyha inkább
 Bécsbe menne s a Rájxtrátot²⁾
 Ütögetné a pallóhoz!

¹⁾ A m. útonállók (Olaszországban .

²⁾ A. m. Reichsrath; ez volt a neve az osztrák birodalmi gyűlésnek.

6. A Budapesti Hajósegylet évadzáró kirándulása.

(1861)

A magyar evezőssportnak gr. Széchenyi István vetette meg az alapját. Egyik barátja, Gordon, bécsi helyettes angol követ közvetítésével már a húszas évek közepe táján rendel csónakokat Angliából.¹⁾ Híres aldunai útján (1830-ban) két csónak volt vele, egy nagyobb („Desdemona”) és egy kisebb („Juliette”). Kísérete a nagyobb csónakon tartózkodott, ő maga inkább a kisebbiken volt s szívesen evezett órák hosszát is.

A negyvenes évek elején a pesti Lánchídfejnél csónakdát létesített és a szabadságharc kitöréséig ez volt a szépen fejlődő pesti evezősélet központja. A szabadságharc elnyomását követő zavaros idők, * . illetőleg a döblingi ideggyógyintézetbe való visszavonulása a csónakda s vele az evezősélet halálát jelentették.

A csónakok jórésze idők folytán veszendőbe ment, de az evezőssport barátai életben voltak. Bach kegyetlen kormányzata alatt hiába is próbálkoztak volna újra szervezkedni, de ahogy megbukott a hírhedt miniszter, szabadabb szellők kezdtek lengedezni és az evezősök elérkezettnek látták az időt kedves sportjuk föltámasztására.

Alighogy elült a Széchenyi halálát (1860 ápr. 8.) követő országos gyász, megkezdték a szervezkedést, de a végleges megalakulás a következő év tavaszára maradt. Az új alakulatnak, a Budapesti

¹⁾ Viszota Gyula főigazgató úr szíves közlése.

Hajósegyletnek a tagjai — számszerint 55 — jobbára a főurak köréből kerültek ki. Köztük volt Széchenyi két fia, Ödön és Béla, aztán Kállay Béni, a későbbi közös pénzügyminiszter, gróf Károlyi Gyula, Csekonics Endre, gróf Waldstein László nagymegyeri nagybirtokos, Széchenyi egyik legmeghittebb barátja. A június 8-án tartott alakuló gyűlés elnökké gróf Waldsteint, igazgatóvá gróf Széchenyi Bélát, pénztárossá Rosty Pált¹⁾ választotta meg. Ugyanekkor a Széchenyi iránt érzett kegyeletes hálát azzal a határozattal fejezték ki, hogy „az egyletnek egy hajója mindig gr. Széchenyi István nevét viselje s hogy az egylet lobogójának felső sarkába foglalva legyen a veres mező zöld hegyein álló magyar apostoli kettős kereszt”.

Az egylet célját ezekben körvonalozták: „A magyar ifjúságnak férfias mulatságot, testet és lelket egyaránt edző gyakorlatot szerezni; egyúttal a közönség figyelmét a hajókázás élvezetére és hasznosságára vonva, a főváros díszét és kellemét emelni. Az egylet ezen közvetlen rendeltetése mellett még azon magasabb célt is tűzi ki magának, hogy a magyar hon folyóit és tavait a nagy közönséggel megismertesse s azokon a hajózást és minden arra vonatkozó iparvállalatot anyagi és szellemi segéllyel előmozdítsa¹⁾.

Az alapszabályokban megállapított célt szolgálta a Sürögöny c. lap tárcájában ismertetett kirándulás (okt. 26-án), amellyel egyben az egylet első idényének a bezártát akarták megünnepelni.

¹⁾ Híres utazó volt, a M. Tud. Akad. lev. tagja. 1830-ban született Pesten. Kora ifjúságától fogva lelkes sportember, egyik megteremtője a magyar evezős-életnek. Evezőseink ma is tisztelettel emlegetik barátja, Birly István társaságában tett szép útját: 1862-ben Rotterdamtól — a Rajnán s a Dunán — leveztek Budapestig. Fiatalon, 1874-ben halt meg.

A kirándulásokon legtöbbször gr. Széchenyi Ödön négyvezős csónakját, az „Iren”-t szokták használni, „mert ez — mint Rosty Pál írja — csak féléles gerincre lévén építve, alacsony oldalzata s vékony deszkázata miatt igen csekély mélységre (3—6 hüvelyk) jár s így legcsekélyebb vízben is használható volt s a kikötésnél a part is könnyebben megközelíthető vele, mint a többi éles gerincű hajókkal”.

Most is ezt vitték magukkal, meg az egylet másik csónakját, az „Üstökös”-t.

A kirándulás pompásan sikerült, napnyugta után tértek vissza az egylet „csónakdá”-jának lobogókkal díszített termébe s ott a terített asztalok mellett „víg poharak ürültek” az egylet további virulásaért s tisztelve szeretett elnökük és igazgatójuk egészségéért.

Az elnök és az igazgató egészségére üritett poharaknak meglett a foganatja, mert mindkettő hosszú kort ért meg (Széchenyi Béla mint Nagy-Magyarország koronaőre . . ., 1918-ban halt meg 79, Waldstein János pedig 1876-ban 69 éves korban), de a mágnások hajósegylete 12 évi fönállás után megszűnt.

*

A nyár¹⁾ lejártával Pest kiürült s csak néhány költői kedélyű, erős markú híve maradt a csónakdának, kik a csodaszép ősz kedvezése mellett s faute de mieux²⁾ szinte kötéllel fogott dilettánsok³⁾ segítségével merész expedieiókat⁴⁾ tőnek kelet, dél, nyugat, éjszak felé, az

¹⁾ A hangulatos leírás — név nélkül — ezzel a címmel jelent meg: „Csónakda bezáratása, nagy ünnepély, speciális bolonságok s olvasásra méltó gulyásos és enivaló kalandok kíséretében”.

²⁾ Jobb híján.

³⁾ Műkedvelő'k.

⁴⁾ Kirándulásokat.

alsó-felső szigetekre, Vácra, Szent-Endrére, többnyire evezvén, szél vitorlának nem kedvezvén.

Azonban kell, hogy mindennek vége szakadjon, s így a csónakda téli szállására való takarítása, illetőleg szétszedése is ildomosnak¹⁾ látszék, még mielőtt beállna a rossz idő, vagy éppen a jég. Elhatározók tehát, nem akarva, hogy mint valamely szatócsbolt vagy fürdőhely bezáratása előtt egyenkint szállongnak el a jövevények, úgy minden nesz s életjel nélkül, Mr. John²⁾ ásitásai kíséretében szedessék szét a csónakdai, meglehetősen rosszul épült deszka-palota; elhatározók tehát, hogy vasárnap, oct. 27-kén a zárnap előtt ünnepélyes kirándulással fejezzük be a csónakda első idényét.

Reggeli nyolcra volt szabva az elindulás; s így a lábra kapott demoralisationál³⁾ fogva természetes, hogy kilenc órakor még egy szavakkal vállalkozó, tettekben hátramaradó bajtársunk még mindig hiányzott; minélfogva küldöttség menesztetett hozzá, a mely azonban, fájdalom! csak következő párbeszéd jelentésével érkezett vissza:

„Hát miért nem jösz?”

„Nem jöhetek, dolgom van, beteghez kell mennem!”

„Hát miért nem üzentél, hogy nem jösz; nyolc óra óta várunk!”

„Azt gondoltam, már rég elmentetek.”

¹⁾ Az *ildomos* szó régen annyit jelentett, mint okos, eszes; újabban, — miként tárcánk írója is — összetévesztik az *illedelmes*-sel.

²⁾ Az itt említett John talán azonos azzal a Johnnal, akiben dr. Siklóssy László, Széchenyi sporttevékenységének legkiválóbb kutatója es ismerője, a Széchenyitől alapított Hajós-Egylet és Csónakda (1. 33. 1.) csónakmesterét gyanítja. (Magyarország. 1924 júl. 13). Vagy talán Paget Johnnal, az angol születésű, de magyarrá lett erdélyi földbirtokossal! (Paget beutazta hazánkat s tapasztalatait egy — ma is értékes — könyvben írta meg: Hungary and Transylvania, London 1839. Ebben Széchenyi munkáságának ismertetésére egy egész fejezetet szentel.)

³⁾ Féktelenség, fegyelmetlenség.

Ezek a legszerencsétlenebb rendezvous¹⁾-rontók, ezek az „azt gondoltam”-féle urak! Ne gondolj semmi mást, hanem tedd meg, a mit tenni ígértél!

Azonban haragra nem vesztegettünk annyi időt sem, a mennyi hűtelen barátunk hiúságának hízeleg-hetne; hanem elindultunk: egy sorhajóval s egy fregattal,²⁾ azaz hatossal és az Irénnel³⁾ (nem kis-asszony, notabene,⁴⁾ hanem csónak). A vezért megválasztok szövegységgel. A hatosban ült mindenekelőtt a velünk tartott egyetlen nő, kit jellemezni nem szabad, de nekem bájosnak szabad és kell tartanom, ha nem tenném, mit se használna, mellette természetesen R. P. úr, társulatunk buzgó titkára, jó diplomata létére a kormányrúdon; strokesmannek⁵⁾ ült T. E.⁶⁾ főkapitányunk *árnyéka*; árnyéka mondom, mert ő maga az alkotmányos rendnek alkotmányos fogdmegekkel való fönntartása érdekében lehetetlen, hogy félórára is magára hagyja a fővárost; azonban árnyéka még mindig elég súlyos s elég markos volt; a többiek, nem emlékszem, mily rendben: K. úr⁷⁾ ki egyúttal a társulat pénztárnoka lévén, mint finánc-miniszterek, ⁸⁾ valamelyik nagy államban, valódi zu-

¹⁾ Találka.

²⁾ Nyilvánvalóan tréfás nagyítás, mert a Dunán sohasem járt sem sorhajó, sem fregatt; mindkettő tengeri hadihajó volt. A páncélos hajók fölhalálása után elvesztették harci értéküket s ma már nem gyártják őket.

³⁾ Gróf Széchenyi Ödön „négyvezdős csolnak”-jának volt a neve.

⁴⁾ Jegyezd meg jól.

⁵⁾ Vezérevezős.

⁶⁾ Thaisz Elek, Budapest rendőrfőkapitánya, sokoldalú sportember.

⁷⁾ Kéve József, (1831—73.) a Földhitelintézet tisztviselője, a Pesti Lovaregylet titkára, s 1869-től haláláig a Vadász- és Versenylap szerkesztője. Lelkes híve volt az evezőssportnak. Egy alkalommal gr. Széchenyi Ödönnel együtt a Rajnáról a Dunán át Pestig leveztek.

⁸⁾ Pénzügyminiszter.

kunftszenész,¹⁾ mert a jelen deficitben²⁾ csak a társulat jövőbeli *virágzására* számít. Azután a gunyoros E.³⁾ s a hidegvérű Sz.⁴⁾ barátaink, mind férfiak, mind evezők.

Az Iréneen Mr. John kormányzott, mert van elég esze, hogy evezni ne szeressen. Vezérező volt K. professzor,⁵⁾ a verekedés nagymestere; azután húzta Kákay uram,⁶⁾ kit sokan örömmel küldenének nem csónakra, hanem gályára; végre egy emeritus⁷⁾ tengerész, marinaio d'aqua dolce,⁸⁾ csónakdai dilettáns,⁹⁾ ki ugyan mindig mélyen áztatja evezőjét, de a tengerész souverain¹⁰⁾ megvetésével utasít el a csónakdagok részéről jövő minden tanácsot és kritikát, azon rendületlen meggyőződésben, hogy — mégis ő húz legtöbbet.

El levén pakolva a zsákok, két pincekosár, nagy bogrács, a kenyeret, cipókat, étszereket s efféle titkokat tartalmazó táskák — szokott szertartással útnak eredtünk.

Megjegyzendő azonban, hogy mint ily kitűnő tudományos urakhoz illik, célunk nem volt pusztá mulatság, hanem történeti búvárlat is — t. i. megvizsgálni azon, az ó-budai sziget alatti zátonyok egyikén levő nevezetes meleg forrásokat, melyeket,

¹⁾ A jövő zenésze.

²⁾ Veszteség.

³⁾ Ebner Ede.

⁴⁾ Szögyény László, a későbbi berlini nagykövetségünk.

⁵⁾ Kilétét nem sikerült megállapítanunk.

⁶⁾ Kákay Aranyos, Kecskeméthy Aurélnak (1827—77) volt az álneve. A kiváló író, fáradhatatlanul (és néha kíméletlenül) nyesegette a politikai és társadalmi élet ferdeségeit. Humoros karcolatai nagy kedveltségnek örvendtek.

⁷⁾ Kiszolgált.

⁸⁾ Édesvízi tengerész. (Tréfás olasz mondás.)

⁹⁾ Műkedvelő.

¹⁰⁾ Fölényes.

mint a körülük fekvő romok sejtetik, a rómaiak ismertek, s használtak is.

Expedíciánk első része minden nevezetes esemény nélkül múlt el; az éjszaki földszark kevesebb véletlennel alig hajózható, de történelmi hűség kényszerít megjegyezni, ámbár hiúságomnak nagy áldozatába kerül, hogy már a Margit-sziget elején utóíerte, el is hagyta Irént a nagy hatos, ámbár százötven lépéssel előbbre volt Irén, s ámbár a marinaio rettentő mélységekig hadonázott evezőjével, persze — taktus nélkül.

Alig üdült fel Irén e csapás alól, már más érte. Bízván ugyanis csekély (seicht) járatában, nagyon is part felé tartott Mr. John, s fönn is akadunk. Azonban gyors erély kiránta a bajból, s kivált miután a hatos is felült — körülbelül egyidőben értük el a zátonyt, hol az említettem meleg források lelhetők. Parthoz érve Irén, a legtüzesebb marinaio, kötéllel kezében kiugrik — s puff, térdig süpped, szerencsére magas szárú magas csizmával az iszapba. A vörös inges,¹⁾ magyarnadrágos, sárba szegezett figura igen jól vette ki magát a ladikból; de minthogy az iszap messze benyúlt, elmúlt kedvünk a tudományos nyomozástól s áttérve a pesti kikötő oldalára, megállapodtunk, hol legbölcsebbnek láttuk, magunkat eddigi nagy tetteinkért illően megjutalmazni; — előszedettek tehát a váci cipók, dicsőséges szalonna, jeles bor, sőt — oh! a keletet civilizáló²⁾ nemzetgenius³⁾ — a dicső schwechái⁴⁾ sör; mely importcikkkel⁵⁾ tüzetesebben foglalkoznak K. és E. barátink, kik utóbb maguk is megijedtek azon, mennyire izlik, — s attól, hogy utóbb maguknak sem marad.

¹⁾ Az egyleti tagok öltözete eleinte vörös ing, barna szalmakalap, kék öltöny, kék nyakkendővel.

²⁾ Műveltté tevő.

³⁾ Védőszellem.

⁴⁾ Schwechat mezőváros Alsó-Ausztriában,

⁵⁾ Behozatali cikkel.

Ez azonban csak rövid intermezzo¹⁾ volt, mely után újult erővel útnak indulánk s csakhamar elértük Ithalta partját, vagyis gróf Károlyi Istvánnak Megyer fölötti egyik kis szigetét, melyet célul enyh- és nyughelyül tűzénk ki magunknak.

A szigeten Robinson Crusoe példájára legelőbb is gályákat hordtunk, fát vágunk, s a még zsebünkben vízzel nem vált gyufa, s a legújabb „Sürgöny”²⁾-nyel tüzet élesztettünk, a nagy bográcsot fölé akasztók, benne a megaprított gulyás-hússal; míg az egyik burgonyát, másik vöröshagymát aprított, harmadik vizet hozott, a professor nagy fakanállal fegyverzetten neki állt a főzésnek, a grand maréchal du palaisnek³⁾ született R. Pál a plaideket⁴⁾ teríté le a tűz közelében, s ízletes termet improvisait,⁵⁾ melyen a táskából kések, kanalak, villák, tányérok kipakoltattak.

Ezen előkészület meglévén, másfélórai főzésre kellő idővel rendelkezünk. Néhányan, Irénnel kacsavadászandók, körülvezék a szigetet; lady⁶⁾ kormányzott. Mások a hatoson sóért s vörös borért, melyeknek szüksége kitűnt, átmentek Új-Pestre. Ismét összefővén, idylli érzülettel élvezők az őszi nap szépségét; a szigetnek nyári hónapokban lehető bájait fantasiánk⁷⁾ elé varázslá; aztán egyik is, másik is kuktálkodik a gulyásnak; mindenik azt találta, hogy biz' az már elég puha.... az étvágy annyira élesíté a fogakat.

Hogy mi történt aztán, midőn három óra tájban csakugyan körülültük a hallhatatlanul sikerült tartalmú

¹⁾ Közbejött eset.

²⁾ Ez volt a neve annak a napilapnak, amelyben e tárca megjelent.

³⁾ Főudvarmester.

⁴⁾ Gyapjútakaró.

⁵⁾ Rőgtönzött.

⁶⁾ A velük levő hölgy.

⁷⁾ Képzeletünk.

bográcsot — azt, ki két napig nem evett, megköze-
lítőleg elképzelheti, de más nem.

A gulyásost követé a romantikus¹⁾ szalonnasütés, azaz nem a szalonna volt romantikus, mert az csak becsületes magyar disznó szalonnája volt, hanem a sütés s egyéb leírhatatlan delicatessesek,²⁾ elől s közbe, s utána fehér és vörös szív-üdítő, s amidőn a test szemtelen igényei kielégítettek, s a kedélyek magasztosultak — R. P. szellemdús toastokban³⁾ ünnepié, s mi szívből éljeneztük a csónakda elnökét, aztán igazgatóját, jelen — s távol levő tagjait; — és mindenek előtt urát azon kis szigetnek, melyet á la Cortez⁴⁾ elfoglaltunk s bitoroltunk, t. i. gróf Károlyi Istvánt;... reméljük, monda egy rossznyelvű, hog}' nem veszi meg, rajtunk a fát, melyet elégettünk.

És így csevegtünk okosat, bohót, piszkálgatva a tüzet; azután sétára oszlott szét a társaság, kisebb tömbekre, puskával s a nélkül barangolva a szigeten.

Míg a társaság odajárt, magam szultáni füstfellegben úszva, a napnak derült benyomásai alatt körülbelül ezen gondolatokba merültem:

„Mikor dicső Széchenyink legjavában agitált⁶⁾ a budapesti Lánchíd terve mellett, emlékszem, mily megvetőn fintorítá orrát az okosnál okosabb filister,⁶⁾ meg a költői fellengésű hon reformátor,⁷⁾ valamint a multak képében trespedő táblabíró, külön-külön nemű érvekkel bizonyítva mindenik, mily haszontalan s fölösleges efféle híd, s az országnak mennyi nagyobb gondja is volna annál és a többi.”

„Csaknem hasonlóan vagyunk a csónakdával, mely gondolat, sőt a szó is, Széchenyi hagyományai egyike. Csónakda, haszontalanság; aristokratikus⁸⁾ úrficskák mulatsága; gyermekes időtöltés; és az efféle balga-

¹⁾ Regényes. ²⁾ Csemege, Ínyencség. ³⁾ Felköszöntő. ⁴⁾ Cortez Fernando, Mexikó meghódítója (1519-ben). ⁵⁾ Buzdított. ⁶⁾ Nyárs-polgár, ⁷⁾ Újító, újjáteremtő ⁸⁾ Előkelő világhoz tartozó.

ságra mindjárt egybegyűlt sok ezer forint azon mágánások részéről, kiknek valami hazai célra pár száz forint is sok! . . .” És így tovább.

„Halljuk ócsárolni s kicsinyelni a kicsinyes rövidlátót. Ki a világban kissé megfordult, ki népeket és városokat látott, az égetően érzi Pesten hiányát azon éledeleknek,¹⁾ mik minden czivilizált ország fővárosában lelhetők, és mindeniknek a nép s fekvés természete szerint más-más jellemet adnak. Minek jöjjön ide az idegen, mit tudunk mutatni a francia, angol turistának, ha ide jó látni ama híres s megfoghatatlanul különös magyar nemzetnek fővárosát? — Elvisszük a zugligetbe, s azzal mindent látott. A városliget júniusig középszerű sétány; azontúl poros, homokos, pusztá, oldalán tónak csúfolt piszkos mocsárral, túl rajta ismét a homokbuczkás rákosi pusztá és így pusztá homok és homokpusztá a legszebb változásban, melynek egyik zugában oázis²⁾ lehetne az Orczy-kert,³⁾ hanem ha odaér is az ember, nem tudja, ott fej e-tetején álljon, vagy sóló-táncot járjon-e, vagy egy magános útfélen melancholiájában⁴⁾ valamelyik szép akácfára fölkösse-e magát?”

„Mi Pestnek nagyszerű jellemet ad s eredetiséget kölcsönöz, — az a Duna. Mi Pestet széppé teszi, —

¹⁾ A. m. élvezeteknek, gyönyörűségeknek. ²⁾ Kisebb termékeny terület a sivatagban, forrásvíz mellett.

³⁾ Báró Orczy József, a tábornok-költő fia (1746 — 1804) alapította. A hatvanas években ezt a leírást olvassuk róla: „E pompás kert egész kis paradicsom, de amelybe a legrosszabb út vezet, tulajdonképen nem is út, hanem egy mélyedés teli homokkal és gödrökkel. Annál örvendetesebb, hogy végre a város segíteni akar e bajon s a mérnöki hivatal már is dolgozza az odavezető út tervét. Mint halljuk, az egész csak 3000 frtba kerül.” Másutt megint azt találjuk, hogy az omnibuszoknak egy hosszú, iszapos tapon kell átgázolniok s akárhányszor új lovakat kell a jármű elé fogni. — Itt tartották évtizedeken át a legtöbb népmulatságot (reuniót), később atlétikai és kerékpárversenyeket is rendeztek benne. Területén épült a Ludoviceum.

⁴⁾ Búskomorság.

az a Duna. Mi Pesthez szép vidéket hoz közel, — az a Duna. Tétény, Promontor és Szent-Endre, vagy Vác, Visegrád vidékére lesznek idővel a pestiek kirándulási helyei, mint Bécsé Baden, Vöslau; s csak a proletáré¹⁾ lesz a zugliget.”

„De Bécs vidékére az unalmas, prózai vasút viszen, míg Budapest vidékére maga az út is — hajózás a Dunán — élvezet. Ha a főváros gyarapodni fog népszámban és vagyonban, ha élv-vágyai finomulni s a természet iránti érzékei fejlődni fognak, a vasárnapot nem azzal fogja kitüntetni a hétköznapok felett, hogy libapecsenyét eszik, s egy itce borral többet iszik ebédre; — hanem lelkével is fog éledeletet szerezni akarni, testét pedig mulatva edzeni! Ekkor felviruland a vidék tíz mérföldre Pest körül; a vadon erdők parkokká, s a Dunának most elhagyott szép szigetei tündéerkertekké fognak átvarázsoltatni; minden oldalon csinos majorok és jó vendéglők fogják várni a vasárnapi publikumot, melyet minden félórában föl-le járó gőzösök ezerszámra fognak szállítani mindenfelé, — és Pest olyan híres leend élvezetességéről, hogy a külföldiek, kik ezrenként látogatják Bécsset, nem fogják megállani, hogy Pestre is ne ránduljanak, — és hozandnak nekünk szép arany souveraineket²⁾ és frankokat³⁾ és a nyugati civilisatiónak aranyánál értéke-
sebb kincseit, és elviendik jó hírünket magukkal, — s emlegetni fogják az egész világban, mily szép, mily művelt, mily mulatságos Magyarország, fővárosa; — mint mi emlegetjük Parist, Brüsselt, Hamburgot, Genfet és a többit.”

„És mind ennek egyike, hatalmas tényezője tehát a csónakda, mely már magában az éledelet legszebb nemét nyújthatja az idegennek, míg magunknak azon

¹⁾ Proletárnak nevezik a legszegényebb néposztályt.

²⁾ Angol aranypénz = 52 békebeli magyar korona.

³⁾ A franciák pénzegysége = 972 békebeli aranyfillér.

hasznot is teszi, hogy a férfiak erejét edzi, az ifjakét kifejti, s testmozgásokban ügyességet ad, mely nélkül nincs grace,¹⁾ nincs kecsesség, és mint a testgyakorlatok iránti érdeket, úgy a természet szépségei iránti érzeket, a nemesebb multság iránti fogékonyságot is mind szélesebb körökbe terjeszti.

„Szóval — itt a fenséges Duna mintegy maga kínálkozik, s csalogatja széles vizével a főváros lakóit édeletére; ne hagyjuk barmok közönyével folyni le előttünk, hanem használjuk élvezzük, mint a velencei használja és élvezzi lagunáit²⁾ s tengerét.”

„Tehát Dunára magyar!”

„Ekként álmodám az új-pesti „schiller”³⁾ benső, s a vígan pattogó, lángoló tűznek külső hatása alatt, míg végre alkonyodván, immár megszólalt a vezér: „Dunára magyar!” s mint a nyíl⁴⁾ repültünk le a csónakdáig; melynek salonja azalatt zászlókkal s szőnyegekkel, s terített asztalokkal ünnepi alakot öltö; majd rövid pihenés után Mr. John pompás, 30 éves lámpását gyújtá meg, s mozgékony szolgák s pincérek kezdek fölhordani az óriás roastbeefet⁵⁾ nélkülözhetetlen mellékleteivel, s azon sokféle jófélét, mire hatalmas erőlködésünk által érdemeket s nem csekély ét- és itvágyat szereztünk.”

Midőn kedélyes társaságunk eloszlott, szakadt az eső és köd, mely azóta csaknem szakadatlanul tart, és így az ég is befej ezé ez évre a csónakdai idényt.

¹⁾ Báj.

²⁾ Kisebb tengerrészek, amelyeket a tengerből kiemelkedő homokzátanyok (lidók) választanak el egymástól.

³⁾ Vörös bor.

⁴⁾ „Tán mégis valamivel lassabban”, jegyzé meg a „Sürgöny” szerkesztője.

⁵⁾ Angolosan sült rostélyos.

7. Versenycsáklyázás¹⁾ farkasokkal.

(Gyergyói kaland.)

(1862)

Nem tudjuk bizonyosan, hogy eleink mikor ismerkedtek meg a korcsolyázás gyönyörűségeivel, de a múlt század első felében már széltében-hosszában kedvelték a „talpvason sikamlás”-t. Az ötvenes években már a legfontosabb gimnasztikai gyakorlatok között emlegetik. A gyermekek — mondja egy 1855-ből származó adatunk, — „úgy-szólván természeti ösztönnél fogva” igen kedvelik, de csak lopva, titokban hódolhatnak e bájos sportágnak, mert a gyakori szerencsétlenségek miatt „nagy reá a tilalom s kemény a büntetés mind a szülők, mind az iskolai előljárók részéről”. „A szerencsétlenségek — olvassuk ugyanott — mind elmaradhatnának, ha nem éretlen eszök után, hanem okos felügyelet alatt üznék a férfias edző gyakorlatot”.

Kis híja, hogy szerencsétlenséggel nem végződött az itt leírt korcsolya-kirándulás is. A hátborzongató éjjeli kaland ékes bizonyítéka annak, hogy a sportember nem veszi el lélekjelenlétét, de meg annak is, hogy a sport révén az életünket is meg

¹⁾ A székelyek régtől fogva így nevezik a korcsolyázást. Régen lólábszárcsontot kötöttek talpuk alá s egyik kezökben rendszerint egy vashegyben végződő pálcikát tartottak, amellyel kormányoztak, de meg a „sikamlás”-t is gyorsabbá tették.

Egy magyarázat szerint a székelyek azért nevezik a korcsolyát csáklyának, mivel az „eleje csáklyásan felgöbered”.

lehet menteni. Tehát eggyel több ok, hogy mindenki sportoljon.

Jókaink egyik örökszép regényében, a „Kőszívű ember fiai”-ban egy ugyanilyen kalandot ír le. A két elválaszthatatlan jó barátot: Baradlay Ödönt és Ramiroff Leonint farkascorda támadja meg egy orosz hómezőn; egy ideig szánjukról irányzott puskalövésekkel tartják maguktól távol az éhes ordasokat, majd a befagyott Dnjeperhez érnek, korcsolyát kötnek és nehéz viszontagságok után menekülnek meg.

A két jelenet úgy a tárgyat, mint a feldolgozást illetőleg meglepő hasonlatosságot mutat. Náprádi (ma már nem tudjuk megállapítani, ki rejtőzött ez álnév mögé) alábbi elbeszélése 1862-ben jelent meg, Jókai regénye 1869-ben. Nagy regényírónk lelkét annyira megkapta a szörnyű kaland, hogy még hét évvel később — regénye írása közben — is emlékezetébe tolt s mintául lebegett előtte.

*

A télen Gyergyóba¹⁾ rándultam. Meg akarám nézni a gróf Lázár Mór által haszonbérbe vett kincstári havasoknak a tutajozás érdekébeni hasznosítása végett folyamatba vett műtani készülékeket, fűrészmalomokat és alkalmazott bel- és külföldi munkásokat Mesterházán²⁾ és Toplicán.³⁾

Dolgom nem lévén, az újságlapok még csak akkor érkezhetvén Mesterházára, amidőn már óságokká váltak, szórakozást keresek. Halászatról szó sem lehetett a kemény időben; vadászatra sem lehetett nagyon gondolni, mert az őserdőket nyakig érő hó borította; e szerint egyik legkedvesebb időtöltésemhez, a

¹⁾ Csík m.

²⁾ Göde-Mesterháza kisközség Maros-Torda megyében.

³⁾ Kisközség Maros-Tordában.

csáklázáshoz folyamodám. Vágyam teljesítésére bő alkalmat a befagyott Maros szolgáltatott, melynek sima jég hátáról a szél minden hót lesöpört volt.

Majdnem minden nap csákláztam, le- és felröpülve a gyémántfényességű folyón, be-bekanyarodva a havasból kitomboló és a jégbilincsek alatt Erdély Mississippijébe¹⁾ szakadó patakok valamelyikébe s megfeledkezve időről, térről, villámsebes sikamlásom leírhatatlan érzetében. Látszólagos repülésem közben sem mire sem gondoltam, mondhatnám, hogy álmodám, ha a szikladarabokra tekintek, melyek a folyam jege alatt mint leláncolt óriások a fölszínre iparkodtak, hogy tavasszal végveszéllyel fenyegethessék az éles fejük felett elsuhanó tutajokat. Néha holdvilágnál is korcsolyáztam, ily alkalommal a következő baj ért.

Egy este közvetlen az alkonyat beállta előtt elindulék Mesterházáról, hogy a Maroson még egy ideig csáklázzam. Az éj csudálatosan szép volt; a fényes hold fölségesen világított az ég boltozatjáp; a ragyogó csillagok visszfénye megmilliomosodva látszott a hókristályokon és a zúzmarába borított fenyveseken. A folyam mindkét partján elnyúló erdőség úgy tűnt föl, mintha csillámló mécsekbe foglalták volna; az egész természetén halotti csönd ömlött el, mintha a fagy zord leheletével léget, vizet, fákat és minden élő vagy mozgó lényt megdermesztett volna; csak korcsolyavasam zörgésének visszhangja hallatszott a hegy oldalában és a jég reccsenése — midőn fölötté szélgyorsasággal elzúgék — nem akart szünni.

Körülbelül egy óránál tovább csáklázhattam lefelé, midőn az Ilva²⁾ patakjához érék, ahol ez a Marosba szakad. Bekanyarodtam a patakba, hogy folyá-

¹⁾ Földünk leghosszabb folyója (Észak-Amerikában). Erdély Mississippije: a Maros.

²⁾ Két község is van ezen a néven Beszterce-Naszód megyében: Kis- és Nagy-Ilva. Az itt említett patak ezek közül valamelyik mellett folyt el.

sát vizsgáljam. Egyszerre egy hang üté meg füle-
met; a jég alól hangzani tetszett; elsőbb halk, azután
rezgő, a végén harsányan ordító; velőt megrázó bor-
zadás futa át egész testemet, mert ily hangot még
nem hallék soha; ez nem lehetett földi lény hangja,
annyira vad vala és iszonyú; mintha maga a sátán
alant a pokol fenekén az utolsó ítélet napja kürtjét
megfúta volna. Nemsokára a part melletti iák között
zörrenést hallék, mintha vad állat léptei haladnának
a hó fölött. E fölfedezésre vérem hirtelen halánté-
komba szökött oly erővel, miszerint érzem, hogy
arcom kigyuladt; szinte jól érzem magam, meg-
győződván arról, hogy élő lényvel van bajom; a
néhány másodpercig elhagyott tetterőmet visszanyerve,
gyorsan megmenekülésre gondolék. A hold rezgő
fénye éppen a patak szakadása melletti nyílásra vilá-
gított, a melyen keresztül az őserdőbe hatoltam;
visszafelé tehát legsikeresebb és legbiztosabb lehetett
a menekvés; megfordultam és nyílsebességgel repülék
a nyílás felé. Alig haladék száz lépést — a fecske
se repülhet sebesebben, mint a mennyi idő alatt e
térközt megfutám — mégis a mikor fejemet a parc
felé fordítám — látám, hogy két sötét alak az enyim-
nél kétszerre gyorsabb futásban az erdőn keresztül
a folyó felé törekedik. A gyors futásról és az időn-
kénti ordításról két üldözőimre ráismerek és borzadva
láttam, hogy szürke farkasok. Ezen rettegett állatok
zabolátlan szilajsága rendkívüli; vérszomjuk a ben-
gáliai¹⁾ tigrisével vetélkedik, erejük kifáraszthatatlan, az
éj által meglepett utazók legveszedelmesebb ellenei,
az ember nyomát, ha mindjárt a leggyorsabb lábú
lovakkal rendelkeznék — egész napon át követni
képesek, míg besötétedik, mintha sejtenék vagy tudnák,
hogy akkor leghathatósabb védőeszközével, a lőfegy-
verrel már nem élhet úgy, mint nappal.

¹⁾ Bengália angol gyarmat Elő-Indiában (Kelet-Ázsia). A ben-
gáliai tigris (sárgásszinű) a legvérengzőbb állatok közül való.

A partot bekeretelő fák villámgyorsasággal repülének el mellettem, midőn futásomban a keskeny nyíláshoz visszaértem; még egy perc hiányzott, hogy a Maroson és így aránylag biztonságban legyek, amidőn üldözőim egyszerre a körülbelül hét láb¹⁾ magas par-ton termettek. Itt már nem lehetett habozni vagy okoskodni, leguggoltam és mint a bolond, úgy csáklyáztam előre. A farkasok utánam szöktek, de nem számítottak kétségbeesett gyorsaságomra, mert elmaradtak, míg bizonyodnak vélt martalékuk éppen a folyóra rohant.

Önfentartási ösztönöm hazafelé, Mesterházának űzött. A fölhasított jég szikrái csáklyám vasa által fölhányva a levegőben lebegtek és űzőimet már jócskán megelőztem volt, a mikor dühös ordításuk tudtomra adá, hogy még egyre nyomomban vannak. Nem néztem hátra, nem érzék félelmet, bút vagy örömet, csak családomra gondolék, mely harmadnapra várt haza; a könyűkre gondolék, melyeket szeretteim hullatnának, ha viszont nem látnának; ezen gondolat testem és lelkem erejét megtízszerező. A jégen úgy tudtam járni, mint a szobában; tanuló koromban a leckét is elhanyagoltam némelykor, hogy egész áldott nap csáklyázhassam; akkor még nem jutott eszembe, hogy ezen testgyakorló mesterség egykoron éltem megmentője lehetend. Minden fél perc múlva a fenevadak vonítása, ugatása, vagy ordítása arról értesített, hogy folytonosan üldöznek, és hogy mindinkább közelednek; hovatovább körmeik kopogását haliám a jégen, míg elvégre a közeledő lehelletöket is érezhetem. Már most testem minden idegét, minden izmát feszítem meg, hogy megszabadulhassak.

A part melletti fák bizonytalan fényben látszottak forogni, agyvelőm főtt eszeveszett, majd nem emberi erőt meghaladó sebes futásom közben, érzem, hogy arcom bőrét a megmetszett levegő hasogatja, de az éhes horkolást még egyre hallám mögöttem, amidőn

¹⁾ 2 m 21 cm.

egy önkénytelen mozdulata az üldözőimnek arra ösztönzött, hogy az általam követett egyenes vonaltól eltérjek. A sarkamban levő farkasok nem tudtak megállani a jégen, annál kevésbé a tükör simaságú jégen megfordulni, rendesen kisikamodtak és elestek, de hamar fölkerekedtek és az eddigi egyenes vonalon tovább futottak utánam. Nyelvök kinn fityegett, fehér hosszú fogaik rémlesen fémlettek vérvörös torkukban; sötét szügyöket tajték borítá, szemök csillámlott és dühösen ordítottak, midőn mellettem elszárgultak. Ekkor villant meg a gondolat bennem, hogy megmenekedhetem tőlük, ha oldalt fordulok, valahányszor közel lesznek hozzám; mert lábuk alkotásánál fogva a jégen csakis egyenes vonalban futhatnak.

Hozzá is fogék tervem kiviteléhez. A farkasok mihelyt fölkapaszkodtak, egyenesen reám tartottak; ilyenkor megfordultam, vagy huszonöt lépést visszafelé futottam, keskeny görbe vonalban visszatértem és üldözőim mellett elhaladva Mesterháza felé csákláztam. Vad ordítás kísérte mindenkor ezen evolútiómat,¹⁾ a bestiák pedig hátulsó lábaikon csúsztatva tova rohantak az ügyetlenség és a megcsalatott tehetetlen marczonaság tökéletes másképei gyanánt.

Minden egyes ilyféle fordulattal százlépésnyi előzetet nyerek; a hadi cselt még három-négy ízben ismétlém és a farkasok haragja, zavarja a tetőpontot érte el.

Egy ízben igen sokáig találtam halogatni fordulatomat, mi miatt vérszomjas ellenségeim annyira közeledtek testemhez, miszerint utánam szökésekben és hozzám kaptukban fejér nyálukkal belocsoltak és fogaik mint a kaptány,²⁾ úgy összecsaptak. Ha csáklám

¹⁾ Fejlődés, itt: fordulat.

²⁾ A kaptány két félkörből álló, rugóra járó tör (pld. patkány stb. állatok fogására). Tájszó Csallóközben, Komárom vármegyében, valamint Székelyországban.

csak egy másodpercig is kibillen, ha megbotlom, vagy ha lábam valamely jégrepedésbe akad, hát végem lesz.

Borzasztó érzet vőn most erőt lelkemen, — mindent veszve vélek. Tudám most, hol ragadnak meg legelőbb, ha elesem; fölszámítám meddig kellene szenvednem, mielőtt meghalnék, arra gondolék, hogy barátim miként fognák hiába keresni holt testemet, mely élő sírban el fogott volna temettetni. — A ki hasonló életveszélyben nem forgott, nem is képes meggondolni, hogy az ember lelke mily gyorsan és hűn találja és látja a halálkép rémes színeit és menynyire aggódhatnak e miatt.

Már Mesterháza végső házához értem, — a falusi komondorok egyike dühösen kezdett ugatni, utána a másik, a harmadik és a többiek, mintha a végső tábor szem előőrse lármajele intésül szolgált volna, hogy az ellenség közeledik. A farkasok az ugatásra meghökkenve, eszeveszett üldözésekben megállottak, egy darabig még figyeltek, de az ebeket közeledni hallván, jobbraátot csináltak és visszafutottak.

Én utánuk nézek, míg sötét alakjaik egy közel domb csillámló fehér leple mögött eltűntek; — csáklýámat leoldám ekkor és térdre borulva imát rebegek és hálát adék annak, a kinek mindenható kegyelme a halálnemek legirtózatossabbikától megmentett.

Az éjjeli csáklýázással felhagytam azóta; de most is, valahányszor holdvilágított jeges vonalra tekintek, mindenkor visszaemlékezem a kiéhezett fenevadak marczona horkolására, a melyekkel ama vészes éjben életem díjáért versenyt kellé futnom.

8. Jason és társai.

Hogyan győzték le a tornászok az evezősöket?

(1867)

Jóval a trójai háború előtt történt, hogy Jason egy csomó görög hős, az Argonauták (Kastor, Polydeikes, Heraides, Orpheus) élén Kolchisba (a Fekete-tenger mellékén) ment, hogy gyámja, a gonosz Pelias parancsára megszerezze annak a kosznak az aranygyapját, amelynek a hátán Phrixos és Helle gonosz mostohájok elől elmenekültek. Az aranygyapjú egy tölgyfára volt fölakasztva, tüzet okádó sárkány őrizte s így megszerzése szinte a lehetetlenséggel volt határos. Ám Jason a király leányának, a varázslóképesseggel bíró Medeának a segítségével — tömérdek szenvedés után — megöli a sárkányt és birtokába jut a féltett kincsnek, amelyet aztán hazavisz Peliasnak.

Jasonnak tehát sikerült a vállalkozása. Nem így annak az öt tornásznak, aki minden különösebb előkészület nélkül versenyre kelt igazi evezősökkel, egyrészt hogy megmutassa nekik a tornászvirtust, másrészt, hogy a tornászainak új híveket szerezzen — az evezős táborból. A versenyt megnyerték, de céljuknak csak a felét sikerült elérniök: t. i. a virtust elismerték, de a végeredmény éppen a megfordítottja lett annak, mint amiért vízre szálltak, — a tornászokat hódította meg magának az evezőssport.

Az történt tehát kicsiben, ami Kr. sz. e. a 2. században Rómában. Róma legyőzte Görögorszá-

got, de az meg elterjesztette a maga kultúráját a vad győző országában. (*Graecia capta ferum victorem cepit . . .*¹⁾ mondja Horatius . . .)

Az aranygyapjúból csepü lett . . . Így végzi a szerző alábbi szép cikkét. Ez a megállapítás túlzott szerénységre vall. Az öt tornász győzelmének a magyar tornászat történetében messze kiható eredménye lett. A versenyen nyert 100 aranyból harmincat egyletük, a Nemzeti Torna Egylet tőkéjének a növelésére adtak és ez lett az alapja annak az összegnek, amelyen az egylet állandó tornacsarnokát fölépítette.

Az öt derék tornász nevét érdemes megtanulni: Matolay Elek, Dedinszky Kálmán²⁾, Guttmann Károly, Kissbaári Kiss Ferenc, Vargha László.³⁾

Matolayban⁴⁾ a magyar tornászat egyik apostolát tiszteli, Kisbaári Kis mint vívó, országos névre tett szert⁶⁾, de a Magyar Athl. Club megalapozásában is tiszteletreméltó szerepe volt, Guttmann pedig jónevű evezős lett.

A versenynek itt következő hangulatos leírása A. K. K. kézjegy alatt jelent meg. Mi azt hisszük — s talán nem tévedünk —, hogy Kissbaári Kiss Ferenc nevét takarta — a kézjegy.

*

Ugyan, ha Jason és társai hazahozván az aranygyapjút, azt látták volna, hogy az csak csepü, — ugyan milyen arcokat vágtak volna hozzá? Én nem tudom. De azt tudom, hogy tavaly öt tornász Pesten állott össze némileg hasonló vállalatra, s ha nem

¹⁾ A legyőzött Görögország meghódította a vad győzöt.

²⁾ Tekintélyes ügyvéd, 1863 novemberétől a Clair-féle tornacsarnoknak választmányi tagja, neves tornász.

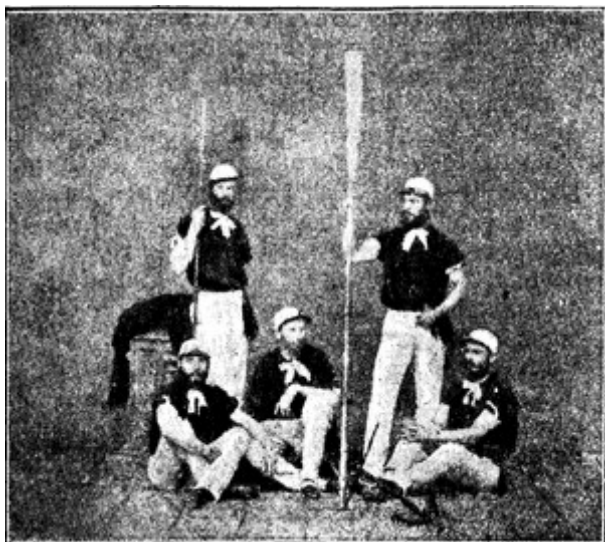
³⁾ A Clair-féle tornacsarnok választmányi tagja, lelkes tornász.

⁴⁾ L. alább 75—6. lk.

⁵⁾ L. alább 171., 1.

vágnak fránya pofát a vállalat sikerülte után, ezt csak azért nem teszik, mert ha más nem, ők maguk tudják, hogy egyforma küzdelembe került a gyapjút elhozni, akár arannyá, akár csepüvé vált.

De hát ne beszéljünk olyan trópusokban,¹⁾ melyeket a pataki diák mondásaként az apád lelke sem ért. Hanem beszéljünk magyarul.

4. Az 1867. évi regatta „Egyleti nagy díj”-ának győztesei. Balról jobbra: Vargha László, Dedinszky Kálmán, Matolay Elek, Kissbaári Kiss Ferenc, Guttmann Károly.

Az 1866. évben a pesti regatta, magyarul csolnakverseny, a Margit-sziget pesti oldalán ment végbe. Többen tornászok egyenruhánkban, vörös ingeinkben mentünk a szigetre s kedvtelve néztük a férfias mulatságot.

¹⁾ Képes kifejezés.

A csolnakhúzás, azaz nehogy valaki parti vontatást értsen, az evezés szintén testgyakorlat, s így éppen úgy hozzátartozik a tornázáshoz, mint a vívás, úszás, korcsolyázás.

Szakunkba vágott tehát a mulatság tárgya.

— Nézd csak — szól az egyik, — az a barna-inges¹⁾ mily szépen húz.

— Az is tornász volt, nagyon jól tudta a doppelte Knie wetlet.²⁾

— Azok nyerni is fognak ám.

Nyertek is, az igaz. Pedig igen jóhírű vízi-sportsmanek³⁾ ellen versenyeztek.

— Kár ezt nekünk így nézni — szól ismét az első, — ha mi jó tornászok összeállnánk egy teljes csapatba, nekünk nyerni kellene. Én magam elhúzó vagyok három olyan szőke uracsot.

— No jó! Hát a jövő tavaszon versenyezzünk. Megmutatjuk, mi előnye van bármely testgyakorlatban a képzett tornásznak, és ha megnyerjük a legnagyobb díjat, hírt szerzünk a tornászoknak s kap egyletünk legalább száz új tagot egyszerre.

, — Én nem bánom — szól a harmadik, — én is beállok, tán veszitek hasznomat.

— Neked be kell állnod. Te leszel a kormányos. Neked kell kiszemelned az egyletet, melyben tanulni fogunk.

— Jó.

A regatta végbement, aztán hazamentünk, gondolkozván a beszéltekről.

Azután elmúlt a tavasz, elmúlt a nyár, elmúlt a tél.

Jött az új tavasz. De még a fecskék el nem jöttek, mikor már az én tornászaim sürgették, hogy hát hol a hajósegylet? hol a csolnak? hol az evező? hol a Duna?

¹⁾ Az 1864-en keletkezett „Egyetértés” evezős klub tagja.

²⁾ Kettős térdforgás.

³⁾ Sportember, sportkedvelő.

Hát kiválasztottunk magunk közül 5 embert s mentünk mindezt keresni.

És megtaláltuk a nemzeti hajósegyletet és kerestük Cavalierót,¹⁾ az elnököt, hogy felvételre jelentsük magunkat. Kerestük kétszer és hiában. És mind a kétszer úgy szakadt a hideg eső! Ez rossz omen.²⁾ De ej, ki ad valamit az ómenekre.

Beiratkoztunk aztán egy pár nap alatt és bementünk leelőször 1867 április 5-én a vízén úszó csolnakdába. Azaz először együtt, mert már egyenkint odavitte mindegyiket, a kíváncsiság.

Volt a hajósegyletben egy jó barátunk, aki vállalkozott minket tanítani.

Nagy dolog is az, hisz eveztünk már mi Tiszán, Dunán, városligeti tón.

De nem addig van a. Majd ha az angol lapáttal kezdek dolgozni, csak a csolnakban megmaradjatok és le ne vigyen a víz Soroksárra, — monda oktató barátunk. Itt a csolnak, ez nagy, öreg, biztos. Deák Ferencnek hívják. Hát ülünk be. Te leszel a numero³⁾ négy, azaz stroke, te három, te kettő, te egy. Így ni.

Tehát kiereszkedtünk a szabad Dunára. De az a nagy biztos csolnak úgy libegett mozdulatlan üléshez szokatlan cadavereink⁴⁾ alatt, hogy már abba beleizzadtunk. Felhúztuk aztán a ladikot, kellő mennyiségű rákok

¹⁾ Cavaliero Róbert, a Dunagőzhajó/ási Társaság partkaptanya, a Nemzeti Hajósegylet alapítója (1866-ban) és első elnöke. Hogy milyen komolyan vette a tréninget, arra egy érdekes adatot mond el róla Fülepp Kálmán: C. kieszközte a társaságtól, hogy egy fiatal hajóskapitányokból álló csapatnak versenyzésre engedélyt és szabadságot adjon, sőt mi több, a tréning összes költségeit is viselje. C. szokatlan szigorúsággal vezette a tréninget: a csapat tagjainak egy uszályhajóban kellett együtt lakni s minden nap este a gyakorló evezés után kérlelhetetlenül bezárta és csak a reggeli tréningvezésre engedte ki őket. Meg is volt az eredmény, mert a csapat gyönyörűen nyert a regattán.

²⁾ Jel.

³⁾ Négyes szám.

⁴⁾ Hullá . . .

fogása mellett (így hívják azt a kis malheur¹⁾ midőn a rosszul forgatott evező beakad a vízbe s a kezdő evezős se tüled, se hozzád mozdulni sem bír) egész valami száz lépésnyire egy óra alatt, aztán visszajöttünk s a fáradság új dühöt öntött belénk, még erősebben igyekezni.

Így tanultunk minden reggel, minden este. De a a harmadik kimenetelkor már kitűnt, hogy tornászok vagyunk. Megkerültük az egész Margit-szigetet. Pedig a vízállás nagy volt, erősen kellett húzni.

Így trainiroztuk aztán magunkat.

Az a training pedig egyszóval kifejezve: állatkínzás. Mert kiveszik az emberből minden nap az utolsó két font erőt, az utolsó font szuszt.

És jaj, már két hét elmúlt s még versenycsolnakban nem is ültünk. Az fog ám csak libegni, hisz az oly keskeny, mint egy nemzeti színházi zártszék.

Na de semmi, csak vígan előre, ha belefogtunk, meg kell lenni. Tornásznak hátrálni nem szabad.

De ha csak a fáradság lett volna!

De az ily dologban nehéz fegyelmet tartani; majd a numero 4, majd a numero 3, majd a numero 2 rendetlenkedett, csupa jóakaratóból, vagy legokosabb akart lenni, csupa igyekezetből.

A mi jó barátunk meg is akarta mondani, hogy itt hallgatni és húzni kell, punctum. De mikor neki oly kevés szárazföldi bátorsága volt!

Hanem végre is, ha pöröltünk is, az is csak azért volt, mert mindegyik jobban akart húzni, mint a másik, s mégis csak egy útra jöttünk.

De közeledett a verseny ideje s akkor meg hajósegyleti belső küzdelmekkel gyült meg a bajunk. Régibb hajósok is szerettek volna a nagy díjra versenyezni, meg nem is bíztak az újoncokban. Hátha nem gyakorolták be magukat jól? Hisz egy éves hajós regat-

¹⁾ Baleset.

tán nem nyerhet, az kicsinált dolog. Hátha megijednek a regattán, mert az nagy examen¹⁾ ám! Na de végre kikaptuk a decretumot,²⁾ hogy mienk a Koh-i-noor.³⁾ Az a Koh-i-noor pedig a legjobb négyvezős versenyhajó az egész Dunán.

Eveztünk tehát szorgalmasan a Koh-i-noorban.

De im, megint új baj.

A numero 3 tíz nappal a regatta előtt megbetegedett.

Végünk van, most már késő negyedik evezőst fogni, nemtornással pedig nem megyünk. Mi a tornászainak akarunk dicsőséget szerezni, nem a hajósegyletnek aranyakat.

Ma hát nincs training. Vége van a regattának,⁴⁾ ma megyünk lumpolni. Úgyis meguntam azt a szolid alvást, mint az ördög a mennyországi éneklést. Már négy hete nem ettem túróshaluskát. Azt az örökös beefsteaket⁵⁾ is utálok már.

— De csak menjünk, hisz holnap már semmi baja sem lesz a numero 3-nak. Ma is csak kényeskedik, tegnap éjjel bizonyosan táncolt valahol, ez az egész.

— Nem is trainirozok én többet olyan emberrel, aki úgy szeret polkát táncolni.

Mentünk tehát a Dunára mégis, de kedvetlenül. Mit ér az a négyes fogat, ha a jó gyeplős helyett kölcsönkért gebét kell ostorozni!

No de öt-hat nappal a regatta előtt felgyógyult a numero 3 s beült ismét az evezőhöz. Nem volt már semmi baja, de kissé kiszokott a hámból s nem győzte oly soká, mint előbb.

De már csütörtök volt, vasárnap pedig következett a regatta.

1) Vizsga.

2) Határozat, végzés.

3) A Nemzeti Hajós-Egylet sok dicsőséget látott csónakja.

4) Evezősverseny.

5) Gyorsan sült marhaszelet.

Még ma be kell jelentenünk magunkat a regattára, különben késő.

De lássuk előbb, mit tudunk. Kibírjuk-e 15 percig a regatta-strokeot? (32—38 evezőcsapás egy perc alatt).

Kimentünk hát a Dunára, de bizony az a regatta-stroke csak 5 percig tartott.

— Menjünk haza, nem regattázunk.

Tehát visszamentünk a csolnakdába. Egy régi csolnakász tagja a hajósegyletnek már várt bennünket s gratulált, hogy igen szépen dolgozunk.

— Mit ér az, ha nincs szusz?

— Nincs? Dehogy nincs, másnak annyi sincs. Azt hiszik az urak, hogy ennél a nagy vízállásnál csak úgy piszkálni lehet a vizet, mintha az ember a Themse¹⁾ apályával megy? Én fogadtam Önökre. Önöknek nyerni kell!

Hm! Hm! Hm! Ha egy régi hajós a pénzét veszélyezi, illetőleg fogad miránk s vesztéstől nem fél, az csak jelent valamit! Haditanácsot tartottunk tehát s elhatároztuk, hogy tornásznak hátrálni nem szabad.

Vasárnap délután felöltöztünk fehérbe és vörösbe, újdonszerűen, felpántlikázva, mint az áldozatra szánt bárányok.

A Koh-i-noor orrán is ott volt a tiszta veres zászló. Annak a zászlónak elsőnek kell lenni!

Elmentünk a versenyterre, azaz odaaveztünk a Duna közepére, a redoute²⁾ elibe.

Előbb helyen voltunk, mint ellenfeleink. No ez jó jel. De ki ad valamit az ómenekre?

Ellenfeleink tapasztalt, régi, legalább hároméves hajósok. Harmadéve is regattáztak, tavaly pedig ugyan-

¹⁾ Angolország legnagyobb folyója, London mellett folyik el és az Északi tengerbe ömlik.

²⁾ Vigadó.

ezt a díjat megnyerték. Ha egy evezőcsapást elhibá-
zunk, elveszünk!

Na de megindultunk és nem hibáztunk el egy-
evezőcsapást sem és annyival megelőztük ver-
senytársainkat, hogy mire a nyerőponthoz értünk, ők
nem is látszottak.

Megnyertük hát a száz aranyat, a mienk a dicsőség.

Holnap tele lesz vele minden újság, hogy mire
képes a tornász. Néhány hét alatt vadevezősből *)
regatta-nyerő. Noch nie dagewesen.²⁾

Egy hét alatt kapunk a tornaegyletbe 100 új
tagot. Minden jól van.

De nem úgy volt ám. Egy vagy két lap meg-
említette, hogy a nyerő veresingesek tornászok vol-
tak, azzal vége. A tornászat híre neveléséről, az új
tagokról szó sem volt. Magunk meg csak nem csinálha-
tunk magunknak reclame-ot!³⁾

Ellenkezőleg, a tornászok kaptak kedvet csolna-
kázni, de a csolnakászok tornázni nem.

Hát hazahoztuk a nagy ezüstserleget, hazahoztuk
a 100 aranyat. De hol a tornászat dicsőítése, hol a
tornászat híre?

Az aranygyapjából csepü lett.

¹⁾ Ki nem képzett evezős.

²⁾ Ilyet még nem pipáltak.

³⁾ Hírnevet.

9. Az első országos tornaverseny.

(Nagykanizsán 1870 szept. 10—11.)

Nagykanizsa a múlt század derekán hazánk egyik legvirágzóbb városa. Kedvező a földrajzi fekvése, négy fővonal (Budapest, Bécs, Barcs, Pragerhof) csomópontja s így lakosai élénk kereskedelmet folytatnak az ország határain túl is. A virágzó kereskedelem nyugodt, gondtalan életet biztosít, a polgárság jólétéből nagy haszon háramlik a kultúrára is. Élénk összeköttetést tart fenn úgy Budapesttel, mint Béccsel és a két főváros kultúrmozzanatait jól ismeri.

Hazánk szívében a hatvanas évekkel kezdődik a testi kultúra iránt való élénkebb érdeklődés. Bakodyék 1863 óta tornáznak a Clair-féle tornacsarnokban, de csak 1866 nyarán tudják végérvényesen megalakítani egyletüket. A horvát határszél mentén fekvő kalmárvárosban 1866 tavaszán merül fel a tornaegylet alakításának a gondolata, s alig telik bele néhány hét, máris oly nagy tábora van az eszmének, hogy már ki is tűzhetik az alakuló gyűlés idejét.

Rambausk Norbert távirdahivatali főnök a kezdeményezője a szép tervnek. Szándékát közli Porges József „m. kir. vasúti inspektori mérnök”-kel, aki „szenvedélyes tornász” lévén, kész örömmel szegődik segítőtársává. Márciusban előleges értekezlet tartanak s májusban — kettejük vezetése mellett — 34 beiratkozott tag meg is kezdi a rendszeres tornázást. Az első jelentkezők

a távírdahivatal tisztviselői közül kerülnek ki. „A helybeli sürgönyhivatalnokok — írja a kanizsai tudósító — valóban dicséretet érdemelnek, miután a tornaegylet alakításában fáradságot nem kímélnek . . . Óhajtott reményünk nemsokára megalakulnak jelenthetni ez üdvös egyletet.”

Egész nyáron át szorgalmasan látogatják a tornaórákat; „különösen dicséretet érdemel Pörögés mérnök úr, — olvassuk a helyi újságban — ki minden ön-haszon nélkül fáradhatatlanul mint előtornista¹⁾ működik és szolgálatát a helybeli sürgönyöző főnökkel mindaddig felajánlották, míg a társulat annyi anyagi erővel rendelkezik, hogy egy tornamestert kitarthat”.

Az első évben csak ideiglenes tisztikart választanak, az első végleges tisztválasztó közgyűlést csak az alapszabályok jóváhagyása után, 1867 nov. 17-én tarthatják. Az elnökké megválasztott Tersánszky József orvos a tisztséget nem vállalja, helyette Walbach Mór kerül az elnöki székbe, aki aztán 16 éven át — haláláig — viseli a szép tisztséget. Egyszerű kereskedő létére is nagyműveltségű férfiú, él-hal a tornáért s minden szabad óráját ennek szenteli. A kormánynál keresztülviszi, hogy az egylet tornatanítók képestervezése céljából kéthónapos tornászati póttanfolyamokat létesíthet. 1871 nyarán nyílik meg az első tanfolyam; Walbach tanítja a tornászat elméletét és történetét, Milhofer Ede és Pollák Ármin²⁾ a gyakorlati tornászatot és Hoffmann Mór³⁾ polgári iskolai tanár az élet-, bonc- és rendtant. A tanfolyam végén előkelő vendégek jelenlétében tartják meg a nyil-

¹⁾ A. m. előtornász.

²⁾ Kanizsai kereskedők.

³⁾ Rendkívül művelt ember volt, neves tankönyvíró, egyébként atyja Hevesi Sándornak, a Nemzeti Színház mostani igazgatójának.

vános képesítő vizsgát. Az itt tapasztaltak alapján Kottek Nándor, a kegyesrendi főgimnázium igazgatója így nyilatkozott: „Walbach oly kitűnő képzettséggel és érdemmel tanított és vizsgál, hogy egy főiskola tanszékét bátran reá lehetne bízni”..

Alig van négyéves múlt az egylet mögött, máris országszerte, sőt az ország határain túl is ismertté teszi a nevét. 1870 nyarán elkészítetteti zászlaját és annak felszentelését országos tornaünnepellyel kapcsolja egybe. Nem lehet meghatódottság nélkül olvasni a körlevelet, amelyben meghívja a hazai tornaegyleteket ünnepségére. „A magyar tornászok nagy része — írják — még nem érintkezett egymással, sőt névszerint alig ismeri egymást. Hogy tehát egyrészt a tornászat ügyének némi lendületet adjunk, de különösen, hogy azon fájdalommal nélkülözött összefüggés a magyar tornaegyletek között valahára létrehozassék, elhatároztuk, hogy mi folyó évi sept. 10. és 11-én zászlónk felavatására egy nagyobb szerű tornaünnepélyt rendezünk, melybeni részvételre a nevezetesebb hazai tornaegyleteket barátilag felkérjük — és ekként távoli ismeretlen ügytestvéreinket városunkban egyesítendő, nekik alkalmat adjunk egymást személyesen megismerhetni, — egyszóval összebarátkozni és velők egy közös köteléket fűzni.”

A főhívás a legszebb eredménnyel járt: 10 hazai és 3 külföldi (Zágráb, Várasd, Sziszek) egylet jelent meg a baráti szóra, 6 zászlóval és 170 taggal.

Az ünnepségek 10-én, szombat délelőtt kezdődtek. Kilenc óra után „a figyelemmel csinosított tágas főtéren mozsárlövések jelezték, hogy az érdekeltek összegyülekezni siessenek”. A 11 órai vonatnál ünnepélyesen fogadták a soproni, szom-

bathelyi és zalaegerszegi vendégeket, majd zene- és dobszó mellett a városba vonultak, miközben „az ablakokból hölgykezek virágessóvel üdvözölték a megérkezett vendégeket”.

Délután 4 órakor ismerkedésre gyűltek össze a sörházkertben, este pedig fényes bált rendeztek a vendégek tiszteletére a Zöldfakertben. Nyolcszázon felül volt a résztvevők száma s „Grünbaum és Boros János zenekara fölváltva húzta.” A pesti tornászok egyenruhájukban (vörös ing, kék öv, kék nyakkendő), mellükön tornajelvény-nyel jelentek meg „s ezzel bizony — jegyzi meg a fővárosi tudósító — némi kis ellentétet képezett ama nagy fényűzés, melyet a nők egy része az öltözékben elkövetett”.

Másnap délelőtt — a felsőtemplom előtti téren — ment végbe a zászlóavatás; 3000-néi több ember volt jelen. Walbach elnök volt az ünnepi szónok. Beszéde közben fogadalmat tett e szavakkal: „Fogadom, hogy mi, a Nagykanizsai Torna-Egylet tagjai, mindig tiszteletben fogjuk tartani ezen zászlót, mint *szentélyünket*, melyhez egyletünk *méltósága és becsülete* kötve van”.

Délután volt a versenytorna a Zöldfa-kertben.¹⁾

Utána az egyleti „kiküldöttek” megállapodtak, hogy statisztikai adataikat beküldik a soproni egyletnek s Sopronban a lehetőség szerint még az év folyamán tornászgyűlést tartanak.

Másnap utaztak haza a szélrózsa minden irányából megjelent vendégek. Bakos János a pesti Nemzeti Tornaegylet nevében, valamint a Győri Tűzoltó-Egylet és a Budai Torna-Egylet táviratilag köszönték meg a felejthetetlen vendégszere-tetet. A három táviratnak, de különösen a budaiaké-

¹⁾ A beléptidíjak: a díszornahelyiségbe 30 krajcár, katonáknak 15 kr., gyermekeknek 10 kr.

nak szövege¹⁾ élénken bizonyítja, hogy 56 évvel ezelőtt egészen más érzellemmel viseltettek egymás iránt a magyar sportemberek, mint manapság.

A Nagykanizsai Torna-Egylet, hazánknak időrendben második sportegylete ez évben ünnepli fennállásának hatvanadik évfordulóját. Biztosra vesszük, hogy e ritka jubileum alkalmából csonka hazánk sporttársadalma méltó ünneplésben fogja részesíteni a derék határszéli város tiszteletreméltó egyletét.

*

A zászlószentelést követő ünnepegekről így emlékezik meg Bátorfi Lajos, a kiváló író: A hosszú, de tartalomdús s hatásos beszéd után²⁾ a leleplezett zászlót a koszorús lányok koszorúkkal díszítették fel, melyen hosszú szalagok hulltak alá. De nemcsak a most felavatott zászlót, hanem valamennyit felékesítették, úgy a még zászlóval nem bíró egyletek is emlékkoszorúval tiszteltettek meg s mindannyi zajos éljenzéssel üdvözöltetett, miközben a dalárdák ismét gyönyörűen összhangzó alkalmi éneket adtak elő a zenekar kísérete mellett s ezzel a zászlóavatási ünnepély befejeztetvén, szabatos rendben megindult a menet zene- és dobszókíséret mellett a főutcákon át a gymn. tornatermébe, hol a zászlók elhelyezve lőnek. A hullámzó népség lassan szétoszlott. Festői látványt nyújtott a különféle színű s öltözetű torna- s tűzoltóegyletek együttes körmenete.

¹⁾ A táviratot a posta — kissé kuszáltnan — így juttatta el: „Tornaegyletnek Nagykanizsán. Tegnap díztornázásunk utáni képviselőink felette szívélyes fogadtatásáért viharos éljenzés alatt összes tornászaink elismerésében részesült és önöknek egyletünk nevében köszönet szavaztatott. Önök iránti forró rokonszenvünk nyilvánítása mellett maradunk testvértornászi üdvözlettel és kézszorítással. Budai Tornaegylet”.

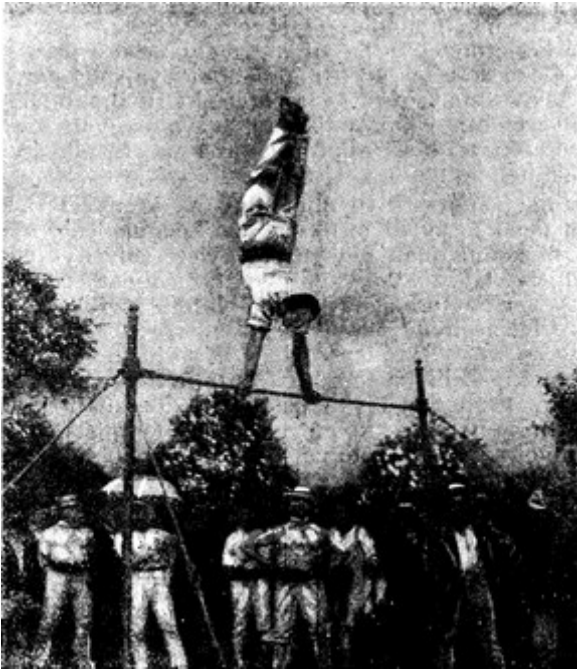
²⁾ Walbachnak a zászlószenteléskor mondott beszédéről van szó.

Délután 4 órakor kezdetét vette a versenytornászati sörkertben, mely e célra déli részén elzárva volt; az ülőhelyek első sorában a díjkiosztó hölgyek foglaltak helyett; névszerint Gózöny Marcsa, Axenti Heléna, Weissmayer Jenni, Ollop Paulina, Godina Bella és Mayer Hermina kisasszonyok. Átellenben pedig a nemzeti zászlókkal feldíszített tornaállványok s egyleti zászlókat tartó magaslat gyönyörű látványt nyújtott.

A tulajdonképeni versenytornászati előgyakorlatok kezdték meg a helybeli gymn. tornatanár, Pongrácz Adolf úr vezénylete mellett. Eközben a pályabírák választották meg, névszerint: Walbach Mór, Rösch Frigyes, a soproni tűzoltóegylet kapitánya, Stock, a pesti torna- és tűzoltóegylet művezetője, Örvényi Vilmos, a debreceni tornaegylet művezetője és Singer zágrábi tornamester. A pályabírók maguk közt elnöknek Walbach Mór, jegyzőnek Örvényi Vilmos urakat választották meg s kezdetét vette a versenytornászati, először a nyújtón versenyzett 15 tornász; ezek között az első pályadíjt, egy 60 írt értékű bronzírozott órát, mely gr. Szapáry Géza, Zala megye főispánjának adományára, Pollák Armin nagykanizsai tornaegyleti tag nyerte meg.¹⁾ A második

¹⁾ Pollák itt közölt képének eredetije a Nagykanizsai-Torna Egylet birtokában van. Az egylet főtitkára, dr. Potyondy József városi hivatalnok, e képről a következőket volt szíves velünk közölni: „Ez az egyetlen emlék, amivel az NTE a 80-as éveket megelőzőleg rendelkezik. E képet Grünhut Alfréd úr adta át nekem körülbelül 2 évvel ezelőtt, nem sokkal halála előtt. Akkoriban én kérdeztem tőle többfelét az egyletünkre vonatkozólag, ő tudniillik egyike volt alapítótagjainknak, helyesebben alakulásunk óta tag volt haláláig. Készséggel állt rendelkezésemre, sok mindent mondott el emlékezetből. Különösen az 1870. évi tornaversenyről beszélt szívesen s többször fölkeresett hivatalomban. Egyszer ígérte, hogy hoz egy egykorú képet, melyet a versenyen vettek fel s amelyről aztán képeslapok is készültek és amely Pollák Ármint, a verseny győztesét ábrázolja, amikor az óriásforgást csinálja. A mellékelt képet hozta másnap. Nem hiszi — mondotta, — hogy volna még másnak is ebből a képből, ő azonban már akkor

gyűjtő volt . . . Örömmel adja át az NTE-nek, mert tudja, milyen beccsel bír az az NTE-re, akinek legjobb tornászát, Pollákot ábrázolja az 1870-iki versenyen.”

Grünhut Alfréd nagyműveltségű kereskedő, kiváló műgyűjtő volt. Semmi okunk sincs rá, hogy szavai hitelességében kételkedjünk — a képen látható tornászok öltözete kétségtelenül korhű, így megállapíthatjuk, hogy ez a kép a legrégebb magyar sportfelvétel, amely mozgásban levő alakot ábrázol (ú. n. pillanatfelvétel). V. ö. 114. l.

díj egy Napoleon-d'or¹⁾ Grundmann Tivadar pesti tornaegyleti tagnak ítéltetett oda.

A korlátón egy első díjat, mely szinte gr. Szapáry Géza főispán úr ö mga adománya, egy pár, 40 írt értékű bronzírozott gyertyatartó, Grundmann Tivadar nyerte el; a második díj, egy magyar arany, Hollendonner József soproni torna- s tűzoltóegyleti tagnak ítéltetett oda.

A magasugrás első díját, egy m. aranyat, Bakos János pesti ügyvéd, torna- és tűzoltóegyleti tag nyere el; a második díjat, egy tornaegyleti jelvényt pedig Bettelheim Győző nagykanizsai tornaegyleti tag.

A versenytornázást a 2000-en felül levő közönség élénk tetszésnyilvánítás és többszörös éljenzéssel kísérte.

Ezután szabadgyakorlatok tartattak, de csakhamar setétedni kezdett s így a pályabírák összhangzó ítéletei kihirdettetvén, a pályadíjak a fentisztelt kiaszonyok által az illető pályanyerteseknek sajátkezőleg kiosztattak, mi persze a közönség részéről szűnni nem akaró éljenzéssel kísértetett.

A versenytornázásnál meglepő ügyességet tanúsítottak hazai tornászaink, pedig még az ügy-úgyzólvá bölcsőjében van, s ha már is ily szép és dicséretes siker mutatható fel, bizonyára hosszabb idő letelevél bámulatos eredmény leend jelezhető. A kezdet nehézségei ezúton is megtorvék, még csak a bandzsalító közönnyel kell elbánni ...

Az ünnepély befejezéséül a „Zöldfa”-fogadó tánc-termében rendezett banqueten²⁾ volt az isméti összejövetel. A nagyteremben két sor asztal volt felerítve, itt-ott virágbokkréták kandikáltak elő, a két karzaton hölgyeink kevés számban foglaltak helyet, de annál több férfi gyülekezett a hosszú asztalok köré.

¹⁾ Napoleon arany, 20 frank értékű.

²⁾ Ünnepi lakoma.

A vizsgáló szem mindjárt kezdetben bizonyos hidegséget, sajátságos lehangoltságot észlelt, én a két napi élvnek, a vendégek éj és napon áti folytonos éberlétöknek, de főleg azon visszatetsző körülménynek tulajdonítom, hogy előbbi estén ugyan e teremben a szép és bajok által villanyozó hölgykoszorú fűszerezte a kedélyes társalgást, mire a banquetnek átrendezett terem oly élettelen ridegséget kölcsönzött, aztán hozzá még a felavatott zászló, hanem a többi is, mintegy pihenést mutatva összegöngyölten egy sarokba helyeztettek — merengésünkből zajos éljenzés ébresztett fel, Zágráb város érdemes és hazafierényekben, köztisztelet és becsületben öszült polgármestere, Cekus Antal úr lépvén a terembe, szünni nem akaró éljenzés és zsviíóval¹⁾ üdvözlötett. E perctől fogva élénkség lépett a lehangoltság helyére s csakhamar helyet foglaltak s Grünbaum²⁾ zenetársulata játszani kezdett s a célhoz mindinkább közeledtünk, lassan bár de kezdetét vette az étkezés. Horrendum dictu³⁾! Alig vettük az étessközöt kezünkbe, német toasztot⁴⁾ kelle hallanunk. E minden tekintetbeni tapintatlan eljárás méltó indignation) szült s vége volt a kedélyes estélyizésnek, a nyugalmas társalgás és vidám együttlétnek. Walbach Mór úr, mint mindenütt s mindenkor, úgy itt is teljes jóakarattal igyekezett a patriarchális jókedvet visszaidézni s ő Felsőgeik, a Király és a Királynéra emelt poharat s oly mélyen átérzett s oly elevenre találó pohárköszöntést mondott, zajos éljenzés kísérte ugyan, de célja nem sikerült s a többi toasztírózó⁷⁾ is kevésbbé hallgat-

¹⁾ Horvát-szerb nyelven a. ni. éljen.

²⁾ Mint érdekes különlegességet megemlíjtük, hogy ennek a bandának a tagjai egytől-egyig izraelita vallású zenészek voltak.

³⁾ Borzasztó elmondani.

⁴⁾ Felköszöntő.

⁵⁾ Felháborodás.

⁶⁾ Hagyományos, természetes.

⁷⁾ Szónokok (akik felköszöntőt mondtak).

tattak meg — Hoffmann Mór ünn. titkár kifárasztó hosszú pohárköszöntést mondott, századunkat az „akarat” századának jelezvén, tulajdonképen az itt megjelent torna- és tűzoltóegyleti vendégeinket élte. Bója Gergely tanfelügyelő úr hatásos és érzelmdús szavakba a horvát-testvérekért emelte poharát s a jobbján ülő zágrábi polgármester úr szívélyes kézszorítással fogadta s nyomban tiszta magyarsággal viszont a magyar nemzetre emelte polgármester úr poharát, és kijelenté, hogy valamint ő, úgy az összes horvát nemzet legdrágább feladatul ismeri a szétszakadatlan egyetértést, testvériség magasztos érzelmeit híven ápolni, fejleszteni s erősíteni; kedvesen viszi Horvátország fővárosába vissza az itteni szíves fogadtatást és tanúsított vendégszeretetet érzelmeit s a kifejezett üdvözetet polgártársainak tolmácsolni fogja. Elképzelhető, mily lelkes s szünni nem akaró éljenzés és zsvió követte a nemes polgármester szívéből eredt szavait! Walbach Mór felolvasta Zalamegye közszeretető főispánja gr. Szapáry Géza mga táviratát, melyben a tornászoknak rokonszenves üdvözetét küldi, s felemlíté, hogy a nemes gróf, mint a nk. torna-egylet dísztagja, csakugyan mily rokonszenves vonzalommal viseltetik az egylet iránt, ez alkalommal is a verseny-tornázásnál kiadott díjúl két értékes jutalomtárgyat ajándékozni kegyes volt. A nemes főúrra meleg szavakban mondott pohárköszöntést háromszoros éljen és taps kísérte. Mondottak még toasztokat Szkublics Pál a hölgyekre és Walbach Mór úrra, Wajdits József a hit, remény, szeretet szép eszméjét a dal-, torna- és tűzoltóegyletekre alkalmazá, — utána Kertner Vilmos úr a budai tornaegylet alelnöke Nagy-Kanizsa város vendégszeretetéért s az ünnepély főrendezője Walbach Mór úrért emelte poharát, ezután Rösch Frigyes a soproni tűzoltóegylet kapitánya, majd Stelzel Frigyes, Bún Samu,¹⁾ e sorok

¹⁾ Kereskedelmi iskolai tanár (később igazgató.)

írója, s még sokan, azonban az általános zajban már csak a terem egyes részeiben lehetett hallani. A vendégek éjfélkor oszlottak szét. Egy része már az éjfél előtti vonatokkal távozott körünkből.

Stelzel Frigyes e közben az eddig érkezett üdvözlő táviratokat olvasá fel.

a) A debreceni tornaegylet elnökétől: Az ünnepély alkalmából fogadja a derék egylet testvéri üdvözlötünket s fölvirágzása¹ iránt jókívánatunkat.

b) Vogler¹) Grácból: Éljen a nagy-kanizsai tornaegylet.

c) Rosenzweig oberst aus Triest: Kann leider beim Feste nicht sein, wünsche dem Verein das herzlichste Gedeihen.³)

d) Malinarich aus Sisek: Die Siseker Feuerwehr bringt dem Turnverein ein herzlich Gutheil.³)

e) Blau, Mózes, Tiroler, Pick, Baron, Markbreiter Eszékről: Tisztelt barátinknak testvéri köszönetünket. Sajnáljuk, hogy e szép hazai versenyen részt nem vehetünk, de annál szívesebben küldjük távoli üdvözlötünket az ünnepélyhez. Éljen az egyetértés! Éljen í

_/) Halphen Móric⁴), Madarassy Lajos Grácból: Éljen, éljen, éljen, Das erste gilt den Gästen, das zweite den Freunden, das dritte sämtlichen Anwesenden, die zur Verschönerung des Festes beigetragen.⁵)

És ezek után az ünnepség befejezettnek volna tekinthető; nem mert hatása, morális⁶) sikerének

¹) Híres tornatanító volt.

²) Rosenzweig ezredes Triesztből: Sajnos nem lehetek jelen az ünnepségen, az egyletnek a legszebb sikert kívánom.

³) Malinarich Sisekről. A sziszeki tűzoltóság a tornaegyletnek szívből jövő jókívánatait küldi.

⁴) Nagykanizsai tekintélyes kereskedő.

⁵) Az első szól a vendégeknek, a második a barátoknak, a harmadik az összes jelenlevőknek, akik az ünnepség fényéhez hozzájárultak.

⁶) Erkölcsei.

következménye láncszemként fejlődik, mely egy körbe vonja az összes hazai torna- és tűzoltóegyleteket, hogy általános lendületet adjanak országszerte az egyetértés felvirágozására. Így a Nagy-Kanizsán, ez első országos tornaünnepélyen jelen volt egyletek képviselői összegyülekezvén, az ügy meghonosítását s minél szélesb mérvbeni általánosítását célzó intézkedéseket vitatták meg, s abban történt megállapodás, hogy az eddig mintegy 20 ismert, s részint keletkezésben levő testvéregyletek felhívassanak, miszerint statistical¹⁾ adataikat a soproni tűzoltó-egyletnek mielőbb beküldjék, s ha lehet, Sopronban még az idén egy általános gyűlés tartassék s a szellemi kapcsolatok szilárdítása, úgy az ügy érdeke és az eszmék tisztázása szempontjából egy „Torna- és tűzoltó egyleti lap” létesíttessék, mely határozat egyhangúlag elfogadtván a Sopronbani összejövetel már a jövő hónapra ki is tüzetett. A legjobb sikert óhajtunk s meg vagyunk győződve, hogy ez egyletek nagy jövőnek néznek elé s nálunk méltó figyelem s pártfogásban részesülendnek.

S most szabadjon még egy rövid áttekintést tennem a lefolyt ünnepség felett.

Siker és elismerés koszorúzza a szorgalom és tevékenységet; ez ünnepélynél újólag bebizonyult. A nemes cél kivitele sikerdús s még a természet is kedvezett.

Az egylet megválasztott bizottságai a rendezés alatt kitűnő buzgalmat fejtettek ki, különösen Wolheim Felix, Bauer Miksa, Zerkovitz Vilmos és Wellisch Gusztáv²⁾ urak. kiknek tevékenységük nagyban előidézé a sikert.

Büszke lehet Nagy Kanizsa városa, hogy az első magyar tornaünnepély falai közt tartatott meg s

¹⁾ Számszerű.

²⁾ Helybeli kereskedők.

nemcsak a magyar s német sajtó, de lehet mondani közép Európa összes hírlapjai hónapokon át visszhangozzák az itt lefolyt tornaünnepély sikerét, horderejét.

Ránk nézve magyarokra, helyes tapintat volt e határszélen tartani meg az első ünnepélyt, mert a jelen politikai viszonyok közt a magyar s horvát nemzetek szívósb összetartása eszközöltetek.

Ismét köszönet a nagykanizsai tornaegyletnek az ünnepély rendezéséért, hogy e város évkönyvét oly szép lappal gazdagítá, díszesíté; kívánom, hogy valamilyen szent István királyunk palástja 870 év múlva is a legnagyobb becsben tartatik, mert „megfogyva bár de törve nem, él nemzet e hazán!” úgy a nagykanizsai torna-egylet zászlója tiszteletben tartva, ugyanannyi év múlva elmondhassák róla: megkopva bár, de tépve nem, van tornazászló Kanizsán.

10. A Nemzeti Tornaegylet csarnokának avatóünnepé.

(1870 dec. 4.)

Sok akadémikuskodás, tengernyi torzsalkodás után Bakody Tivadar és Szontágh Ábrahám buzgalmának eredményeképp, 1866 aug. 15-én végérvényesen megalakul a Pesti Tornaegylet. 1868-ban egyesül a volt Clair-féle testgyakorló egylettel, egyben a *Nemzeti Tornaegylet* nevet veszi föl. Még ez évben összeolvad a Budapesti Önkéntes Tűzoltóegylettel s most már *Nemzeti Torna- és Tűzoltóegylet* néven folytatja működését. Elnöke Batizfalvy Samu, a gyógytorna kiváló művelője, alelnöke Matolay Elek, tűzoltófőparancsnoka pedig gr. Széchenyi Ödön lesz.

A régi ötpacsirtautcai tornacsarnokban tornáznak most is, de napról napra jobban érzik egy modern helyiség hiánya. Már 1868 februárjában elhatározzák, hogy telket vesznek és azon állandó tornacsarnokot építenek. A jószándék megvan, de a pénz — hiányzik. A kormánynak ilyen célra nincs pénze . . ., ezért Szentkirályi Mór elnök és Mátyus Arisztid jegyző aláírásával fölhívást bocsátanak ki s az ország minden polgárát fölszólítják az adakozásra. „A gyűjtés teljes sikerét óhajtjuk — mondja egyik lapunk — mert a testi erő fej-tése a nemzeti életerő egyik főtényezője.”

1869-ben Matolay kerül az elnöki székbe; ekkor az egyletnek már 474 rendes és 56 alapító tagja van és helyiségében — a tagokon kívül — 1401 növendéket oktatnak a tornára. A torna-csarnok fölépítése napról-napra égetőbb szükség.

Matolay még ez évben — Bokelberg Ernő¹⁾ társaságában — Ausztriába és Németországba utazik, hogy az ottani tornacsarnokokat tanulmányozhassa.

Ahogy visszatér útjából, beszámol tapasztalatairól és ezek hatása alatt az 1870 márc. hó 20-án tartott közgyűlésen határozatba megy, hogy az Ősz- (most Szentkirály) u. 17. sz. alatt levő telken a legsürgősebben felépítik a tornacsarnokot. Az egyesület „terheinek tisztázására” 20,000 forint segélyt kér a várostól. A tanács a kérést ilyen formában teljesíti: öt éven át ad évi 15,000 forint segélyt s 20,000 forintot ötös kamattal tíz esztendőre. Az országgyűlés is — főképp Deák közbenjárására — 5000 forintot szavaz meg az egyesület építkezésére.

Nyomban hozzálatnak az építkezéshez, még ez évben befejezik és már dec. 4-én át is adhatják a közhasználatnak.

A megnyitás szép ünnepség keretében megy végbe. Huszonegy egyesület képviselteti magát és a meglepően szép gyakorlatokat „a nagyszámú közönség, köztük több magasrangú egyéniség, a legnagyobb érdekeltséggel nézte végig”.

Matolay Elek 1836-ban született Sátorajújhelyen. A gimnázium elvégzése után a jogra iratkozott s 24 éves korában ügyvédi oklevelet szerzett. Már ekkor is élénk figyelemmel kísérte a tornázás ügyét s a Pesti Tornaegyesületnek már 1863-ban bekerült a választmányába.

Matolaynak igen nagy érdemei vannak a tornázás terén. Ő szervezte meg az NTE kebelén

¹⁾ Bokelbergnek szintén nagy érdemei vannak a magyar tornászat terén. 1839-ben született Hannoverben, katonaiskolát végzett, aztán a hadseregbe lépett. 1865-ben hazánkba jött, a NTE művezetője lett s ettől fogva munkásságával a magyar tornászatot, tűzoltást, a mentési ügyet szolgálta élete végéig. Bár nyelvünket csak itt tanulta meg, mégis érdemei voltak még a magyar tornászati műnyelv fejlesztése terén is. 1891-ben halt meg.

belül a tornatanítókat képző tanfolyamot és ő alapította meg a Magyarországi Tornatanítók Egyesületét is. A Nemzeti Tornaegyletet ő fejlesztette naggyá. Jól mondja róla Maurer János: „Ha Bakody volt az egylet megteremtője, megalapítója,

6. Matolay Elek

úgy bátran mondhatjuk, hogy Matolay volt a fenntartója”.

1883-ban halt meg. Sírját hálás egylete és barátai díszes emlékkal jelölték meg.¹⁾

*

Az ünnep lefolyásáról ezeket olvassuk a Fővárosi Lapok-ban:

Lassan-lassan mégis csak gyarapodunk. Van már tornacsarnokunk is, melyet vasárnap ünnepélyesen nyitottak meg. Több, mint hét év vajúdása kellett hozzá, hogy ezt is megérjük. Ugyanis hét éve már, midőn először állt össze néhány fiatalember azzal a céllal, hogy tornaegyletet alakítson. Gróf Pálffy Móric²⁾ budai kormányzóé a halhatatlan dicsőség, hogy nem adott rá engedélyt.³⁾ Hiába mondták neki, hogy a testi erő fejtése érdekében áll úgy az egyesnek, mint az államnak, mely koronkint védni kényszerül magát; hiába idézték „az egészséges testben egészséges lélek*⁴⁾ ismeretes példaszavát: neki bizony ne, ugráljanak; neki nem kellett semmi, ami egylet. Ekkép csak két év múlva (1865-ben) alakulhatott meg az egylet, az Ötpacsirta-utca egy csúrszerű helyiségében,⁵⁾ ahol aztán a tornászainak, a testi

¹⁾ A sírkő baloldalán ez olvasható: Az igazság önzetlen védőjének, a magyar nemzeti tornászat örökemlékű megalapítójának. A jobbon pedig a következő: Ezen sírkövet emelték azok, akik vele a jog és tornászat terén működtek.

²⁾ A szabadságharc alatt Haynau szárnysegéde volt, 1861-ben magyarországi helytartó lett.

³⁾ Ez 1863 dec. 24-én történt. A kérvényt azzal az indoklással utasította el, hogy tornászni egylet nélkül is lehet.

⁴⁾ V. ö. 152. 1. 1. j.

⁵⁾ Ez a helyiség (az Ötpacsirta-utca 3. sz. alatti telken) Kirpál (vagy Kill Pál?) polgár kocsmájához tartozó istállók egyik része volt, 1860 óta a kocsmá kertjében működött Clair (1. főntebb 12. s köv. 1.) testgyakorló iskolája; 1863-ban a Bakodyék vezetése alatt tömörült tornászok az istállók közül hármat kibéreltek, a maguk költ-

ügyesség képzésének derekasan nekiláttak, rövid időn még tornászati műszótárt is adtak ki,¹⁾ ismertették a tornászat célszerűségét, sok lelkes tagot gyűjtöttek, ünnepélyeket, kirándulásokat rendeztek, míg végre — egyesülve a tűzoltó-testülettel — mind a várostól, mind az országgyűléstől jelentékeny segélyezést kaptak, így aztán öt év alatt saját tornacsarnokot épít-

7. Az első magyar tornacsarnok a fővárosban.

hettek azon a húszezer forintos telken, melyet az Ősz-utcában a tagok áldozatkészsége folytán vehettek meg.

Ez épület igen csinos, olasz renaissance²⁾ modorban építve. Előre szögellő homlokközepe kétemeletes,

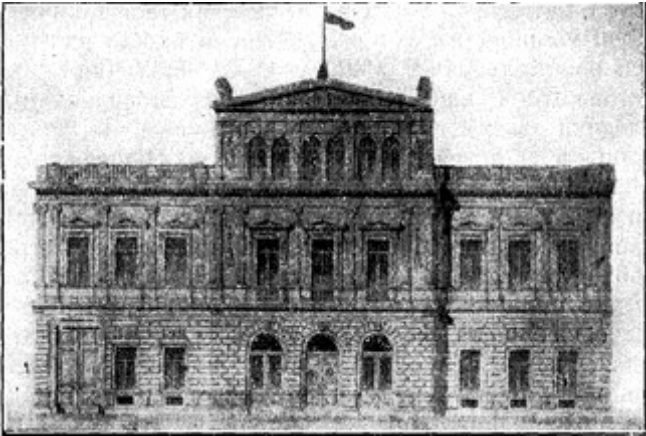
ségén átalakították, a közfalak lebontása után nyert teremből tornacsarnokot csináltak. Az átalakítás és a felszerelés 494 frt-ba került. A tornacsarnoknak Clair lett a vezetője (havi 75 frt fizetést kapott). 1870-ig ez a csarnok volt a pesti tornaélet központja.

¹⁾ Dr. Szontágh Ábrahám orvos készítette.

²⁾ A művelődéstörténetben a „renaissance” a XV — XVI. századot jelenti, vagyis azt a korszakot, amelyben a pogány

két oldalszárnya pedig emeletes, lakásokkal és tanácskozó-termekkel. Berendezése célszerű, tornahelyiségei földszintesek, míg az épület mögött kert terül el: alkalmas hely a nyári tornázásra. A csarnokot Kollina Mór készíté, Wagner bécsi építész pesti megbízottja.

Az ünnepély szombat este az ismerkedési estélyllyel kezdődött a „Pannónia”-ban. Nem voltak sokan,

8. A Nemzeti Tornaegylet tornacsarnoka és székháza.

mert az nap éppen tűz volt a volt omnibusztársulat helyiségében s annak oltása éjjel is sok kezét vett igénybe. Mi a vidékieket illeti, tűzoltók elegenden jöttek vidékről (Nagy-Váradról is), de a tornászok kevesen.

műveltség hatása alatt a tudomány, irodalom és a művészet újjászületik.

Az olasz renaissance-stylüst az ókori építészeti műrecek tanulmányozása alapján teremtik meg az olasz építőművészek. Újra alkalmazzák az oszlopokat, íveket, kupolákat, de egyébként a művész szabadon alkot, kezét nem köti semmi forma.

A barátságos lakomán gr. Széchenyi Ödön¹⁾ magyarul, Böckelberg derék tornatanár pedig németül mondták a hivatalos toasztokat, éltetve az ügyet s annak képviselőit.

A zászlókkal ékített tornacsarnok megnyitása a programm szerint megtörtént. A nagy tornateremnek nemcsak karzatait lepte el a közönség, hanem alul is ülőhelyek voltak. Láttuk Gamperl főpolgármestert s a minisztérium több előkelő hivatalnokát.

A tornászok saját zenekaruk „Hunyadi induló”-jával vonultak be, vörös ingekben, s miután az egyleti dalárda énekelt, Matolay Elek elnök (kinek a tornacsarnok emelésében igen nagy érdeme van), megnyitó-beszédet mondott, kiemelve a tornaügy fontosságát, megköszönve a pártfogók támogatását, elmondva az egylet történetéből egyet-mást, stb. S megkezdődtek a mutatványok. Először is az elemi tanoda kis tornászai léptek ki, a vezényszóra egyszerre mozogva. Aztán a gymnasium ifjai — bottal kezükben— mutatták be erőfejlesztő gyakorlataikat. Utánuk az egyleti tagok következtek, kik igen ruganyosan mozognak, s a nyújtón és lovon igen sok ügyességet tudnak kifejtetni. Vagy 150 tornász ugrált, mászkált és mozgott dobszó mellett, igénybe véve a háttérben levő póznákat, pereceket és kötélhágcsókat. A záradék sokféle mutatványa különösen érdekes volt, s köteleken és rudakon igen csinos csoportozatokat lehetett látni. A közönség éljenzett s a tornászok és Bockelberg tanár iránti teljes elismeréssel távozott, meggyőződve, hogy e tornacsarnok nagyon is méltó az országos fgyelemre.

Délután a Széchenyi-tér vendéglőjében vidám lakoma volt, sok lelkes toaszttal, de az esti redout-bál²⁾ nem sikerült, s kivált nő igen kevés jelent meg.

¹⁾ Gr. Széchenyi István második fia, (1839—1919) a magyar tűzoltóság megszervezője (186c!) és első főparancsnoka.

²⁾ Vigadóball.

A nemzeti *színház* vasárnap este szintén figyelmet tanúsít ez ünnepély iránt, Sardounak¹⁾ „A jó falusiak” című vígjátékát adván elő, melyben élénk tűzoltómenet és tűzoltó-induló fordul elő.

Tegnap voltak a tűzoltók és tornászok tanácskozásai, s óhajtjuk, hogy e hasznos egyletek ország-szerte mindenütt elterjedjenek. Hasznukat főlösleges volna bővebben fejtegetni. Az emberi élet féltett kincsei érdekében alakulnak az ily egyletek. Egyik óvja a vagyont, másik gyarapítja az egészséget.

¹⁾ Sardou Victorien, francia drámaíró (1831 —1908).

11. Gróf Esterházy Miksa az atlétikáról.

(1874)

A magyar szabadtéri sport történetében kor-szakalkotó gr. Esterházy Miksa működése. Ez a lelkes mágnásunk hosszabb időt tölt diplomáciai szolgálatban Angliában és Amerikában és eközben, mint az ottani atlétikai egyletek tagja, megismerkedik az angolszász sport intézményeivel és áldásaival. Rájön, hogy az ifjúság nevelésében milyen fontos tényező a sport s elhatározza, hogy ezt az elsőrendű nevelési és kultúrtényezőt megismerteti és megkedvelteti hazájában is.

Tollal, *tettel* apostola lesz a szabadtéri sportoknak. Még Angliából egyre-másra küldi *Viator*¹⁾ jelzésű cikkeit; ezekben síkra száll az egyoldalú német torna ellen s ismerteti az angol sport rendszerét és céljait. Nemsokára hazajön és nagyvonalú propagandát indít az athletikának hazánkba való átplántálása és ezzel kapcsolatban, egy atlétikai klub alapítása érdekében. Már 1874-ben azon dolgozik, hogy az atlétikát rendes tantárgyként tanítsák az egyetemen. Ezirányú fáradozása ugyan nem jár sikerrel, de azért nem csügged, tovább dolgozik és lankadatlan munkája meg is termi

¹⁾ A. m. utas. Hűséges munkatársa, Molnár Lajos (I. alább 100—101. lk.) szerint ezt a nevet „Anglia és Amerikában tartózkodása alatt az ottani atlétikai viadokok alkalmával szerzett dicsősége megjutalmazására” kapta.

gyümölcsét: 1875 ápr. 8-án megalakul a Magyar Athletikai Club.

Galanthai és fraknói gr. Esterházy Miksa, gr. Esterházy Miklós és Plattenberg Mietingen Mária fia 1837 május 14-én született. Egyetemi tanulmányait az oxfordi és cambridgei egyetemeken végezte, majd diplomáciai szolgálatba lépett. 1874-ben hazajött, elnöke lett a Vértesaljai Gazdakörnek és alapítója a Magyar Athletikai Clubnak. Nagyszámú cikkein kívül írt egy „Gyalogolási Kalauz”-t¹⁾ és egy „Útmutató atletikai clubok alakítására” c. röpiratot (1876-ban).

Mindent elkövetett, hogy szeretett klubját felvirágoztassa. Az atlétikai versenyekre díjakat tűzött ki, a klub művezetőjét a maga költségén kiküldte Angliába, hogy ott az atlétikában, de különösen az ökölvívásban kiképezhesse magát; pályadíjat tűzött ki a magyar labdajátékok összeírására, a főurakat megnyerte a sportnak. Buzdított, lelkesített, harcolt a maradiak ellen egészen 1883 aug. 5-én bekövetkezett haláláig.”²⁾

*

Tagadhatatlan, hogy hazánkban az úgynevezett „Sport” bizonyos ágai nagy részvétnek örvendnek. De fájdalom, csak azon ágai a Sportnak, melyeknek kapui kiválólólag a felsőbb — vagy helyesebben a gazdagabb osztályok tagjai előtt nyitvák. Szükségtelen azokat elősorolni.

Tudjuk mindnyájan, hogy a verseny-sport, a falkavadászatok, az agarászat, cserkészet s a medve vadászat részint roppant sok pénzbe kerülnek, részint

¹⁾ 26 oldalnyi kis munka, amely abc sorrendben a legfontosabb sportkifejezéseket magyarázza. 1875-ben jelent meg.

²⁾ Tevékenységét szépen festi Zuber Ferenc kitűnő monográfiája: A Magyar Athletikai Club története 1875—1925. Budapest, 1925.

indirecte¹⁾ csaknem uradalmak bírását feltételezik. Ennek ipso facto²⁾ az a következménye, hogy hazánk azon fiai, kik a fentebbi előnyökkel nincsenek megáldva — tehát 9 tizede az „intelligens” ifjúságnak — kedvetlenül vagy éppen hidegen fordulnak el a „főúri” passióktól, melyeket nem ismernek — s melyek iránt tán rokonszenvvel se bírnak. És ez a Sportnak népszerűtlen színezetet ad. Pedig kár — mert az exclusive sport és a „népszerű” sport testvérek. Egyik a másikat egészíti ki. Mind a kettő férfiakat igényelve férfiakat nevel és képez.

Hazánknak pedig férfiakra van szüksége. De mit is tegyen egy magyar középosztályú ifjú? Nemzeti játékjaink nincsenek — ahol férfi férfi ellen nemes vetélyben egy nemzet tapsai közt olympiai⁴⁾ koszorúért ví. Athletikai gyakorlatok hiszen nálunk ismeretlenek.

A porosz minta után behozott „tornázás” csak gymnasiumi tanoncra nézve kötelező; és a gymnasium vagy reáliskola elhagyásával csakhamar Corneliusz Nepossal⁵⁾ együtt félredobatik. Hát mit tegyen a középosztályú magyar ifjú? falusi, vagy városi? Hogy „lóra született a magyar” — már régóta tudjuk, miszerint csak költői fictio,⁶⁾ mely Lehel kürtjével együtt a nemzeti múzeum régiségei legritkább kincsei közé tartozik.

De ha akarná is, ha lenne is pénze, nincs tán, ki a lovaglásra megtaníthatná! Mint már mondtuk, olympiai játékaink, atletikai, nemzeti jelleggel bíró gyakorlataink nincsenek. Marad a kávéház — marad a politika, vagy legalább marad egyetemi ifjúságunkra

¹⁾ Mellékesen.

²⁾ Már magában.

³⁾ Kizárólagos.

⁴⁾ V. ö. 97. I. 2. j.

⁵⁾ Római történetíró (Kr. sz. e. 96—24.)

⁶⁾ Képzeldés.

nézve a fáklyásmenetek és efféle demonstrációk¹⁾ ártatlan — bár néha zajos tüntetéseket előidéző „Sport”-ja; aztán következik megint a kávéház, a billiard, a sörcsarnok — és adjunk hálát az égnek, ha a többi párisi vívmányok sorában ránk nem nehezedik az „absynte”²⁾ mámoros szörnyetege, mely a francia ifjúság megrontója és átka. s férfiasságának megmérgezője.

A magyar ifjúságnak szebb jövőt kívánunk, és kell, hogy azt, mint magyarhoz illik, férfias úton izmos gyakorlatok pártolásában magának — kivívja. Túlzás és idealizmus nélkül mondjuk: kell, hogy az „Athleticismust” (bocsánat e hosszú szóért) kell, hogy az „izmasságot” nálunk Magyarországon nemzeti hittanná emeljük, hogy neki iskoláinkban, tanintézetekben, érettebb korú férfiú körökben, nemzeti institutióink³⁾ templomában oltárt emeljünk. Az izmasság eme glorificatiója⁴⁾ nem jelent betyárizmust; nem jelenti a nyers erő durva kitörését a szellemi lendület rovására; a „mens sana in corpore sano”⁵⁾ régi jó közmondás még ma is áll. Csak így érthetjük a két tényező működését. A tudomány, a művészet, az abstract⁶⁾ tanulmányok, a kenyérkereseti pályák nem fognak szenvedni.

A hazafiasságon a férfibizalom, a nemzeti erő, a családi élet csak nyerni fognak. A honvédelem vitéz és edzett karokat, a törvény engedelmes végrehajtókat és tisztelőket fog találni. Nemzetek elfajultak és elvesztek, mert az izmasság elhanyagolását „Sybaritis-

¹⁾ Tüntetés.

²⁾ Zöldesszínű, igen erős pálinkaféle; ánizsból és ürömből (Artemisia absinthium) állítják elő.

³⁾ Intézményeink.

⁴⁾ Dicsőítése.

⁵⁾ L. 152. 1. 1. j.

⁶⁾ Elvont.

mus¹⁾) követte. Új sport-tal fog nemzeti oekonomiánk²⁾ gazdagodni, az atlétikai sporttal, mely a magyar sport szűk körét tágítani, erősíteni s azt hatalmas factorrá³⁾ emelni fogja. De erre practicus⁴⁾ eszközök kelleneek és befolyásos férfiak segédkeze leend szükséges.

E szerény soroknak csak a tárgy megpendítése lehet feladata. Némely adatokat is lennének képesek adni, más nemzetek atletikai életéből.

Egy bizonyos, és siker nélküle nem lehet: kezdjük alant, kezdjük korán és tegyük népszerűvé, általánossá az atletikai idomítást.⁵⁾

¹⁾ A. m. elpuhultság. Sybaris az ó-korban virágzó város volt Dél-Itáliában; kiterjedt kereskedelme révén lakosai nagyon megvagyonosodtak és a jólét elpuhultta tette őket. (V. ö. Berzsenyi: *A magyarokhoz c. ódájában*: „Mi a magyar most? — rú Sybarita-váz”.)

²⁾ Háztartás.

³⁾ Tényezővé.

⁴⁾ Célszerű.

⁵⁾ Eszterházy így határozza meg: „Az idomítás nem egyéb, mint fokozatos kifejtése a physikai szívósság, erő és ügyességnek — s előkészítő, átmeneti jelleggel bíró munkának tekinthető. — Mint ilyen nem annyira cél, mint eszköz, a physikai kitűnőség elérésére valamely szakmában stb.”

12. A Magyar Athletikai Club első atlétikai versenye.

(1875 máj. 6.)

1875 április 8-án tartja a MAC alakuló gyűlését és alig négy héttel később már megrendezi első atlétikai versenyt s ezzel átesik a tűzkeresztségen.

Pályája még nem volt s a vezetők ugyancsak törték a fejüket, hol rendezhetnék meg atlétikai viadalukat.¹⁾ Eleinte az Orczy-kertre gondoltak, de ott ünnepnapokon céllövő- és kuglizóversenyeket szoktak rendezni és tornászmutatványokkal szórakoztatták a közönséget. Április 15-én még úgy volt, hogy a Városligetben rendezik meg a viadalt, végül is a katonasághoz fordultak, hogy a (történelmünkben oly szomorú emlékű) „Neugebäude”²⁾ udvarát engedjék át egy délutánra a Clubnak. Báró Edelsheim-Gyulai Lipót, magyarországi főhadparancsnok, készséggel tett eleget a kérésnek és így megszűntek a pálya miatt való gondok. A kaszánya óriási udvara igen jól megfelelt a célnak, a köröskörül futó, árkados folyosón, meg az udvaron

¹⁾ A „viadal” hagyományossá lett, ma is így nevezi a MAC versenyeit.

²⁾ Magyar neve: „Újépület”, a mostani Szabadság-tér helyén volt. II. József kezdte el építtetni 1786-ban és 1895-ben bontották le. A szabadságharc leveretése után ide zárták a politikai foglyokat; sok kivégzésnek volt a színhelye. Itt lőtték agyon gr. Batthyány Lajost, az első magyar felelős minisztérium elnökét is 1849 okt. 6-án.

felállított tribünökön jól elhelyezkedhetett a nagyszámú nézőközönség.

A viadal első beharangozója¹⁾ ezeket mondja:

„Az Atlétikai Club első viadala áldozócsütörtökön, május 6-án d. u. 3 órakor lesz az „Új-épület” udvarában, amelyet e célra Edelsheim-Gyulay báró hadparancsnok egész készséggel átengedett. A viadalra nagy előkészületek történnék s máris nagyszámú nevezés történt. Az egyleti választmány a napokban meghívta a viadalra József főherceget és Kóburg Fülöp herceget is. Jegyek az érdekes látványra Császár Ferenc titkárnál (Üllői-út első számú házban) kaphatók.”

A viadalra negyvennégyen neveztek és húszan el is indultak. A helyárák ezek voltak: Páholy 10 frt, körszék 4, támlásszék 3, zártszék 2, I. rendű ülőhely 1 frt, II. rendű ülőhely 70 kr, állóhely 50 krajcár. (Kissé borsosak voltak az árak!)

A verseny hőse kétségkívül Porzsolt Gyula volt. Lapjaink nem győzik eléggé dicsérni gyönyörű teljesítményéért (3 számban indult s mindegyikben győzött). „Porzsolt Gyula úr — írja az egyik — ideges, acélizom alak, régi jó tornász, mozgásában sok csínnal, ugrása biztos, könnyed és elegáns, kétségkívül legfeltűnőbb a mi athlétáink között.”

Utána legszebben Vaisz Géza szerepelt (egy első, két második hellyel), aztán Pick Lipót, a Nemzeti Torna Egylet tagja. Porzsolt Ernő csak (!) az egyetlen bajnokságban indult s ott győzedelmeskedett is. A következő éveknek ő lett a legkiválóbb atlétája (testvére, Gyula már alig versenyzett), kivüle még Kiss Aladár, Ráth Lajos, Pick Lipót, Oláh György nevével találkozunk később is.

¹⁾ E régi, jó magyar szó talán fedi a kommuniké-t?

Gróf Esterházy Miksa, a club elnöke, a másnap este tartott közgyűlésen meglelégedéssel szolt az első nyilvános viadalról. Ez első fellépés — úgy-mond — megerősítheti a jövőbe vetett reményeket.

A MAC 1925-ben ünnepelte alapításának fél-százados évfordulóját. Az ünnepségek során, május 6-án, jubiláris atlétikai viadalt rendezett, mégpedig az első viadal műsorával. Összehasonlítás kedvéért közöljük az itt elért eredményeket (zárójelben az első viadaleít):

100 yardos síkfutás: 1. Rózsahegyi Gusztáv 10-2 mp. (Porzsolt Gyula —.)¹⁾

Súlydobás: 1. Darányi József 12''83 m. (Vaisz Géza 601 cm.)²⁾

Két angol mérföldes síkfutás: 1. Szerb Elek 9 p. 57'6 mp. (Porzsolt Jenő 12 p. 36 mp.)

Magasugrás: 1. Gáspár Jenő 175 cm. (Pick Lipót 168'5 cm.)

Távolugrás: 1. Bakó Kálmán 685 cm. (Porzsolt Gyula 530 cm.)

120 yardos gátfutás: 1. Somfai Elemér 16*8 mp. (Porzsolt Gyula —.)

Ökölvívás: Höfner-Medved eldöntetlen (Fittler Kamill.)

A viadalról ez a tudósítás számolt be: (K)⁴⁾ Legfiatalabb sportegyletünk első nyilvános viadalához a legtisztább szívből kívántunk jó időt,

¹⁾ A futószámok idejét — a két angolosét kivéve — nem ismerjük. Gróf Kinsky Zdenko mérte ugyan az időket, de följegezni — elfelejtették.

²⁾ Vaisz ezt az eredményt 16 fontos (806 kg) golyóval érte el. (L. alább!). Ez az eredmény 7¹/₄ kg-os golyóra átszámítva 743 cm-nek felel meg.

³⁾ Nem sikerült kétségtelenül megállapítanunk, kinek volt a kézjegye a „K” betű. Nem lehetetlen, hogy kisaári Kiss Ferencé volt. Az élénk, hangulatos leírás és a „faut de mieux” kifejezés a „Csónakda bezárása” c. cikket juttatja eszünkbe (1. fõntebb 33-44. lk.).

tavaszi verő fényt. Nem tudtuk, hogy mit kívánunk magunknak. Az ég nagyon is meghallgatta óhajtásunkat s olyan bőkezűen árasztotta reánk melegét, hogy harmadfél órán keresztül arcunk veritékével kellett adóznunk ez érdekes új látványnak.

Miután az állvány ponyva nélkül volt kitéve a nap aetheri¹⁾ aranyának: egy kis borús idő mindenestre előmozdította volna a teljes című publikum élvezetét.

De se baj!, így is élveztünk, s volt okunk megtapsolni az új klub alapítóit és a versenyek győzteseit.

Az „új épület” nagy udvara képezte a látvány színhelyét.

A zajgó, pezsgő főváros háztengerében ez a hely — úgy szólván — egy ismeretlen sziget a minden rendű és rangú polgári lakosság előtt. Csak a katonák ismerik és lakják; meg azok a családok emlegetik még néha, melyeknek egy-egy tagját itt tartották fogva s itt ítélték el valaha. Tudtunkkal nem is volt benne újabb időkben egyéb polgári ünnepély, mint néhány év előtt az a nagy tűzoltó-gyakorlat, melyet gr. Széchenyi Ödön mutatott be a király jelenlétében.

Az atletikai klub a második egylet, mely — faut de mieux²⁾ — szintén ezt a helyet választotta ki a maga bemutatására. Ha fák, bokrok, pázsitok közt talált volna alkalmasabb helyet, bizonyára azt választja, még jobban lekötelezve a közönséget, mely most, e falaktól körülzárt nagy udvaron, az odatűző nap kiállhatatlan nyájassága közepett, ugyancsak epedhetett egy kis hús szellő, egy pohár víz és egy ' parányi árnyék után.

Nincs azonban jogunk megróni a rendezőséget, mely — amint hallottuk — állványát az udvar nyugati, árnyékos oldalán óhajtotta felállítani; ámde — sze-

¹⁾ Egi.

²⁾ Jobb híján.

rencsétlenségre — ott az ágyú-barákok feküsznek, s a parancsnokoló ezredes úgy találta, hogy mégis csak nagy tiszteletlenség volna az ágyúk iránt: faállvánnyal rontani el az ő kilátásukat; hadd nézzék ők is a mulatságot, s gyönyörködjenek benne, ha bírnak; a közönség pedig izzadjon egy kicsit, úgysis eleget panaszkodott a hosszú tél és a komor tavaszelő miatt. Három órakor már élénk képe volt az egyhangú, nagy udvarnak. Minden ablakból katonák néztek ki, tiszték, közvitézek, köröskörül. Alant az udvar körül volt vonva vékony kötélkorláttal s itt-ott egy-egy zászlócska (leginkább Pest városa színeivel) jelölte a határokat. Belől két kis sátracska képezte a homok-sivatag színes oázát, vöröscsikos és vörösdíszítésű szürke vásznával. Ezek körül lehetett a versenyzőket — kik piros, sárga sapkákban, ugyanilyen színű, vagy csíkozott flanell ingekben s különféle övkendőkkal voltak — látni. Ott sűrögtek a versenyek intézői, bírái, a klub tagjai és tisztviselői is, köztük az alapító gr. Esterházy Miksa, kit újra meg újra megillet az elismerés, hogy e testedző klubot indítványozta és létrehozta. ' Az állvány nem telt éppen meg és még tizennégy páholy közül is maradt egy-kettő üresen. Kivált a hölgyvilág nem jelent meg valami nagy számmal. De azért a szépnem mégis igen szépen volt képviselve. Középen két páholy felső része vörös kelmétől piroslott, s e két distingvál¹⁾ páholy egyikében Koburg Fülöp herceg ült, bájos, fiatal, szőke nevével, a belga királylánnyal, aki parányi napernyőjének keskeny oltalma mögött mosolyogva dacolt a napfény ostromával. Világos kék selyemruhában, finom halvány barnás felöltőben, fehér, habszerű kalapjában olyan üde jelenség volt, hogy mindenki érdekléssel nézte. Leányos kellem és szerénység látszik rajta, s nem kellene királyi hölgynek lennie, hogy mégis feltűnjön.

¹⁾ Előkelő.

A másik páholyban báró Edelsheim-Gyulai hadparancsnok ült nejével, ki minden sportnak nagy kedvelője. Egyik szélső páholyban gr. Esterházy Miksánét láttuk, ki amerikai hölgy, valódi angol lady ^-arccal, finom fehér arcszínnel, kék szemekkel és a legszebb aranyzőke hajjal. Főlebb a támlásszékeken a művészet is szépen volt képviselve Bulyovszky Lilla, -) Molnárné asszonyok és Tellheim kisasszony, bécsi énekesnő, jelenléte által.

A főrangú nővilág nem mutatott sok részvétet;³⁾ ellenben a mágnások közül megjelent egy csomó, nézni az új néznivalót. Az állvány körül volt elég népség és még több katonaság. A falnál katonai zenekar állt körben s a versenyek közeiben folyvást játszott s a jutalomosztásnál riadó tussokat fújt. Mellette egy kis demokratikus buffet⁴⁾ is állt, de ehhez az állványnak nem igen volt köze. Amit az állvány közönsége kaphatott, legfőlebb egy-egy kis ibolya-bokréta volt, a lóversenyek ismeretes szőke virágáros-hölgyének bőségekösarából, melyet ő ugyancsak igyekezett kiüríteni, könnyűd közlekedése lévén a ritkás széksorok közt.

Három óra után csöngettek s *OherolU János*, a buzgó művezető, megjelent, magyarul vezényelve mindent, noha a mi atletikai műszótárunk még csak most kezd bontakozni idegen pólyáiból.

Annál derekabb, hogy még sem angoloskodnak, hanem eligazítják a dolgot magyarul. Oherolli külömben — olaszos neve dacára — jó magyar ember. Főváros szülötte, kit igen fiatal korában légváltoztatás végett kiküldtek külföldre, miközben vágyat kapott Észak-Amerikába menni, ahol aztán sok mindenre

¹⁾ Úrhölgy.

²⁾ A múlt század második felében híres színésznőnk, előbb a Nemzeti-, majd több német színház tagja; élénk irodalmi működést is fejtett ki.

³⁾ A. m. érdeklődés.

⁴⁾ Étkező.

rávitte az életrevalóság s volt farmer,¹⁾ pincér, tornatanár és sok egyéb. Most tapasztalásait, jártasságát itthon értékesíti, s mint már is látszik, jó sikerrel.

A versenyek tíz percenként váltakoztak és volt elég változatosság bennük.

Első volt a „versenyfutás sík pályán” száz y aranyira.²⁾ E pálya az állvány előtt egyenes irányban feküdt. Heten versenyeztek s győztes lett Porzsolt Gyula (egy sugárnövésű, barna ifjú, ki az első viadal alkalmával három vagy négy díj elnyerésével a nap hőse lett). Ez első győzelmeért ezüstérmet kapott; a második ifjú: Hoffmann Ferenc pedig bronzérmet.

A „súlydobás” az állvány közepe előtt történt s négyen vettek részt benne, vagy harmincöt fontos³⁾ vasgolyót lökve tova. Legmesszebbre dobott Vaisz Géza, megnyerve a bronzérmet, második lett Oláh György.

Az „ökölvívás” nagy keztyűs kézzel mulatságosabb látvány volt. Ki üti meg többször a másikat: ettől függ a diadal. Két pár viaskodott, Balázsy Miklós győzött Róth Gyula ellenében, Fittler Kamii Oláh György ellenében háromszor csapva össze. A két győztes aztán a döntő versenyt vívta a tiszteletdíjért. E döntő versenyben Fittler Kamillé lett a tiszteletdíj, egy szép ezüst névjegytál, melyen Herkules⁴⁾ győzelme

¹⁾ Amerikában kisebb földbirtok és major bérlője, aki egyben maga is műveli a földet.

²⁾ 91-44 m.

³⁾ A tudósító túlságosan súlyosnak látta a vasgolyót, amely a valóságban 16 fontos (896 kg) volt. V. ö. Zuber i. m. 73. 1. és Dr. Balogh László: Nemzeti Sport 1925 dec. 23. 34. 1. — Vaisz dobása: 601 cm, Oláhé 570 cm.

⁴⁾ A görögök legkiválóbb nemzeti hőse, a minden akadályt lebíró férfias erő példaképe. Eurystheus király parancsára 12 páratlanul nehéz munkát kell elvégeznie. Kiváló volt a nyíllövésben is, a birkózásban pedig soha sem talált legyőzőre. Szobrát minden gimnáziumban felállították.

a nemeai oroszlánon látható, csinos dombormívű munkában s övé lett az ezüstérem is. De Balázs Miklósnak (erőtéljes, zömök viador) is jutott egy bronzérem kitüntetése.¹⁾

A „gátverseny” hat akadálnak futás közbeni átugrásából állt. Hárman versenyeztek a tiszteletdíjért, mely szépmívű óra volt, (zöldre oxidált indián tartja a függő órát, egyszersmind gyertyatartóul is szolgálva.) E díjat az ezüstéremmel együtt Porzsolt Gyula nyerte meg (ráadásul a közönség éljeneit is), míg Vaisz Géza, ki szintén derék atletikus, bronzéremre érdemesítette magát.

A „távugrás”-ban — három vállalkozó közt — megint Porzsolt Gyula tüntette ki magát, két öl és $4\frac{3}{4}$ lábnyi²⁾ távolságot ugorva s egy újabb bronzéremet nyerve meg. Nagyon jól tudta erejét és ruganyosságát összpontosítani. Székely Gyula is ugrott két öl, két láb és nyolc hüvelyknyi³⁾ távolságot.

Következett a program legnagyobb száma: első vetélykedés a bajnok (champion) címért, vagyis futóverseny két angol mértföldre.⁴⁾ Ez már olyan távolság, mely paripáknak való. Vasárnap az ezeraranyos államdíjért nem is kell ilyen távolságot befutniok.⁵⁾ A közönség tehát érdekelten nézte a hat fiatalembert, kik eléálltak e roppant nagy udvart ötször körül-

¹⁾ Egy másik tudósító szerint az ökölvívás „még kissé nehékesen ment.”

²⁾ Ez $529\frac{1}{2}$ centiméternek felel meg. Egyéb adataink, szerint az ugrás 16 láb $\frac{3}{4}$ hüvelyk = 506 cm volt.

³⁾ = 463 cm. — A Zubernél közölt 18 láb 8 hüvelyk = 462 cm.

⁴⁾ 3218 m.

⁵⁾ Itt egy kicsit tévedett a tudósító: az ezeraranyos I. oszt. állam-díj távja 2% ang. mfd (= 4022'5 m) volt, tehát hosszabb a bajnoki számánál; a II. oszt. állam-díj távja 1V2 ang. mfd (= 2413'5 m) volt, de a díj csak 600 db arany.

futni. Ez már feladat, kivált ilyen melegben (midőn a nap igazi „ruhaszárító csillag” módjára ontotta hevét) s ilyen poros udvaron. De a „bajnoki” címet nem is adják ám könnyen. Ezúttal annak csupán

9. Porzsolt Ernő, a Magyar Athl. Club első bajnoka.

reményét lehetett leküzdeni s aki kiküzdte is, csak akkor válik bajnokká, ha hasonlóan győz még két ily versenyben, a jövő ősszel és a jövő tavasszal. Ámha egyszer „bajnok”-ká lesz: élete végéig tiszteleti tagja az egyletnek, teljes jogokkal, minden díj fizetése

nélkül. A szép cím és ez az előny képezik e vetélykedés nagy vonzóerejét. A hat pályázó közül Porzsolt Ernő és Gulácsy Géza jártak mindjárt az első két befutásakor elől. Utánok jó távolra Pick Lipót, akiről azt tartották a tornászok, hogy nyerni fog. Kiszámítva fut, — mondák — s jó elmélete van. De végre is vagy elszámította magát, vagy pedig az elméletnek esett áldozatul, mert Porzsolt Ernőé lett a győzelem, ki Gulácsy Gézát is legalább tizenöt öllel¹⁾ előzte meg, míg Pick Lipót jó hátra maradt; a többi három pedig már a pálya felén kiesett minden számításból. A győztes nagy éljent kapott és ezüstérmét. Tizenharmadfél perc alatt futotta be a két angol mértföldet. Ha még kétszer így fut: bajnokká lesz.²⁾

Pick Lipót aztán a magasugrásban (öt l&b, négy küvelyk³⁾) nyerte el a bronzérmét Vaisz Géza elől, aki pedig szintén nagyon kitűnően ugrott. A harmadikversenyzőnek ezúttal még nem szolgált a szerencse. O a jövő embere.

A jutalmakat az állvány előtt osztották ki ünnepélyesen s az egyik rendező; Kacsóh Lajos min. tisztviselő szólítá elő a nyerteseket, kiket a közönség éljene s a trombiták riadó zenéje üdvözölt.

Fél hatkor végződött az ünnepély, melynek főérdeket a közönség szemében bizonyára annak újdonsága adott. De van lényegesebb érdeke is. A mi civilizált életmódunkban annyi minden van, ami a testet puhítja s a nemzedékeket csenevészíti, hogy ellensúly gyanánt igen nagy szükség van a tornára, az athlétikára s a sport minden izmosító fajtájára.

¹⁾ — 28-55 m.

²⁾ Az őszi versenyen már 11 p. 35 mp. alatt futotta e távot, a köv. évi tavaszi viadalon pedig 11 p. 55 mp. alatt s ezzel a MAC első klubbajnoka lett.

³⁾ = 168³5 cm. — Zuber szerint 5 láb 3 hüvelyk Pick ugrása (— 166 cm.).

Midőn az atletikát meghonosítjuk: ezzel korántsem valami divatos időtöltéssel szaporítjuk kedvteléseinket, hanem a nemzeti izmosság fejlesztésén dolgozunk. S a testi erővel együtt jár a lélek ereje is. A hajdankor és az újabb idő legokosabb két népe: a hellén¹⁾ és az angol, ezért emelte nemzeti passziói közé az olympiai játékokat²⁾ és az atletikát. S az egyiknek ugyancsak volt s a másiknak van ma is bő haszna belőle. S lesz bizonyára nekünk is, ha országossá válik és pedig nem szemközt a tornázással, mely nálunk is már örvendetes lábra kapott mindenfelé, hanem a mellett, mint a torna magasabb iskolája.

Ehhez persze idő kell. De kellett mindenelőtt a kezdet. Miután az atletikai klub még csak április 12-dikén³⁾ alakult meg, nem várhattuk, hogy egy rövid hó multán mindjárt valami rendkívüli viadalokkal s a versenyzők tömeges számával fogja meglepni a közönséget. Hisz ennyi eredményt sem bírt volna felmutatni, ha nem kap a tornacsarnokból már jól kiképzett, megizmosodott tagokat. Teljesen elég siker azonban, hogy reményünk, rokonszenvünk, bizalmunk nem kis mértékben fokozódott az atletikai klub életrealitása

¹⁾ Görög.

²⁾ Az olympiai játékokat minden ötödik évben tartották, alapítójuk a hagyomány szerint maga az istenek atyja Zeus, más monda szerint fia, Herakles. A két-két olympiai játék között eltelt 4 évi időt olympiásznak nevezte a görög. Magának a versenynek *Olympia* volt a neve (éppúgy a helynek is, ahol a versenyeket rendezték). E szerint mi helytelenül beszélünk pld. párizsi olympiászról, mert annak a neve helyesen: *párizsi olympia!* Még helytelenebb az *olympiad* elnevezés (ilyen szó nem is volt a görögben!) — Az első olympiai győztes nevét a Kr. e. 776. évből ismerjük. Ettől az évtől kezdődött a görögök időszámítása. Az utolsó olympiát Kr. u. 394-ben rendezték, tehát 1170 éven át voltak divatban e versenyek. Vájjon a magyar atlétika is megér ily hosszú időt?..

³⁾ Ez is tévedés: a klub alakuló-gyűlése ápr. 8-án volt.

iránt, s aligha kell hozzá több egy évnél és a főváros nagy közönsége éppúgy fog tódulni az egyesület nyilvános viadalaira, mint tódult a regattákra.¹⁾ Akkor alkalmasint szebb, festőibb helyen, hűs sátorállványról fogjuk éljenezni a klub „bajnokát” vagy „bajnokait.”

¹⁾ 1872-ig nagy volt a divatja az evezős versenyeknek, ettől kezdve fokozatosan hanyatlott a versenyek látogatottsága egész 1882-ig.

13. A futbaljáték 1879-ben.

A futbaljátékot, ha nem is egészen mai formájában, már az ó-görögök is ismerték. Spártában nagyon kedvelt játék volt az ú. n. episzkürosz. A benne résztvevő játékosok két csapatra oszlottak s a játéktér közepét ábrázoló vonal választotta el őket egymástól. Mindkét csapat mögött húztak egy-egy határvonalat, ezen túl nem volt szabad visszavonulniuk. A játék lényege ez volt: az egyik csapat átdobta a másikhöz a labdát s ezt röptében még a határvonal előtt kellett' elkapni. Ha valaki a határvonalat átlépte, csapatja elvesztette a játékot.

A rómaiak igen szerették a follis-sal való játékot. A follis levegővel telített nagy gömb volt, amelyet ököllel, vagy karral¹⁾ ütöttek vissza.

A középkorban már lábbal is rúgják a labdát, de ez a játék alig különbözött a verekedéstől s a legtöbbször durva tetlegességgé fajult. Ez volt az oka, hogy annyi tiltó rendeletet hoztak e játék ellen, s hogy a tilalom ellen vétőket oly szigorú büntetésekkel sújtották.

A középkor futbalját egy kis angol város, Rugby (warwicki grófságban), újította föl, de lényegesen szelídebb formában. Eleinte minden játékos foghatta a labdát kézzel is és megengedett dolog volt az ellökés. Idők folytán megváltoztatták a

¹⁾ Ez esetben fából való gyűrűket húztak az alsó karra.

szabályokat: az ellökést megtiltották, éppúgy a labdának kézzel való hordozását is.

Ezeknek a szabályoknak az alapján állapították meg a londoni futbalklubok 1863-ban a „Football Association”-t¹⁾ De Amerikában ma még inkább a rugby-l játsszák. Ez a futbaltól abban különbözik, hogy a játék közben a kezeket is igénybe veszik, az ellenfelet szabad elrántani is.

Molnár Lajos cikke hazánkban az első, amely a futbalt ismerteti.²⁾

Molnár Lajos Székelyudvarhelyt született. Életkörülményeiről igen keveset találunk. Iskolái elvégzése után a fővárosba került s a Reform c. politikai napilap munkatársa lett. Élénk részt vett a MAC megalapításában; az alakuló gyűlés őt is az igazgató-választmány tagjává választotta. Idővel otthagya az újságírói pályát, hivatalt vállalt s 1879-ben visszatért szűkebb hazájába, Csíkszeredára. Mint pénzügyigazgató vonult nyugalomba.

Molnár Esterházy — Angliából küldött — cikkeinek hatása alatt kezdett élénkebben érdeklődni

¹⁾ Futbal-Szövetség. — Amikor mi itt és más írásainkban is a futbal-t egy „f”-el írjuk, teljesen az Akadémia helyesírásának a szellemében cselekszünk. Az 1922-ben kiadott helyesírási szabályok szerint az idegen szavak közül „magyarosan írjuk azokat, amelyek a nép nyelvében, a köznyelvben és az irodalomban közkeletűek”. (91. l. a. p.) A futbal már három évtizeddel ezelőtt polgárjogot nyert hazánkban, mostanság már legnépszerűbb sportágaink közé tartozik s nevét hovatovább a legfélreesebb faluban is ismerni fogják a levették révén. Ha az eredeti angol szó első felét megváltoztattuk s a kiejtés szerint írjuk, teljes joggal megváltoztathatjuk a második felét is és azt is a magyar fül után írhatjuk. Mivel pedig nem ejtünk két „f”-et, ne is írjunk kettőt. Éppúgy egy „f”-el írjuk a *futbalozni* szót is. (V. ö. Dr. Mező Ferenc: Egy kis nyelvészkedés a sportban. Testnevelés-Sport 1926 2. szám, 50. l.)

²⁾ Érdekes, hogy az első nyilvános mérkőzést csak 18 évvel e cikk megjelenése után játszották (a BTC I. és II. csapata; eredmény 4:1 az első csapat javára).

az atlétika iránt. Ahogy a lelkes gróf hazatért Londonból, ő is kész örömet sietett a kibontott zászló alá s ettől fogva húséges munkatársa lett a fáradhatatlan arisztokratának. „A széles műveltségű gróf nemes intenciói¹⁾ állandó benyomást gyakoroltak kedélyemre — mondja ő maga — s az ifjúi lelkesedés, mellyel kezdetben fogadtam az eszmét, férfias komolyságú meggyőződéssé vált. Együtt fontoltuk, vitattuk, állapítottuk meg az ügy érdekében teendők sorát; együtt küzdöttünk a sok nehéz akadály legyőzésében; együtt reméltük az ügy diadalát.”

Esterházy fölszólítására a vidékre is kiterjeszti munkásságát és a *Kolozsvári Athl. Club*, meg a *Debreceni Gyalogló Társulat* (1875-ben) az ő lelkes buzdításának hatása alatt születik meg.

Ugyancsak a gróf ösztönzésére fog irodalmi munkálkodásba is. Még 1875-ben megjelenik *Athletika* c. könyve, amely irodalmunkban az első önálló atlétikai munka. Ez részben már megjelent cikkeinek, buzdító beszédeinek gyűjteménye, ismerteti benne az atlétika lényegét, céljait, mégpedig „bölcészeti és történelmi és műszaki szempontból”, a MAC megalakulásának történetét, alap- és viadalszabályait és első versenyének lefolyását.

Másik szakmunkája, az *Athletikai Gyakorlatok* 1879-bén jelenik meg.²⁾ Ennek a megszületésében oroszlánrész illeti meg Esterházyt. Az anyag jórészt ő szolgáltatta, Londonból állandóan küldözgetett számára adatokat, forrásokat s amikor ismét hazajött, résztvett a munka összeállításában is. Ez a munka az akkor ismert valamennyi szabadtéri sportágat ismerteti és részletes tréningutasításokat

¹⁾ Szándékai.

²⁾ Ennek jövedelmét a székely-egylet alaptökéje javára ajánlotta föl.

is ad. A gyakorlatokat „szakértő alaposság-, statisztikai hűséggel és népszerű stylusban tárgyalja . . . a magyar olvasónak szentelt magyar nyelvű kézikönyv”. A vaskos (307 l.) könyvet 142 ábra díszesíti. „Ez a könyv — mondja róla Zuber — a legnagyobb ritkaságok egyike s alig két-három példány létezéséről van tudomásunk.” Az értékes munkának „Football” c. cikkét itt adjuk:

10. A futbal 1879-ben.

A Football (mond: Futball), vagyis „Rugdáló”, a legrégebb angol játékok egyike és kiválólag *az ifjúság, az iskola játéka*. Ez utóbbi körülmény *5 az, hogy télen-nyáron s a felszerelés minimumjával* üzhető, nagyon is alkalmassá teszi e labdajátékot átültetésre idegen talajba, mit tisztelettel ajánlunk tanügyi köreink figyelmébe.

A Football már a régi százoknál igen kedvelt játék volt, de különböző kellemetlen visszaélések által lassankint ez is — néhány vidék kivételével — kijött a divatból. Most élénk mozgalom indult meg Angliában a régi érdeklődés felelevenítésére s számos

club alakult e célra Londonban és a vidéken, és az iskolákban is új lendületnek indult e játék.

Oly nagy mértékben nőtt az utolsó 10 évben kivált iskolai körökben e mozgalom, hogy a Football most a Crickettel¹⁾ vetélykedhetik elterjedés és népszerűségben. Hosszú ideig csak a híresb nyilvános iskolákban találá e játék egyedüli menhelyét; de számtalan különböző systema²⁾ és szabályok szerint játszott s így *egyszerűsített* és *intenzív*³⁾ fejlesztést csak a legújabb időkben nyert. Mindamellet két főcsoportra lehetett a Football-t ápoló iskolákat osztani: az egyik csoport, a híres „Rugby”⁴⁾ vezetése alatt, *a labda utáni szaladási és kapkodást megengedi*, míg a másik csoport, Eton, Harrow és Westminster hírhedt iskolákkal, *a labdának kézzeli érintését és a labdávali szaladási tiltja*.

Egy e téren megindult reform-mozgalom lassanként megtermé gyümölcseit és „Association” név alatt egy Footballszövetkezés jött létre, mely a második csoport főelveit magáévá tévén, a különféle szabályokat s elűtő szokásokat egyöntetű codex-é⁵⁾ átaiakítá s XIII. cikkben összefoglalá. Míg a szövethozáshoz több meg több club és iskola csatlakozott, addig a másik alap hívei a Rugby-iskola körül — mely a Football rúgásában mindenkor leghíresebb volt — csoportosultak. Így most Angliában kétféle systema szerint űzetik a játék: a „Rugby”- és az „Association”-szabályok szerint.

¹⁾ Kb. 150 év óta divatos labdajáték; az angolok annyira kedvelik, hogy a legkisebb falujukban is van cricket-club. Elsajátítása ügyességet és hosszas gyakorlatot igényel. Idősebb urak is szenvedéllyel űzik.

²⁾ Módszer.

³⁾ Erőteljes.

⁴⁾ Kisebb város Angliában (17,000 l.).

⁵⁾ Törvénykönyv, itt: szabálykönyv.

Ezek előrebocsátása után, olvasóinknak a modern s szerintünk correctebb Association-szabályok szerint játszott Football-t fogjuk bemutatni.

A Football lényege az, hogy a labda nem kézzel dobatik, de *lábbal rugatik*, ami nevéből is kitűnik: Foot = Láb, míg a játék egyes mozzanatai: „Kick”, azaz *rugás-nak* neveztetnek.

A térség, mely lehet udvar, gyeplő, rét, legelő, tér vagy piac, ne legyen 200¹⁾ yardnál hosszabb, vagy 100 yardnál²⁾ szélesebb s határai zászlócskákkal legyenek jelölve. (Minimális méretei a játszótérnek 100 yard hossz s 50 yard szélesség.) A két célkorlát („Goal”) az AB vonalakon van egymással szemközt felállítva. Áll pedig az ily célkorlát (Goal) 2 cölöp- vagy karóból, melyek 8 yardra³⁾ egymástól a földbe veretnek s egy 8 lábnyi⁴⁾ magasságon keresztül vetett rúd, lécs vagy szalagból.

E célkorlátok nagyon hasonlítanak a tornázásban használt korlátokhoz, csak hogy a Football-korlát tetejemen nagyobb mértékben készül.

A mellékelt ábrában úgy a „Rugby”-labdát mutatjuk be, mely *tekealakú*, mint az „Association”-labdát, mely *tojásalakú*, de különben egészen, a Rugby-labda szerkezete szerint készül.⁵⁾

A Football magva erősen vulcanizált mézgából⁶⁾ készül, mely használat előtt egy szivattyú segítségével léggel megtöltetik, azaz felfuvatik. Ezen mézga, vagyis

¹⁾ 182-88 m.

²⁾ 91-44 m.

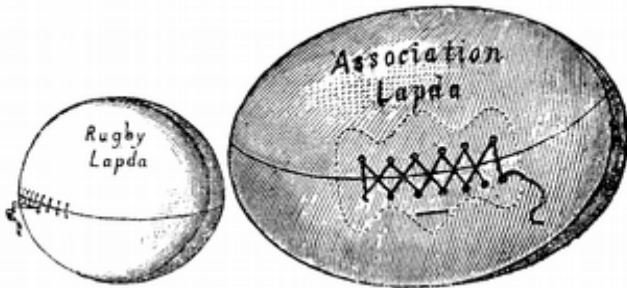
³⁾ 731-5 cm.

⁴⁾ 243-8 cm.

⁵⁾ Itt nyilvánvalóan tévedett Molnár, amennyiben a kétféle labdát összecserélte. Eszerint a tekealakú labda az „Association”, vagyis futballlabda, a másik a Rugby. Ugyanez a tévedés látható a mellékelt (11.) ábráján is. Molnárnak mentségére szolgálhat, hogy ő maga bizonyára sohasem látott ilyen labdákat (cikkét Esterházy ismertetése alapján készítette s amikor papírra vetette, rosszul emlékezett a gróf szavaira).

⁶⁾ Keményített (kénnel kevert) gummi.

belsőlabda, egy bőrburkolatban tartatik, mely teke- vagy tojásalakú s erősen összefűzetik. A mézga fel- találása előtt hólyagok szokták képezni a labda „vele- jét”. A bőrburkolat erős minőségű s kitűnő varrású legyen, hogy a hatalmas rúgásoknak ellenállhasson. Menjünk át a játszótér beosztására (lásd 12. ábra). AB a *célvonalok* („goal-lines”), míg CD a *határvonalok* („touch-lines”), EE pedig *célőrzők¹⁾* („goal-keepers”). A célkorlátok 80—100²⁾ yardnyira vannak egymástól.

11. „Rugby” és „Association” labda.

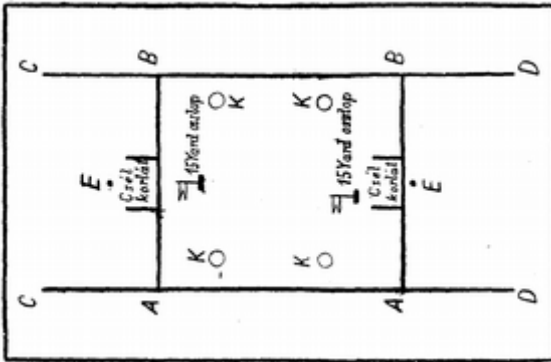
A játssók, kik két táborra oszlanak, a célvonalok (AB) közé helyezkednek, mindenik tábor törekvése: megvédeni saját célkorlátját („goal”) s a labdát az ellenfél korlátján keresztülrugni, de úgy, hogy a keresztrud vagy szalag *alatt s az oszlopok közt* el- menjen. Ha játszás közt a CD határvonalakon kívül esik a labda, akkor: „in touch” azaz: *játékon kívüli- nek* vagy holtnak, addig pedig, míg a határvonalon belül marad, „in play” azaz *játékban levőnek* vagy élőnek tekintetik. Ha a labda játékon kívül esik, a legközelebbi játssók egyike azt a határvonalra hoz- hatja s *onnan* saját táborába dobhatja. Az „Association” szabályai szerint minden tábor vagy csapat 11

¹⁾ A mai kapus.

²⁾ 73—91-44 m.

játszóból álljon, egy kapitánnyal, kik netaláni kétes pontokban döntenek; jobb azonban, ha független bírák (Umpires) választatnak; ezek a célkorlátoknál veszik fel állásukat. Ha a játék vagy „parthie” tartama (p. o. egy órára) előre ki van szabva, akkor az idő leteltével a bírák, vagy az időmérőnek „Elállj” vezényszavára a játék azonnal megszűnik

12. Futbal-játszótér.

- 1) Most hátvéd a nevek.
- 2) A mai fedezet-játékosok.

A játék egy *helyből* rúgással („*place-kick*”) kezdődik, a játszótér közepéből, az ellenfélnek pedig csak 10 yardnyira¹⁾ szabad közelednie, addig, míg a labda el nincs rúgva. Miután a kapitány elrúgta labdáját, társaival utánna szalad, hogy tova rúgják s keresztül röptessék az ellenfél korlátján, s hogy az ellenséges csapat hozzá ne férhessen. Ez az ellenkező taktikát követi, t. i. mindjárt az „elrugás” után kapitánya vezetése alatt neki iramodik a labdának, hogy visszarúgja az első táborba. Ha valamely játzó a labdát elfogta, *mielőtt* ez a földet érintené, már nem szabad újra elkapnia a labdát, a „goal” megnyeréséig; akkor sem szabad a labdát elfogni, ha saját táborából azt valaki elrúgta.

Ha azonban egy játzó rendszerint elkapta a labdát, — akkor sarkával megjelöli azon helyet, ahol a fogás történt — s mely ponton tul nem nyomulhat elő senki. Akkor egy kicsit hátralép, hogy a *szabad-rúgás* („*free-kick*”) jogát gyakorolhassa. Ez a rúgás lehet „*place-kick*” (helyből rúgás”) vagy „*drop-kick*”, azaz oly rúgás, mely előtt a labdát kezünkből *lehullatjuk* („*drop*”) (lásd 13. ábra), s mielőtt a talajt érintené, elrúgjuk. Rúgás után — társaitól követve — a játzó utána szalad a labdának az ellenséges táborba. Az ellenfél most útját állja a guruló Footballnak, s így mind a két csapat találkozáva, körülveszi a labdát, minden egyes labdázónak törekvése lévén azt elrúgni.

Ez a játéknak legélénkebb momentuma²⁾ és sokszor valódi tolongással végződik. A Rugby-iskola játékaiban ezen alkalom a tüzes ifjúság által felhasználtatik, hogy egymást szándékosan megrúgják, s a játszás verekedéssé fajul. Az „Association” azonban szigorúan tiltja e visszaélést. Most megint elrugatják a labda — s ez tovaröpül, követve a játzók sere-

¹⁾ 9-14 m.

²⁾ Pillanat, mozzanat, időszak.

gétől, s átmegy a fent leírt phasisokon:¹⁾ vagy megfogatik, s a szerencsés fogó, sarkával vonalt húzván, egy szabadrúgással tovaröpíti; — vagy „játékon kívül” helyeztetik s visszahozatván a határvonalra, onnan visszadobatik ugyanazon pontról, mely ponton a határt átrepülte volt. Azon pillanatban, midőn a

13. Rúgás előtt.

talajt érinti a labda, megint nekiiramodnak a fürge játékosok, s így tovább és tovább. Némelykor' a „korlátosok” közelébe gördül a Football és ezek tudják, hogy mi teendőik legyenek, mert nem hiába lettek odaállítva a kapitányuk által; vagy az ügyelők felé röpköd, vagy a célőrzőnek meggyűlik vele a baja, míg azután a labdát visszahajtania sikerül.

¹⁾ Változás.

Ha a labda a korlát-vonalon (AB) túl röpítettik azon csapat által, mely az ellenkező célkorláthoz tartozik, akkor az innenső korlátot védő csapat fog utánarohanni, s az, ki elfogja, a vonalhoz visszahozza és azt onnan visszarúgja, a korláttól 6 yardra.¹⁾ Ha pedig hátrarugatik az innenső korláthoz tartozó csapat egyike által, — akkor a túlsó tábor van feljogosítva rúgásra, s a legközelebbi jelző zászlót *egy yardnyf) távból* kell azt valamelyik játészónak a vonalról lerúgnia. Mind a két esetben a többi játészók 6 yardnyira visszavonulnak a labdától, míg az el leend rúgva.

A labdát sem vinni, sem ütni vagy lökni nem szabad; kivételt csak a célörző képez, ki korlátja megvédésében a labdát elütheti kezével, de vinnie azt nem szabad. A gátörző játék közben kiléphet, s egy játészó által helyettesíttetheti magát, de ez csak egyszer történhetik a játék tartama alatt.

A *célrugás* nem könnyű feladat. Ha a labda oly szerencsésen esik, hogy a játészótér kellő közepén a célkorláttal egyenes irányban s tőle csak körülbelül 15—25 yardnyira fekszik, akkor a legjobb rugó lesz kiküldve a döntő rúgás végzésére, míg az ellenséges tábor korlátvonalán *kívül* megáll, s az egész társaság feszült figyelemmel lesi a végzetes momentumot. Most nekiiramodik a rugó s egy ügyes rúgással keresztül-röpíti a footballt a korláton s a tábor győzelmet kiált.

*

¹⁾ 5-48 in.

²⁾ 91-4 cm.

A cél szerencsés átrúgása után, oldalt cserélnek a táborok s a szerepek változnak — az előbbi védő csapat most támadóvá lesz. A kiszabott idő letelte után azon tábor lesz győztes, mely legtöbb „goal”, vagyis célrúgást tud előmutatni.

Ennyit rövidesen és futólagosan a Football érdekes, hevítő és sok élvezet nyújtó játékaról, melyet bár nemsokára hazai ifjúságunk köreiben meghonosítva láthatnánk.

14. Gróf Kinsky Nusi.

(1885.)

Tulajdonképen Jenőnek hívták, a „Nusi” csak becézőneve volt; klubtársai ezen a néven szólították.

Az Angliából átplántált szabadtéri sportoknak kezdettől fogva nagy volt az ellenzéke: a maradiak nyíltan hangoztatták, hogy úri emberhez méltatlan pojácamódra ugrándozni. Gr. Esterházy Miksa a Vadász és Versenylap hasábjain szállt velük szembe: „Nyugodjanak meg azok — írja még 1874 őszén — kiknek lelki szeme előtt egy athl. egyesület, mint valami népszerűsített „Cirkusz” rémképe lebeg, melyben ők lennének a bukfencezés szerepére hivatva. *Athléta* nem *acrobatát* jelent”.

Mindazonáltal 9 esztendőnek kellett elmúlni a MAC. alapítása után, míg az első arisztokrata elindult nyilvános atl. versenyen. Kinsky nem törődött a gáncsokoskodók véleményével, starthoz állt az 1884-i tavaszi viadalon s három számban (100 méteres junior síkfutás,¹) 200 méteres gátfutás és távolugrás) is győzött. Legszebben a távolugrásban szerepelt: három ugrása méterre átszámítva 5775, 589.4, és 619.6 cm. volt; ez utóbbi ugrásnál, mint a klubban meglévő egykorú följegyzés tanúsítja, egyik lábával hátralépett.

*) E versenyben Kinsky a legnagyobb könnyűséggel futott s átugrotta a célszalagot. (Zuber i. m. 38. 1.)

Porzsolt Jenő alább közölt cikkének tanúsága szerint egyik magán-mérkőzésen 22 lábat is ugrott. Ez 6.93 méternek felel meg; de itt tekintetbe kell venni, hogy akkortájt még ruganyos dobogóról ugrottak, ami legalább félméterrel növelte az ugrást.

A 100 yardos síkfutásban ez év őszén 10.8 másodperces eredményt ért el. Ennek az időnek a jóságát mi sem bizonyítja ékebben, mint az a tény, hogy ugyanezzel az eredménnyel még 21 év múlva is lehetett magyar bajnokságot nyerni (Bertalan 1905).

Kinskynek 1893-ban Csernovics Ilonával kötött házasságából két leánya született. A nyolcvanas évek legkiválóbb atlétája fiatalon, 46 éves korában halt meg (1896 május 12.). Hat évvel idősebb bátyja, Zdenko, híres versenystállótulajdonos, ma is él.¹⁾

Magyar gróf, országgyűlési képviselő és több nyilvános testgyakorlati verseny győztese!!

Oly összeférhetetlen fogalmaknak tekintettük nálunk mindeddig e szavakat, hogy megvalósítójukat mint úttörő hőst örömmel üdvözölhetnénk, ha nem jutna eszünkbe mindjárt, hogy első, s talán sokáig utolsó szereplő volt a nemes gróf a testgyakorlatok nyilvános porondján.

Mit mondjunk szépet és jót ez igazán bátor tényhez. Kinsky gróf nyilvánosan megmutatta előttünk, hogy férfikora delén a nemzet legedzettebb ifjaival győzedelmesen megküzd és megmutatta, hogy magas társadalmi állása mellett sem tartotta hozzá nem illőnek a győzelmi babérért küzdeni. Azt a bátorságot méltányoljuk mi inkább, mellyel társadalmunk előítéleteivel szembe mert szállni, mint azt a testi erőt, mellyel húsz lábat ugrilf

¹⁾ Zuber Ferenc úr szíves közlése.

És Kinsky versenye a magyar sport-életben csakugyan nagyobb esemény azért, mert versenyzett, mint azért, mert nagyobbat ugrott minden nemzet fiainál, kivéve az angolokat. A sportkörök a „Magyar Athletikai Klub” versenye előtt mily félve várták a napilapok és a társaságok megjegyzéseit a mágnásversenyzőre. És a magyar társadalom és az egész sajtó váratlan örömmel, minden kicsinyes gúnyolódás nélkül üdvözölte a gróft győzelmekor. A sportférfiak fellélekzelve így szóltak: ezt nem hittük volna, hogy Magyarországon ez is megtörténhessék. Megtörtént és azt hisszük, a magyar sport és társadalom nagy előnyére.

Kinsky gróft már nyilvános versenyzései előtt is jó futónak és kitűnő ugrónak ismerték a sportkörök, sőt mesésnek hitt hírek keringettek nagy ugrásai felől, melyek csakugyan valónak is bizonyultak a „MAC” 1884-iki májusi nyilvános viadalán. Kinsky ez alkalommal, miután a 100 méteres versenyben 13 mp. alatt komoly ellenfél nélkül győzött, a bajnoki távolugrásban mutatta be ugrási bámulatos ügyességét és erejét. Három ugrása a következő volt: 18 bécsi láb és 4 hüvelyk, 18 b. 1. $87\frac{1}{2}$ h., 19 l. 8 h. Kinsky ekkor bajnokjelöltséget nyert, melynek védelmekor ugyanaz év október 20-án ismét 19 láb 4 hüvelyk ugrásával¹⁾ megtartotta jelöltségét, melyet azonban a következő viadalnál már nem védett,²⁾ bár győzelme teljesen biztos volt. Mindez ugrásokra bármely angol sport-egylet is büszke lehetne, Magyarországon pedig Kinskyig csak Porzsolt Gyula és Zsingor Mihály ugrottak 18 lábnál többet.³⁾ Azonban Kinsky verse-

¹⁾ = 607 $\frac{1}{2}$ cm.

²⁾ Az 1885-í tavaszi viadalról a klubban dülő gyűlölködés miatt maradt távol és így elesett a klubbajnoki cím védésétől. Az őszi versenyen már indult s 590 cm ugrással győzött is.

³⁾ 567 cm. Porzsolt Gyula a MAC. első versenyén az egyik adat szerint 2 öl $4\frac{3}{4}$ lábat (529 $\frac{1}{2}$ cm), a másik szerint csak 16 láb $\frac{3}{4}$ hüvelyket (506 cm) ugrott. Zsingor eredményét nem találjuk.

nyei óta Zalka Zsigmond és Székely Ádám is túlugorták a három ölet.¹⁾ Kinsky magán-mérkőzéseknél 22 bécsi lábat is ugrott már.

Kinsky mint kitűnő távolugró természetesen jeles gyorsfutó is, erről is tanúságot tett a gróf Esterházy Mihály által proponált 100-yardos verseny befutásánál, melynél a távot az angoloknál is jó IOV5 nip. alatt futotta be. A magasugrásban Kinsky gróf éppoly gyakorlott, mint a futás- és a távugrásban. Képünkön Kinsky grófot a legérdekesebb pillanatban, az ugrás legmagasabb pontján mutatjuk be. Esterházy gróf pillanatnyi fényképezése után. Ugyanis Esterházy gróf a legügyesebb diletáns fényképész, melyet kitűnően bizonyít képünk, mely az eredeti után ugyancsak fényképezéssel készült cinknyomás. *E kép a magyar sport terén az első ilyennemű felvétel²⁾* és mint látható, igen tanulságos is érdekessége mellett. Elárulja ugyanis mindjárt a kép, hogy Kinsky gróf nem a szabályos és előnyös magasugrási módon ugrik, de amúgy is szép magasságot. A szalag ugyanis, mint könnyen látható, Kinskynek melléig ér. Kinsky nagyságánál pedig ez körülbelül 1 m 50 cm-nek felelne meg. Ez ugrás deszka nélkül, teljesen utcai ruhában elég szépnek vehető. Láttuk már azonban Kinskyt 1 m 84 cm. magasat is ugrani, mely ugrás ugyancsak a legnagyobb magasugrások egyike.

Kinsky gróf életét röviden a következő sorokban ismertethetjük. Született 1850-ben, január 29-én Csehországban Zapecen, 58-ig atyja János, lumetzi birtokán nevelkedett, majd ekkor Pestre jött a reáliskolába. A 3-ik reált végezve, a Bécs melletti Kalkburgba ment a jezsuitákhoz és itt a gymnasium 4-ik osztályát

¹⁾ Zalka. 1884. máj. 25-én győzött 590—, (Zuber szerint 580) Székely 1885. máj. 17-én a MAC. viadalán 592 centiméteres ugrással. Három öl = 569 cm.

²⁾ Ezzel szemben v. ö. 66. I. I. jegyzet.

14. Gróf Kinsky Nusi.
(Utcai ruhában magasat ugrik a Nemzeti Lovarda udvarán).

végezve, szüleivel magyarországi bánáti birtokukra mentek Gyűlvészre. Az érettségire otthon készülve, egy háromszoros doktorprofesszor vezetése alatt, ezt 1869-ben tette le. Az érettségi után önkéntesnek állott a temesvári első uhlánus ezredhez. Egy esztendő múlva a huszárokhoz ment, majd szabadságoltatott. Ez időtől kezdve a Bánátban gazdálkodott, míg 1879-ben a fővárosba jött. A fővárosi magasabb köröknek Kinsky mindig kedvence volt és így magyarázható ki, hogy különösen az ő agitációja folytán sikerült a főrendeknek a polgári házassági törvényjavaslatot leszavazni. Kinsky a közelebbi képviselőválasztáskor Sopron megyében, Kis-Mártonban választott képviselővé. A választók, mint ismerősei, szeretik s tisztelik Kinsky gróf kedves egyéniségét, mely a legmagyarosabbak egyike.

Hanem azt a testi nevelést kell figyelemmel kísérnünk a mi szempontunkból főleg, mely Kinskyt 35 éves kora dacára is, Magyarország első athlétájává tette. Kinsky gróf atyja maga is erős, edzett ember volt, már a 4 éves Nusit mindenféle gimnasztikai ügyességre oktatta. Föltette a kályhára, vagy magas szekrényekre, honnan magától kellett lejönnie. Kivitte a halastavas és árkos-bokros mezőre, hol futni, ugorni és lovagolni tanult már 5 éves korában. Mint kis gyermeknek nem adtak fegyvert a kezébe, de vadászszenvedélyét bottal való vadászatában elégti ki. Nagy ügyességgel rövid botok dobásával sok nyulat és fácánt ejtett el.

Télen a korcsolyázást nagyban üzték a nagy halastavakon és csatornákon. Egy korcsolya-kirándulásban Oktávián nagybátyjával egy őzet vertek ki a sziget bokrai közül, mely egy másik szigetre tört. A két fiatal korcsolyázó az őz után fut s már-már beérik a síkos talajon a vadat, mikor épp egy szigethez érnek, Kinsky Nusi még meg tudta fogni az őz szarvát, de a part mellett a jég beszakadt alattuk. Kinsky most

egy kezével a vergődő őzet tartva, másik kezével a fák ágaiba kapaszkodott, míg az inasok nem jöttek az őzet megfogni s őt is kiségetni a jeges vízből. Még náthát sem kapott a jeges fürdő után a szenvedélyes vadász, mert atyjuk példájára a jégbe vágott lékben is fürödtek az ifjú grófok.

A vadászatot Kinsky gróf fegyverrel 12 éves korában kezdte és máig is a leghívebben e sportnak hódol. A lovaglásban Kinsky gyermekkorától nagy ügyességre tett szert s több lóversenyben győzött is. Részt vett a Temesváron, Pesten, Bécsben, Pozsonyban és Pardubiczon több lóversenyben. Agárdon falka után vadászott.

A vívást, tornázást, velocipédeezést, úszást már mint tanuló gyakorolta. 16 éves korában már 18 láb távot ugrott és 18 éves korában először ugrott 22 lábat. Kinsky ez ugrásaihoz, mint nyilvános versenyekhez különös traininget nem csinált, csak vadászataiban tett nagyobb ugrásokat és a járásban edzé magát.

Kinsky gróf ezidőszerűleg különösen a fajdkakas- és ' szarvasvadászatnak hódol s e célból a felvidéken hatalmas vadászterületet bérelve, a vadászidényt itt tölti. Díszes, sportszerűen berendezett lakása telve van a fajdkakas tollával és a szarvas agancsokkal, melyeket vadászataiban gyűjtött.

Magyarország legjelesebb athlétája most van férfikora legszebb éveiben, férfias edzettségében és ezt bizonyítással hosszú éveken át meg fogja tartani azon józan sportszerű élet mellett, melylyel ép testét megbecsüli.

15. Velocipéden¹⁾ Pakstól Szekszárdig.

(1885.)

Igali Svetozár 1859-ben született Somberekén (Baranya m.). A középiskola elvégzése után előbb a műegyetemre, majd a magyaróvári gazdasági akadémiára iratkozott és ott oklevelet is szerzett. 1883-ban Montpellierbe (Franciaország) ment, hogy az ottani gazdasági tanfolyamon bővíthesse ismereteit. A következő évben hazajött és egy ideig újságírással foglalkozott (több gazdasági lapot szerkesztett és szépirodalmi s gazdasági cikkeket írt a különböző lapokba).

1895-ben visszavonult szűkebb hazájába és bari birtokán gyümölcsészettel foglalkozott. 1905-ben kiköltözött Amerikába, Oaklandban birtokot vásárolt és gazdálkodásba fogott.

Montpellierből velocipéden jött haza és ez a bravúros útja akkoriban élénk feltűnést keltett.

1885-ben egy amerikai kerékpáros, Thomas Stevens, az „Outing Illustrated Magazine” c. lap megbízásából földköri útra vállalkozott, Pestet is

¹⁾ A mai kerékpár őseit 1862-ben *velocipéd-nek* nevezték el a franciák. Az első primitív készítményeket az angolok fokozatosan tökéletesítették és egyúttal a maguk nyelvén elkeresztelték *bicycle-nek* (illetőleg a háromkerekűt *tricycle-nek*). Nálunk egy ideig a két idegen név járta, majd a *vasparipa* elnevezéssel kísérleteztek, végül is 1882-ben — hosszas vita után, még a Magy. Tud. Akadémia is beleszólt — a *kerékpár* győzedelmeskedett. Némi rosszmájúsággal *csontrazó-nak*, sőt *ördögszekeré-nek* is csúfolták a 80-as évek elején.

útba ejtette, június elején ért a fővárosba. Igali Svetozár rögtön fölkereste és megkérdezte, elfogadja-e útitársnak Belgrádig. Stevens örömmel vette az ajánlatot és június 8-án útnak is indultak. Tizenhatodikán érkeztek meg Belgrádba, a 468 km hosszú utat 38 órai hajtási idő alatt tették meg. Igali úti élményeiről egy kis munkácskában számolt be. Az itt következő részlet a bevezetés és a Paks-szekszárdi út leírása.

Igali néhány hosszútávú úszóversenyen is szép sikerrel szerepelt.

*

Az 1885-ik év májusának egy délutánján volt, hogy Stevens utazásának hírért vettem. Társaságban voltunk; Calypso kisasszony a „Függetlenség”¹⁾-nek egy példányát tartotta kezében s figyelemmel látszék olvasni. Miután elolvasta, átnyújtá nekem a lapot, olvassam én is.

A „különfélék” rovatában láttuk e passzust: „Velicipéden a világ körül”, a cikkecske elbeszélte, hogy Thomas Stevens ekkor meg ekkor indult San-Franciscóból, ekkor ért Bostonba, telet New-Yorkban, ekkor indult Liverpoolból s most jön, . . . jön, Budapestre is el fog jönni; s innét folytatja világműködését.

— Amerikai kacsa — mondám, amint a lapot letettem — az lehetetlenség.

Calypso kisasszony úgy vélekedett, hogy „il n'y a rien d'impossible pour un Jankee”.²⁾

¹⁾ Verhovay Gyulának, a múlt század nyolcvanas éveiben híres képviselőnek a lapja. — Calypso nympa (Horaeros szerint) a Trója elpusztítása után hazafelé tartó Odysseust hét évig visszatartja. — Hogy Igali társaságában ki volt ez a Calypso, ma már nem állapítható meg.

²⁾ Egy Jankee (ez az északamerikaiak csúfneve) számára nincs lehetetlen.

— Jó — mondám — ha eljön Magyarországba, én elkísérem azt a phenoment¹⁾ az ország határáig.

Én egy pár száz kilométeren át akarom gépen ülve látni, másképp sohasem hiszem, hogy akadt vakmerő, ki a Himalaya és kínai falnak bicyclin való megmászására gondoljon.

Ő eljött, én elkísértem. S ma meg vagyok róla győződve, hogy oly férfi Atlantát²⁾ kísértem, kit, ha az ázsiai fenevadak, beduinok vagy chinézerek a másvilágra nem bicyclereztetnek, a világegyetem minden velocipéd-egylete tiszteletben tart, s kinek minden egylet készséggel fogja megrendelni mellszobrát egyleti helyisége díszítése céljából.

Paks—Szekszárd.

Kedden, július 9-én reggel 4 órakor már mindhárman talpon voltunk. Az öltözködést, s a szükséges gépolajozást néhány perc alatt végeztük. Midőn hideg tejből álló reggelinket fogyasztottuk, kezdtünk csak az elválás szomorú voltára gondolni. Rossi³⁾ úr ugyanis Pest felé volt visszamenendő gépén. Mire öt óra lett,

¹⁾ Csoda.

²⁾ Atalanta, Jason leánya, a görög hitrege szerint híres vadász és nagyszerű futó volt. Csak ahhoz volt hajlandó férjhez menni, aki őt futásban le tudja győzni. Sokan próbáltak szerencsét, »de vereséget szenvedtek és életükkel fizették meg vállalkozásukat. Végre egy Melanion nevű ifjú csel segítségével (futás közben Aphroditének, a szerelem istennőjének almáit szórja s miközben a hajadon ezeket össze akarja szedni, lemarad ...) legyőzi. Ám elfeled hálaadó-áldozatot bemutatni az istennőnek, s mert közben megsérti Zeust, a legfőbb istent, ez büntetésül Atalantát is, meg őt is oroszlánná változtatja. — Mennyire értékelhette a testedzést az a nép, amely még vallását is át- meg átszötte sporté^natkozással.

³⁾ Elkísérte Igaliékat Paksig.

15. Thomas Stevens és Igali Svetozár.

a vendéglő alsó, dombon álló kapuján léptünk ki; a kicserélt kézszorítások után Rossi úr éjszakkak, mi ketten dél felé hajtottunk. Pentele déli végén egy meredek hegyen vezet keresztül az országút; néhány perc múlva e domb előtt leszálltunk, hogy a gépeket feltoljuk rajta. A domb tetején felültünk ismét, s a legszebb országúton élvezettel hajtottunk. Stevens előre tört, le-leszállt jegyzeteket csinálni. Amint hozzáértem megkérdem, hogy: Accident?¹⁾ — Non — felelé — notice!²⁾ Kezével intett, hogy ő is rögtön fog indulni. S csakugyan, alig telt bele néhány perc, egy mindinkább hangosabbá váló füttyölt nótát hallottam. Végre elért, folyton füttyölve, s néhány méternyi distancot tartva előttem, hajtotta gépét és füt\ ölt. Feltűnt, hogy nótáját soha egy másikkal fel nem cseréli! Egy hegy előtt történt leszállásunk alkalmával nótája nemzetisége után tudakozódtam. Megértette velem, hogy az a „Yankee dudl”.³⁾

Megfigyelése gazdasági terményeinkre is kiterjedt, a kukoricatáblákra mutatva, megkérdéz, hogy a „Mais”,⁴⁾ „Gentilhomme”⁵⁾ vagy „Paysan”⁶⁾ tulajdona-e. A kapott válasz szerint jegyzett.

Duna-Pentele és a Duna-Földvár között elnyúló 20 kilométer folyton lejt Földvár felé. Az út közepe táján az út mintegy 4—5 km-nyi távolon keresztül egy mély völgybe száll alá. Itt szétvetett lábakkal, fékszorítás nélkül szálltunk alá.

Ezt azért említem meg, mert Stevens előttem hajtvá, ütemszerű fejmozgásához mintegy hozzászoktatott.

¹⁾ Baleset?

²⁾ Jegyzet (úti-naplójába írt be valamit).

³⁾ Az amerikai néphimnusz.

⁴⁾ Kukorica.

⁵⁾ Nemes ember.

⁶⁾ Paraszt

Most mozdulatlan és merev lábtartása a centaurok¹⁾ márvány szobraira emlékeztetett. A Földvár előtti néhány kilométer rossz kövezetű, s dombos volt. Különben a Budapest-tolnai útvonal, minden város előtt, magában a városban s a város után, silány kövezetű.

A városon kívül olyan remek, hogy ódákat lehetne róla írni. Tehát közvetlen Földvár előtt rossz utunk van s ezen sűrű a kocsiközlekedés.

Stevens észreveszi, hogy a kavicsos úton nem járhat — behaját az árokba és abban jár.

A városon keresztül én vettem át a vezetést, egyrészt, hogy úttévedés ne történjék, másrészt, hogy a vendéglőkhöz könnyebben érhessünk. Földváron megkérdem: akar-e frissítőt?

— *Wil you trinken?*²⁾ — kérdem.

Felelete — Yes!³⁾ volt.

Vendéglő csakhamar akadt, hanem ő ahelyett, hogy helyet foglalt volna, kinézett az utcára; a piacot tartó parasztok tarka sokasága észrevehetőleg mulattatta. Felém fordulva azt mondja:

— *Cerise?*⁴⁾ Mutatja, hogy cseresznyét akar enni.

Eszembe jut Kosztovits⁵⁾ figyelmeztetése, hogy szereti a gyümölcsöt; átmentünk az egyik kofához, s vettünk négy krajcárért cseresznyét. Portékánkat

¹⁾ A centaurok a görög képzelet szerint Thessaliában lakó szörnyek voltak, amelyeknek alsó testök ló, felső pedig ember. Nagyon kedvelték a vadászatot, a bort, testöket hosszú szőr fődte. Véres harcaikat nagy kedvvel ábrázolta a görög képzőművészet; idők folytán változott a róluk való felfogás és a Kr. előtti századokban már tehetetlen, merev lényeknek mutatják őket a művészeti alkotások.

²⁾ Akar-e inni? (Helyesen: Will you drink?)

³⁾ Igen!

⁴⁾ Cseresznye.

⁵⁾ Kosztovits László volt az első hazánkfia, aki a fővárosban a biciklizést bemutatta (1879-ben!). Az 1882-ben megalakult Buda-pesti Kerékpár Egyesület-nek egy ideig elnöke volt.

aztán behoztuk a vendéglős asztalára, reggeliztünk: ő gyümölcsöt, én hideg tejet.

Egy tisztességesen öltözött úr jön felénk, bemutatja magát s informáltatja magát utunk felől. Felvilágosítom néhány szóban. Idegenünk — ki különben kifogástalan modorú úriembernek látszik — előhozza múlt héten toroklobban elhunyt gyermekének történetét. Elmondja, mily okosak voltak; ha meg nem halnak, ők is velocipédeztek volna, végre az apai szív keserves fájdalommal könnyzárban nyilvánul.

Stevens némán ugyan, de bámulva tekintett a síró emberre. Reggelinket végezve, indultunk. Mire Földvárt hátunk megett hagytuk, Stevens „stoppolt” (stopp! megállj!). Megkérdez engem, hogy az idegen miért sírt? Nem tagadom, egy pokoli motosz ¹⁾ jutott eszembe.

Át is kentem Stevensre ez ártatlan „*notkeszt*”.²⁾ Azt mondtam, illetve igyekeztem vele megértetni, hogy az a földvári úriember neszét vette az ő rengeteg útjának, meg van róla győződve, hogy a kinézerek vagy a kannibálok valahol meg fogják nyúzni, s hát . . . őtet siratta. Nem szólt semmit, komolysága nem hagyta el, úgy vette ki magát a dolog, hogy az igen természetes, ha őt siratják!

Félkilenc táján Kömlőd falu előtt voltunk. Stevens stoppol; leszállok, megkérdem: mi baj? Az eperfákra mutatott, melyek az országutat szegélyezik, azokon fiúkat vett észre, kik az eperfalevelet szedték a kő-tényükbe.

— Minek teszik azt? kérdé.

A selyembogarak tenyésztéséről előadást tartani angolul annak, ki az angol nyelvet nem érti, kissé bajos dolog.

¹⁾ A. m. ötlet (a motoszkálni igéből Helmecczyék példájára képzett tréfás szó).

²⁾ A „motosz”-ból képzett kicsinyítő szó, a. m. ötletecske.

E nehézség dacára hozzáfogtam.

Rámutatam selyemingemre, s utaltam annak a gyártására. Ujjaim hosszúságával igyekeztem megértetni a selyemhernyót s végre gesztushoz fordulva, mutattam, hogy e hernyó-féle eszi az eperfa levelét.

— Comprehens? (érti-e?) kérdem, amint végeztem.

— Yes! monda s nyomban letépett eperfalevelet s azt rágni kezdte. . .

Útközben valamelyik korcsmában hatalmamba ejtettem plajbászt, papírt s rárajzoltam a selyemhernyót, végre megértette tökéletesen. Paksra 10 óra előtt érkeztünk. E város előtt is volt egy szikra kalandunk. Egy békóba fogott ló megijedt kettőnkől; elkezdett Paks felé szaladni, jobbra nem térhetett ki a magas hegyoldal miatt, balról meg közvetlen a Duna volt. E veszekedett állat miatt nem ülhattunk fel, csak akkor, mikor a városba értünk, s a lovat a molnárok megfogták.

A paksi vendéglőben biztos helyre raktuk gépeinket. Megkérdem mit akar enni?

— Fisch! ¹⁾ volt a felelet.

A korcsmárosnál halpaprikást rendelék, igazi halászos maniérrel²⁾ elkészítetted. Aggodalmaim voltak először, hátha Stevens nem eszik majd a túlságos paprikás eledelből, de eszembe jut, hogy hisz ez Khinában még hernyókat is fog enni, megmaradok a kilátásba helyezett paprikás mellett. Nem is bántuk meg.

— Promenade!³⁾ mond Stevens, amint én az ebéd történetével végeztem. Bárhova megérkeztünk, e fáradhatatlan angol rögtön a város gyalog bejárására áhitozott. Elvezettem Paks főutcájába, ezt végezve hívom, jöjjön „Baden”⁴⁾ s hatalmas tempót csináltam a levegőbe. Nem akart jönni, visszamegy — úgymond —

¹⁾ Hal.

²⁾ Módon.

³⁾ Séta.

⁴⁾ Fürdeni.

a vendéglőbe levelezést végezni. Mikor láttam, hogy mappáit, papírjait, írószerét az ismeretes bőrskatulyából előszedte és írni kezdett, elváltam tőle. Elővett órámot mutattam a mutató állását, mire visszajövk. Fürdésemet végezve, delet harangoztak. Mire visszajöttem, Stevens még mindig írt. Végre párolgó halpaprikásunkhoz ültünk. Ha a világegyetemből vagy 100 idegent halásznánk össze, s azokat e halpaprikáshoz ültettük volna, ha ettek volna belőle, mindenesetre mind a 100 fura képeket vágott volna. Stevens étvággal ette az igazi magyar bouillabesse-t.¹⁾ Meg sem pisszent. Amint így halpaprikását láttam kosztolni, feléledt bennem az a kérdés, hátha ez az ember egy Szeged vidéki angol?

Pont három órákor délután indultunk. Tropicus meleg volt. Árnyékban a R. hőmérő higánya 27°-nyira szállt fel. Mint amiről meggyőződtem, mikor a pje^{ti} patika mellett elmentem. Egy komoly baj fenyegetett a felszállásnál, mert az absorbalt²⁾ borhoz rémséges sok ásványvizet kevertünk. A Pakstól Tolnára vezető út ugyan még mindig murvából van készítve, de már nem olyan jó. Poros, kerékvágásos, puha út. 4 órákor elértük a 133-ik km. oszlopot. Tolnán voltunk. Adieu,³⁾ jó út!

Amint a „Szép huszár”-ban spritzerünket fogyasztottuk, megmondtam Stevensnek, hogy most vége a jó útnak, innen Belgrádig köves, gondozatlan utunk lesz.

Úgyis volt!

¹⁾ Talán leves?

²⁾ Elfogyasztott.

³⁾ Isten vele.

16. Kereszty István két költeménye.

(1885 és 1888.)

Kereszty István a Nemzeti Múzeum *igazgató-
őre* szül. 1860 máj. 21-én Pesten. 1883-ban
tanári oklevelet nyert a magyar és német nyelv-
ből s ugyanekkor megszerezte a tornatanítói képe-
sítést is. A Nemzeti Tornaegyletnek 1883¹től
1891-ig fizetett előtornásza volt, a Magyarországi
Tornatanítók Egyesületének pedig két éven át
(1887—89.) titkára. 1883—92. között mint belső
munkatárs, számtalan cikket írt a Tornaügy-be.
Ott jelent meg az itt következő két szép ódája is,
amelyek közül az elsőt Magyarország tornaegyletei-
nek első, a másikat pedig a Magyarországi Torna-
egyletek Szövetségének (MOTESZ) második or-
szágos tornaünnepélye alkalmából írta.¹)

A magasan szárnyaló ódák²) nem egy gondo-
lata kelt bennünk fájdalmas visszaemlékezést.

*

Új kor virradt a régi századokra:
A lelkesülés — józanságra vált;
A léleknagyság önzéssé hanyatlott,
A harcmezőn már féljük a halált.

¹) Az első tornaünnepélyt 1885 jún. 28-án rendezték az országos kiállítás területén, a másodikat Aradon 1888 szept. 9-én.

²) Az első költemény alatt csak K. J. betűjelzés van, de magától Kereszty-től tudjuk, hogy ennek is ő a szerzője. — Kereszty egyike legkiválóbb zene-aesthetikusainknak.

Letúnt a hőskor, a regék világa,
 Homér¹⁾ is elment hősei után;
 Tirtéuszét²⁾ a spártai sem várja,
 Hogy lelkesüljön harci himnuszán.

Pedig Tirtéusz él ma is: nem lelke —
 Ezzel minket nem áldott meg a sors,
 Idétlen, satnya testét örököltük:
 Nézd, századunknak egész sarja korcs!
 Mi nem hasonlítunk már őseinkhez:
 Nemes, vitéz faj volt az és — deli;
 Ma? jobbaink csak a szellemnek élnek
 S a nép — a nap gondjával van teli.

Törődöl-é az ember-ideállal,
 Mely testben, lélekben tökéletes?
 Hiszed-e még magyar népem, hogy éppen
 Csak akarnod kell, hogy azzá lehess?
 A tudománynak vagy napi kenyérnek
 Áldozni életedet nem elég;
 Tiszteld, védj ápod testedet is — mert ezt
 Öröklj tőled minden nemzedék!

¹⁾ Az ó-görög irodalomnak két leggyönyörűbb hőskölteménye az Ilias és az Odyssea az ő neve alatt maradt fenn. Amabban a trójai háború (Kr. e. 1194—84.) történetéből 51 nap eseményeit ebben Odysseusnak, a Trója ellen hadba szállt görög sereg egyik legkiválóbb hősének a háború befejezése után való hosszú bolyongását, küzdelmes hazatérését s felesége garázda kérőinek megbüntetését éneklí meg. Születésének idejét és helyét neim jegyezték föl, a hagyomány szerint hét város tartotta a maga szülőltének. Az utókorra való hatása vetekedik a Bibliáéval.

²⁾ A spártaiak a messeneiek ellen viselt II. háborújukban — nagy szorongatottságukban — segítséget kértek az athenaeiekiől; ezek aztán küldtek is segítséget Tyrtaiosnak, egy sánta iskolamesternek a személyében. . . A hagyomány szerint Tyrtaios harci dalaival úgy feltűzelte a spártaiakat, hogy megrohanták az ellenséget s döntő győzelmet arattak fölötte. (Irodalmunkban Petőfit nevezik „magyar Tyrtaios”-nak).

A nagy tömeg csak ösztönének él ma. . . .
 Oh, a kivételeknek tisztelet!
 Nézd, ott is ötszáz igaz férfi lép a
 Tömeg közé — (s ez nem restelli meg?)
 Ötszáz dacol milliók közönyével,
 Ápolva testi-lelki erejét;
 Épség, erő, egyetértés” nevével
 Jön, hogy igaz lelket öntsön beléd.

Derék tornászok, szívből üdvözöllek!
 Szükség van itt reátok, jöjjetek!
 Mutassátok meg, miként edződnek
 Élni és győzni méltó nemzetek!
 Oh lopjatok a nagy tömeg szívébe
 Egy szikrát, mely felvillanyozza őt —
 Te meg tanuld el tőlök, kelet népe
 Az egyetértést, épséget s erőt!¹⁾

Az aradi tomaünnepre.

1. Fel népem, fel a nagy munkára!
 Időd már rég elérkezett.
 Az átmeneti kor ragálya
 Lepett meg minden nemzetet;
 Használd fel bölcsen és sietve
 Áldásos oltóanyagát:
 Jövő — új, boldog évek ezre
 Hidd el! csak így várhat ma rád.

2. Ne tarka, fényes ünnepek
 Csak a szemet kápráztatók,
 Se balga, hazug öndicséret
 Ne fődje a visszás valót:

¹⁾ Megjelent a Tornaügy 1885 jún. 28-i rendkívüli számában.

Dőljön a Régi Magyarország
 Hiú bálványa romba csak,
 S építs fel új dicsőségszobrát,
 Emeld az égig magadat!

3. Buzgó cselekvés, szent hevülés
 Lesz majd egyetlen éltetőd;
 Nézd, nézd: az új aradi gyűlés¹⁾
 Nem ismer más célt ez előtt!
 Lefolyta: ünnep, fejedelmi . . .
 Szerény, de oh, magasztos ez:
 Segíti ez ígét betelni:
 „Magyarhon nem volt még, de lesz!”
4. Igen! újjászületésünknek
 Útját világosítja be
 Vezérlő fényével az ünnep,
 Az erőnek ez ünnepe. . .
 Erő az első nagy feltétel,
 Mi nélkül elvész nemzetünk:
 Megküzdni bármely ellenével
 Erő, erő kell csak nekünk.
5. Légy üdvöz, hős apák utóda
 Deli magyar tornászsereg,
 Mely beláttad, hogy a csalóka
 Ezer célnál mi áll fellebb!
 Mely bölcsen mívelvén erődet
 — Nem nyerset, de öntudatot —
 A tétlenül töprenkedőket
 Példáddal vonzód jóra most!

¹⁾ Célzás az 1135-ben tartott aradi gyűlésre, amelyen II. (Vak Béla párthívei Ilona királyné felszólítására 68, — Béla megvakításában részes főurat fölkoncoltak.

6. Légy üdvöz — és ezerszer áldott
A nyújtottad nagy példáért!
Oh lelkesítsd fel az országot —
Nem nyerhetsz méltóbb pályabért!
Test által nyilvánul a lélek:
Testi erőd is — lelkedé . . .
Oh lobbantsd fel a magyar népet,
Hogy majd példádra biztos léptek
Vezessék boldogság s tökély felé!¹⁾

¹⁾ Megjelent a Tornaügy 1888 szept. 6-i rendkívüli számában.

17. Királylátogatás a budai tornászoknál.

(1887)

A Nemzeti Torna Egylet példájára úgy a vidéken, mint a fővárosban egyre-másra alakulnak tornaegyletek. A fővárosiak sorát a Budai Tornaegylet nyitja meg.

Clair Ignác az ötvenes évek elején a budai oldalon is létesített egy testgyakorló-intézetet, az Ofner (vagy Städtische) Gymnastische Schule-t¹⁾ A budai városi hatóság ugyan őt és. fiát, Alajost bízta meg az iskola megszervezésével, mint „e szakbani jártasságukról oly ismeretes férfiakat, kiktől a budai intézet teljes fölvirágzását méltán remélhetni”, de az intézetet kezdettől fogva Clair Alajos vezette, ő is tekinthető a budai tornaélet megalapítójának.

Clair mellett segédtanítóként működött Szidánits Ferenc tornatanító,, aki aztán Clair Antalnak 1866-ban bekövetkezett halála után az intézet fő-tornatanítója lett.

Az intézetbe csak gyermekek járhattak, de ahogy 1867-ben a városi tanács megnagyobbíttatja a „tornateret”, egyre nagyobb számmal keresik föl azt a felnőttek is. Télen dr. Say Mórnak, a

¹⁾ A hatóság az intézet céljaira a „Jezsuitalépcső” közelében a Halászbástya alatt, a „két földött tornác” közti helyet jelöli ki, azt átalakíttatja „fövénytér”-ré, bekerítetteti s minden szükséges költséget megajánl.

II. kerületi reáltanoda igazgatójának engedélyével a reál egyik helyiségében tornáznak. Ebben a kis tornász társaságban merül föl egy tornaegylet alapításának az eszméje 1868-ban. Még ez év december havában megtartják az alakuló gyűlést és ezen — az ügyek ideiglenes vezetésére — héttagú torna-tanácsot választanak.

Buda lakossága ez időben még túlnyomóan német anyanyelvű, így nem csoda, ha az anyaországukból átplántált intézménynek — legalább eleinte — a nyelve is német. Zászlajukra is a német torna atyjának, Jahn Frigyes Lajosnak¹⁾ a jelszavát írják: „Frisch, frei, fröhlich, fromm”²⁾ A négy „F” betű aztán éveken át tartó torzsalkodásnak lett a szülője: az egylet német tagjai körömszakadtáig ragaszkodtak hozzá,³⁾ a magyarok pedig a Nemzeti Torna-Egylet hármás „E”-jének (Épség, Erő, Egyetértés) elfogadása, illetőleg használata mellett kardoskodtak. Hosszú harc után győzött az „E” párt és a három betű mai napig is ott van az egylet pecsétjén.

Alighogy lecsillapult a harci zaj, máris újabb viszálykodás tört ki, mégpedig az egylet egyik alapítója, Szidanits miatt.⁴⁾ Az egyenetlenkedésnek az lett a vége, hogy a tagok egy része, Szidanitssal az élén, kivonult az egyletből és *Budai Tornakör* néven új egyletet alakított. Ettől fogva négy éven át két egyletben hódolnak nemes sportjuknak a budai tornászok s csak 1874 febr.

¹⁾ Jahnról l. 10. 1.

²⁾ Magyarul: „Frissen, szabadon, vígan, jámboran”.

³⁾ A négy szóhoz nem, csak — csudálatosképen — a négy betűhöz! Abba beleegyeztek, hogy a jelszó magyar legyen, de a négy betűnek ott kellett lennie, tehát ezt javasolták: „Fürge, feddhetetlen, férfias, fürge”.

⁴⁾ Kívüle Brunner Imre, Kerntler Gusztáv és Zakay Géza fáradoztak a legtöbbet az egylet megalakítása, érdekében.

14-én sikerül őket ismét egy táborba összehozni. Ettől fogva *Budapesti Tornaegylet* lesz a neve az egyesületnek, majd az 1885 ápr. 25-én tartott közgyűlés — közelebbi megjelölés céljából — a *budai* szót is fölveszi (zárójelben!) a címbe.

Idők folytán az egylet a vívást, csónakázást, korcsolyázást is működése körébe vonja s éveken át tartó erőfeszítések után fennállásának tizedik évében felépíti tornacsarnokát,¹⁾ amely mindmáig „édes hajléka mindazoknak, kik egészséges időtöltést és hasznos mulatságot” keresnek benne.

De a társasélet megteremtésére, illetőleg fejlesztésére is állandóan gondja volt a vezetőségnek. A tagokat a legőszintébb szeretet, igazi bajtársi érzés hatotta át mindenkor s a Fogaskerekű vasút egykor híres vendéglője, a Normafa, a Disznófő évről évre sok vigasságnak volt színhelye, a tornászbalok, cirkuszi és bohócestélyek pedig mindmind kedves megnyilvánulásai voltak az egyletben uralkodó elpusztíthatatlan jókedvnek, derűnek.

1876 jan. elsejétől egész haláláig (1894 febr. 27) Zsingor Mihály művezető volt a lelke az egyletnek. Nagy gyakorlati és elméleti tudása, lelkesedése, fáradhatatlan buzgalma, kedves modora nevét hosszú időre feledhetetlenné tette a budai tornászok körében.

Az évenként megrendezett dísztornát mindig válogatott közönség — közte akárhányszor a kormány tagja is — látogatta, de az egylet történetében a legfeledhetlenebb az a nap, amelyen megboldogult királyunk, I. Ferenc József ellátogatott hozzájuk. E *királylátogatás*-ról így emlékezik meg az egykorú jelentés és az egylet történetírója:

¹⁾ A Krisztinavárosban, a Horváth-tér sarkán.

Az egyletet minden cselekedetében egyedül a testnevelés, tehát a közjó előmozdítására irányuló törekvés vezérelte. Ezen, a legnemesebb ambíciótól*) sugalt

16. Zingor Mihály.

törekvéseinkre hozta meg a jutalmat 1887 március 21-ike. E napon történt ugyanis, hogy ő császári és apostoli kir. Felsége, I. Ferenc József, legkegyelme-

*) Törekvés.

sebb urunk és királyunk legmagasabb látogatásával méltóztatott egyletünket kitüntetni.

Az 1886/7-ik évről szóló jelentés a következőképen számol be a legmagasabb látogatásról:

„Ő császári és apostoli királyi Felsege, I. Ferenc József legmagasabb látogatása képezi a lefolyt évben egyletünk életének azon hosszú időre kimagasló fénypontját, melyről első helyen, s amennyiben évi jelentésünk szűk kerete engedi, lehető részletességgel óhajtunk megemlékezni.”

„Ő csász. és ap. kir. Felsege 1887 március hó 21-én pontban esti 7 órakor érkezvén egyletünkbe, az előcsarnokban: báró Fejérváry Géza honvédelmi minister, egyletünk örökös tiszteletbeli elnöke és Jenny Antal elnök,¹⁾ valamint az ezek köré gyűlt: Trefort Ágoston,²⁾ báró Orczy Béla,³⁾ gróf Széchenyi Pál,⁴⁾ Bedekovich Kálmán⁵⁾ ministerek, gróf Pejachevich Miklós főhadtestparancsnok, Graef Ede- lovassági tábornok stb., végre az ezek mögött, Kollár Lajos alelnökkel élükön, két sorban álló egyleti fogadó-bizottság által fogadtatván, báró Fejérváry Géza, egyletünk örökös tiszteletbeli elnöke Ő Felségét, a legmagasabb látogatásnak megköszönése mellett, egyletünk nevében meleg szavakkal üdvözölte s Jenny Antal elnököt, ez pedig az egyleti fogadó-bizottság összes tagjait bemutatta.”

„A tornacsarnokban a meghívott vendégek, ezek között: Gromon Dezső,⁶⁾ Beniczky Ferenc,⁷⁾ Tánárky Gedeon⁸⁾ államtitkárok, Kamermayer Károly

¹⁾ 1881-től 89-ig volt az egylet elnöke.

²⁾ Vallás- és közoktatásügyi miniszter (1872—98).

³⁾ Ő Felsege személye körüli miniszter (1879—90).

⁴⁾ Földművelés-, ipar-és kereskedelemügyi miniszter (1882—89).

⁵⁾ A horvát ügyek minisztere.

⁶⁾ Báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter államtitkára.

⁷⁾ Tisza Kálmán miniszterelnök államtitkára.

⁸⁾ Trefort Ágost államtitkára,

polgármester, gróf Teleky Géza,¹⁾ Dr. Andaházy László, Dr. Darányi Ignác,²⁾ Dr. Országh Sándor,³⁾ Rostaházy Kálmán országgyűlési képviselők, Bogisich Lajos és Kriszt János törvényszéki elnökök, Graenzenstein Béla és Ehrenheimi Schytra István min. tanácsosok, Dessewffy Aristid az athlétikai club⁴⁾ alelnöke, a fővárosi napilapok szerkesztősegeinek képviselői és még számosan, valamint az ő Felségének bemutatandó dísztornázáson résztvevő tagtársaink az egyleti zászlóval élükön, két sorban, harsány éljenzéssel fogadták a legmagasabb vendéget.”

„Ő Felsége a csarnok déli részében felállított trón-emelvényen állva nézte végig a gyakorlatokat, melyek közben a felvilágosításokkal egyletünk elnöke szolgált.”

„Zsingor Mihály művezető vezénylete mellett 62 tagtársunk a szabadgyakorlatoknak a legkorrektebb ⁵⁾ módon való végzése mellett mutatta be először a rendszeres tornázás e nemét, mely után kezdetét vette a rendszeres szertornázás hat szeren és pedig: az I. csapat Bély Mihály⁶⁾ előtornázása mellett a nyújtón, a II. csapat Rónay Emil⁷⁾ előtornázása mellett a lovon, a III. csapat Demény Károly ⁸⁾ előtornázása mellett a bakon, a IV. csapat Stolp Ferenc⁹⁾ előtornázása mellett a korláton, az V. csapat Mauer' Rezső előtornázása mellett a gyűrűhintán és végre a

¹⁾ Ekkoriban szabadelvű képviselő, később belügyminiszter s a Magy. Történelmi Társulat elnöke.

²⁾ Később földművelésügyi miniszter.

³⁾ Széleskörű tevékenységet fejtett ki a közgazdasági életben; Óbuda képviselője volt.

⁴⁾ A MAC alelnöke (1882—87).

⁵⁾ Szabatos.

⁶⁾ Lásd alább 160—1. lk.

⁷⁾ Az egylet pénztárosa (1883—97), kiváló tornász volt, különösen a lovon.

⁸⁾ Az egylet jelenlegi elnöke, a magyar sportélet egyik oszlopa.

⁹⁾ A régi gárda egyik legkedveltebb tagja.

VI. csapat Krenedics Gyula előtornázása mellett a magas ugrásban.”

„A szertornázás után a mintacsapat mutatta be az ügyességi tornázást Bély Mihály előtornázása mellett a magas korláton. — Ezt követték a buzogány-gyakorlatok, melyeket 12 tornásztársunk szép sikerrel és valóban meglepő pontossággal mutatott be.”

„Az összesen 50 percig tartó dísztornázást rúdugrás fejezte be, mely után ő Felsége az egyletnek ez alkalomra készített vendégkönyvében aláírásával kegyeskedett megörökíteni e ránk nézve szép napot.”

„Erre ő Felsége úgy br. Fejérváry Géza, egyletünk örökös tiszteletbeli elnöke és Jenny Antal, egyleti elnök, mint a neki bemutatott Zsingor Mihály művezető előtt is ismételten legmagasabb dicséretének adott kifejezést a látottak felett és ezután — mint egyik fővárosi elsőrangú politikai napilap értesítésében megjegyzi — „ami hasonló alkalmakkor talán még sohasem történt meg”, a két sorban álló tornászok elé lépve, messzire hallható hangon így szólott hozzájuk: „Köszönöm uraim, nagyon szép volt, soha életemben nem láttam ilyen szép tornázást.”

„Erre ő Felsége a sorban álló Fest Jenőt*) és Bély Mihályt felismerve, külön megdicsérte őket ügyes és szabatos tornázásukért és a termet a jelenlevők élénk éljenzése mellett hagyta el.”

A választmány áthatva Ő Felsége legmagasabb látogatásának egyletünket kitüntető elismerésének nagy horderejétől és attól az erkölcsi diadaltól, melyet mi s velünk a tornázás ügye a legmagasabb¹⁾ kitüntetés által aratott, de nem feledkezve meg arról sem, hogy a legmagasabb elismerés mily serkentő a tornázás ügyének előbbrevitelére célzott törekvéseinkben, méltó módon és kitörölhetetlen emlékekkel óhajtotta megörökíteni tornacsarnokunk azon helyét, a honnan

¹⁾ Jeles tornász, egyben az egylet szertárosa.

ő Felsége a díszturnázást végignézte s azért ezen a helyen egy emléktáblának felállítását határozta el. Ez emléktábla, melybe a következő szöveg:

„ELSŐ FERENCZ JÓZSEF
Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGÉ-
NEK'LEGMAGASABB JELENLÉTÉBEN 1887. ÉVI
MÁRCZIUS HÓ 21-ÉN TARTOTT DÍSZTURNÁZÁS
EMLÉKÉRE.”

van bevésve, tornacsarnokunk déli oldalán állítatván fel, az 1888 évi december 7-én tartott díszturnázás alkalmával díszes és nagyszámú közönség jelenlétében méltó ünnepélyességgel lepleztetett le.

„Ez emléktábla — mondja a leplezési ünnepélyről szóló jelentés — nemcsak a legmagasabb kitüntetés hirdetője, de megörökítője annak a nemes és magas-tos lelkesedésnek is, mely egyletünknek minden tagját áthatotta és amely egyletünknek állandó vezérsillaga marad. És bár az emlék azok szívében, kik a legmagasabb kitüntetésnek, a legszebb napnak egyletünk életében részesei lehettek, maradandóan van bevésve és ennél szebb emléke a megörökítésnek nincs is, mégis ez emlékkő fogja hirdetni e kitüntetést még akkor is, ha azok, kik ma élőszóval és nemes hévvel hirdetik a legszebb napnak történetét, már nem lesznek az egylet tagjainak sorában.”

„Meg vagyunk győződve arról, hogy az emlékkő egyletünknek mindig lelkesítő, összetartó symboluma¹⁾ fog maradni és következzenek bár nehéz és sűrűs napok egyletünkre, a hozzákötött dicső nap fényét fölelevenítve, a csüggedőkben kitartást, a lankadókba tetterőt, a kétkedőkben bizalmat fog mindenkor kelteni.”

¹⁾ Jelkép.

Epizódszerű¹⁾ jelentősége van ugyan, de azért az egyletünkhöz való ragaszkodásnak szép jelét képezi, hogy egyletünknek, az Ő Felsége előtt tartott dísz-tornázásban résztvett egyik tagja: Zoltán Géza úr, arra való tekintetből, hogy ő a buzogány-gyakorlatokat »elhibázta», arra kérte a választmányt, hogy engedné meg, hogy az emléktábla felállításának a költségét ő fedezhesse, mely „kellően megindokolt” kérelemnek a választmány eleget is tett.

Egy másik tagunk: Stolp Ferencz úr pedig, ki az előbbenihez hasonló „hibában” nem leledzett és azért engedelem nélkül festette meg az Ő Felsége legmagasabb látogatását megörökítő olajfestményt, melyet 1887 december hóban egyletünknek adományozván, ez időtől fogva öltözőnk falát díszíti.

¹⁾ Mellékes.

18. Egy boxmérkőzés utójátéka.

(1888)

Eleink nem voltak valami jó véleménnyel a boxolásról. „Tsak különös az ember — mondák — s különösek annak szokásai is. „Mindenütt nagy tetszést és sok pénzt aratnak ökleikkel. Hiába! a tömeg előtt becsesebb a láb és ököl, mint a fő”, mondogatják, amikor az angol és amerikai öklözőket emlegetik. De súlyos kifakadást is olvashatunk: „Lehet-e valami brutálisabb *) és barmabb dolgot képzelni, mint mikor az emberek mulatságból, játékból verik agyba főbe egymást, kiütik egymásnak a szemét s összetörik oldalbordáikat. Pedig azok az érdeemes úriemberek a tér közepén azt szándékoznak egymással mívelni. S az a gazdagon öltözött, finom úri s lóhátas közönség (e mulatságra a belépti díj legnagyobb) nemcsak, hogy eltűri azt, hanem még fizet is érte s megtapsol minden szerencsés bökést, sőt nagy fogadási összegeket tesz fel rá, hogy váljon Jeant vagy Jackkot²⁾ viszik-e ki a térről véresen, félholtan, szem nélkül!

Ha valamely más nemzetnél a pórnép ivásközben összepöröl s haragjában tettelegességre vetemedik — az barbárság, embertelenség; hanem

¹⁾ Durvább.

²⁾ Angol keresztnevek.

mikor ezek a dúsgazdag kényurak, a civilizáció ezen aranyserlegből szörpölő basái magukat a világ első nemzetének nevezik s két nyomorult szegény ördöggel halálra döngettetik egymást, sőt fizetik, tapsolják, bátorítják őket s arra fogadnak, hogy melyiknek szeme folyik ki hamarabb — ez mulatság.

Pfuj Albion¹⁾ szégyeneld magad és pirulj!” Miként az atlétikát, a boxolást is gróf Esterházy Miksa kedveltette meg ifjainkkal. Ám meghonosítása nehezebben ment, mint amazé. A nemes gróf maga is szívesen nekivetkőzött egy-egy mérkőzésre! s bizony megesett, hogy egyik-másik szabályos ütését sértésnek vették, sőt egy alkalommal csaknem lovagias ügye támadt Porzsolt Ernővel, a klub kiváló atlétájával.²⁾

Majdhogy ilyesmi nem történt egy bíráskodásból kifolyólag 1888-ban is. Halász Zsiga, a közkedvelt vívómester egyik estélyen boxkörmérkőzés is volt, mégpedig egy Amerikát megjárt magyar: Antal Jenő és a MAC két tagja között. A bírói tisztet Asbóth Jenő, a MAC bajnoka látta el, s egyik ítélezését kifogásolta maga Halász is, mire Antal — az ő terhére ment a kifogásolt ítékezés — a mérkőzés után „privát matschre” hívta ki a bírót. Az ügy a MAC igazgató-választmánya elé került, amely aztán a kihívás elfogadását nem engedélyezte. A nem mindennapi csete-patéról a Herkules-ben ezeket olvashatjuk:

¹⁾ Anglia és Skócia régi neve.

²⁾ L. Zuber i. m. 14. 1.

Haladók ökölversenye. Az este 2-ik igen érdekes pontja, melyet a Redout nagytermében is bátran lehetett volna rendezni, mert egy 2 évig Amerikában boxolt magyar pugilista¹⁾ állott ki ezidőszerint két legjobb boxolónkkal; ez Antal H. Jenő nagyváradi születésű 22 éves fiatalember, már jól acclimatisált²⁾ amerikai arccal, közép izmos termet, nyugodt tartással. Ellenfelei Vermes Lajos³⁾ és Hegedűs Aladár, mindketten a M. A. C. tagjai. Az első mérkőzés Vermes és az amerikai magyar között történt. Vermes a kitűzött idő alatt több egységre vergődvén, győzött, de közben kapott oly hatalmas lökéseket, hogy azok súlya alatt többször földre is bukott. Vermes mint győztes a küzdőtéren maradt és nyomban Hegedűssel kellett megküzdenie, ez utóbbi sokkal gyorsabb és óvatosabb lévén nála, villámgyors ripostjaival⁴⁾ győzött.

De ekkor már Antal készen várta a nála sokkal vékonyabb Hegedűst. Eleinte csak óvatos lökéseket váltottak, de mikor a yanke egy jól irányzott oldal-lökésével könnyű ellenfelét saját tengelye körül megfordította, ez teljes dühvel átment a támadásba. Antal különben rossz fejparádjai⁵⁾ miatt veretett le, mire ő nagy flegmával⁶⁾ csak annyit mondott: „Hisz, kérem, ezek csak csúszók voltak” engedték, volna csak őt

¹⁾ A. m. ökölvívó.

²⁾ Alkalmazkodott, átvedlett.

³⁾ Nagybudafalvi kisbudafalvi báhonyi bethlen Vermes Lajos 1860-ban született Szabadkán. Orvosnak készült, de tornatanár lett. Sokoldalú sportember volt; mint atléta, tornász, kerékpáros, egyaránt elsőrendűt produkált, százakra menő díjat nyert. Palicson a maga költségén létesített versenypályát. Előbb a MAC titkára, majd az MTK elnöke lett. Zuber Ferenc úr szíves közlése szerint a sok praedicatumot, meg a 8 méteres távolugró eredményét (mert ilyenekkel is dicsekedett) kortársai nem vették készpénznek.

⁴⁾ Gyors ellenvágás, visszavágás.

⁵⁾ A fejre irányított ütések kivédése.

⁶⁾ Nemtörődömség, közömbösség.

17. Vermes Lajos.

ellenfelét úgy levérni, a hogy Amerikában szabad. Érdekes disputa volt Halász Zsiga és Asbóth J. között. Az amerikai Hegedűs alsó párádban tartott kezeit elütötte és aztán akart az így szerzett résen belökni — a bíró azonban beleszólt a viadalba és megállította a feleket, hogy „ne tessék ütni, hanem döfni”. A maestrónak¹⁾ kellett a publicum előtt leckét adni, hogy a kéz-elütés ez esetben jogosult, ha ez a támadást megelőző védelemképen alkalmaztatik.

Nyílt kihívás box-versenyre.

Tekintetes Szerkesztőség!

Kérem a tek. szerkesztőséget becses lapjában helyet adni ezen nyílt levelemnek. Előre is fogadja legmélyebb köszönetemet.

Igen tisztelt Asbóth Jenő úr!

A f. év máj. hó 26.-án tartott Halász-féle verseny alkalmával Uraságod és csekély személyem között szökváltás folyt le, amely alkalommal Ön egy, a karra intézett külső battement-t²⁾ szabálytalannak és iskolaellenesnek nyilvánított. Azonkívül közbelépett akkor, midőn én ellenfeletem a deszkáról lekergettem. Nem akarok most arról beszélni, vájjon ezen zavarások mennyire folytak be a verseny eldőltere, hanem mivel kegyed szíves volt engem megbírálni és ezen bírálatát hangosan, a közönség előtt nyilvánítani; egy pár szavam volna önhöz.

Ön magát e téren tekintélynek tartja, én magamat csak kezdőnek. Ezért nem is iparkodom Önt szavakkal meggyőzni, hanem másképen, ha lehet. És ez a következő:

¹⁾ Mester.

²⁾ Ütést.

Én ezennel provokálom¹⁾ Önt egy privát matchre, mégpedig keztyű nélkül verekedni, míg egyikünk feladja. Ez valódi box-verseny, nem pedig pofozkodás. Én feltételül mást ki nem kötök, mint azt, hogy a verseny 1888 július 1-ig megtörténjék.

Ha legyőz Ön, elismerem az ön fölényét, de az ellenkező esetben ugyanezt követelem én is.

Reménylem, hogy kihívásomat el fogja fogadni. Adtam időt, hogy trainirozhassa magát. De figyelmeztetem, hogy el nem fogadás esetén nem fogok késni véleményemet kimondani és Önnel szemben a mouthfighter²⁾ elnevezést használni.

Becses válaszát a „Herkules” útján elvárva maradtam

Antal H. Jenő)

*

„Herkules” 1888 jún. 30.

Kihívás box-versenyre. Félreértések kikerülése végett e helyütt is kinyilatkoztatni óhajtom, hogy a „Herkules” lap utóbbi számában tett kihívásomban a keztyű nélküli box-matchet, csak mint legsúlyosabb föltételt tettem; a versenyt azonban hajlandó voltam tömött keztyűvel is elfogadni, miről ez ügyben meg-

¹⁾ Kihívom.

²⁾ Szájjal viaskodó, szájhős.

³⁾ A szerkesztőség ehhez a kihíváshoz a köv. megjegyzést fűzte:

A fent közölt kihívásra nézve meg kell jegyeznünk, hogy bár nálunk szokatlan, de ez esetben eléggé indokolt. A versenybírónak hangosan tett megjegyzése és rendreutasítása a teljesen korrektül vívó versenyzőt könnyen kelthették arra a gondolatra, hogy megmérkőzzék bírójával. A kihívás elfogadása esetében érdekes mérkőzésnek néznének elébe. Bár azt sem szeretnők, ha ez eset precedenst alkotna arra, hogy a versenyzők bíróikat minden ok nélkül provokálhatnak.

Szerk.

bizottaim több ízben adtak nyilatkozatot Asbóth Jenő úr megbízottai előtt. Budapest, 1888 jún. 16.

Antal H. Jenő.¹⁾

*

Nyílt kihívás box-versenyre.

A fenti cím alatt közlött kihívás ügyében szerkesztőségünk a következő iratot vette:

A „Herkules” tekintetes szerkesztőségének

Budapesten.

Szíves tudomásvétel végett elnöki megbízásból van szerencsém tisztelettel megküldeni a jegyzőkönyvi kivonatot.

Budapest, 1888 júl. hó 3.-án.

Gabor Endre²⁾
gondnok.

*

Kivonat.

A „Magy. Athletikai Club” igazgató-választmányának 1888 évi június hó 19-én tartott ülésén vezetett jegyzőkönyvből:

„A Magyar Athletikai Club igazgató-választmánya nem engedheti meg, hogy Asbóth Jenő bajnok és tiszteletbeli tag, Antal H. Jenő úrnak a »Herkules» 1888 évi június hó 15-én megjelent példányában közzétett nyílt kihívását ökölvívásra pusztá kézzel elfogadja, vagy hogy arra bármily körülmények között is reflektáljon, mert a M. A. C. az ökölvívásnál csak

¹⁾ A szerkesztő megjegyzése:

A magunk részéről is ki kell nyilatkoztatnunk, hogy Antal úr a mi felszólításunkra azonnal kész volt a keztyű nélküli mérkőzést, mint helytelent, elejteni és keztyűvel boxolni.

Szerk.

²⁾ A M. A. C. gondnoka.

a sportszerű barátságos mérkőzést ismeri. Kmf. Pogány József alelnök sk., Székely György jegyző sk., Janniczky János igazgató v. tag sk. Budapest, 1888 július hó 3-án.

A kivonat hitelül

Gábor Endre
gondnok.¹⁾

¹⁾ A szerk. megjegyzése:

Midőn a M. A. C. tisztelt választmányának e sorait kedves olvasóinkkal is tudatjuk szíves tudomás végett, csak lapunk előbbi számában ez ügyben írt sorainkra utalunk, melyben a keztyű nélküli boxolást mi is elítéltük. Az ügy további folyama nem érdekelheti olvasóinkat, mennyiben a mérkőzésből mi sem lett.

Szerk.

„Testnevelés-Sport“

Az iskolai és iskolán kívüli ifjúság testnevelésével és az egyes sportok szakkérdéseivel foglalkozó havi szemle.

Megjelenik 32 oldalon!

Ha 40.000 korona negyedévi előfizetési díjat a kiadóhivatal címére postautalványon beküld, a „TESTNEVELÉS-SPORT” januári és februári számát ingyen küldik címére!

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VII., ROTTENBILLER-U. 35.
Telefon: J. 146-10.

Támogassuk a „Testnevelés-Sport”-ot, a magyar testi kultúra harcosát!

19. Elnöki megnyitóbeszéd.

(Tartotta Kővári Mihály a Kolozsvári A. C. közgyűlésén 1889 december 17.)

Gr. Esterházy Miksa nem elégedett meg azzal, hogy a fővárosban megalapította a Magy. Athl. Clubot, áldásos munkásságát a vidékre is ki akarta terjeszteni. Még 1875-ben leküldte Molnár Lajost Kolozsvárra, hogy ott mozgalmat indítson egy athl. club alapítása érdekében. Molnárnak az atlétika lényegéről tartott fölolvasása nyomán azonnal meg is alakul a Kolozsvári Athl. Club.

Molnár ívén tömegesen jelentkeznek tagul, de a lelkesedés — akárcsak a fővárosi anyaegyletben — csupán szalmalángnak bizonyul. Hét éven át pusztá tengődés a club élete. 1883-ban aztán Kolozsvárra kerül Baintner Hugó, a MAC előző évi titkára¹⁾ és ezzel a sport új lendületre kap ebben a dicső múltú városban.

Eleddig alapszabályok nélkül működött a club, 1885-ben forma szerint is megalakul, miután alapszabályai jóváhagyást nyernek.

A most következő öt esztendő „az alkotás ideje”. Egymás után alakítják meg a szakosztályokat, egyre-másra rendeznek versenyeket, sőt a MAC mintájára bajnokságokat is írnak ki, s ha a

¹⁾ Baintner 1925. dec. 23-án halt meg Kassán 75 éves korában. A kassai jogakadémia nyugalmazott tanára és utolsó dékánja volt.

versenyrendezésben még követnek is el hibákat¹⁾, a sport egyre nagyobbodó térhódítása kétségtelen.

Az 1889-i közgyűlésen a klub elnöke báró Jósika Lajos, az európai hírvívó, nem jelenhet meg, helyette az alelnök, Kővári Mihály tartja a megnyitóbeszédet. Kővári tekintélyes ügyvéd, az ügyvédi kamara titkára, megyebizottsági tag, a kiváló erdélyi vívógárdának egyik erőssége. Költői lendületű beszédéből igazi sport és mély honszeretet árad ki. . . . Lehetetlen meghatódottság nélkül olvasni beszédje végső akkordját. . . . Szinte önmagától tolul föl bennünk a gondolat: ha nem is mehetünk Erdélybe, ha nem is szemlélhetjük rohanó folyóinkat s égrenyúló sziklabérceinket, akarunk sziklaszilárd... s csonka hazánk sportférjait, sportifjai most is „azzal a hősi lelkesedéssel telnek el, mely a lezajlott múltban a hon- és vallásszabadság zászlóit győzelemre vezette* ...

¹⁾ Dr. Balogh Vendelnek az 1885 szept. 27-én rendezett versenyen 100 yardon 21 másodpercet, a köv. évben meg Borbély Györgynek a fél-angolos távon (802Va m) 4 percet mérnek; de nem szabad az ilyesmin csodálkoznunk, hiszen még csak a kezdet kezdetén tartottak. Akkoriban megtörtént az ilyen elmérésnek a fordítottja is: 1884-ben a Köves-Kállán (Zalám.) rendezett versenyen a 200 méteres futásban Győrffy Elek 19 mp. alatt győzött! Ugyanezt az időt mérték 4 évvel később a Pécsi Atl. Club versenyén Egri Dezsőnek is, ami azt jelenti, hogy a 200 méteres síkfutás mostani világrekorderét, Paddockot (21 "2 mp.) kb 17 méterrel verte volna meg bármelyikük! . . . Megegett az ilyen kisiklás még a fővárosban is: 1889-ben Sachs Lipótnak, a Magyar Sport Club tagjának, (a vigaszversenyek rettegett hőséne!) az idejét ugyanezen a távon az Ügetőtéren rendezett verseny alkalmával (jún. 23) 20 másodpercben állapította meg az akkori „versenymérő.” Még képtelenebb Rech Györgynek az említett pécsi versenyen a 300 méteres síkfutásban elért 26 *másodperces* ideje! Vájjon el fogja-e ezt érni valaha is egy atléta?

18. Kóvári Mihály.

Elnök úr öngyméltósága akadályoztatása következtében nekem jutott az a megtisztelő szerencse, hogy clubunknak ez évi rendes közgyűlésén az elnöki tisztet teljesítem.

Üdvözlöm önöket, uraim!

Mielőtt a gyűlést megnyitnám, engedjék meg, hogy a magam részéről némi észrevételeket tegyek.

A választmányi jelentés ugyan részletesen tárja fel a club működését, de a felmutatandó képhez még néhány vonással járulni tán nem lesz felesleges.

Clubunk alapszabályszerű feladata: az atletikát terjeszteni és szervezni.

Mi az atletika, ezúttal nem célom, de nem is oly könnyű kimerítően meghatározni. Annyi bizonyos, hogy nem magyar föld szülötte, s mint idegen terméket, nálunk tartózkodással fogadták. ¹

Ámde a kereszténységet s a mai culturát sem hoztuk magunkkal Ázsiából, hanem azért befogadtuk s áldásait élvezzük.

Bizton hiszem, hogy az atletika is, kifejtvén hasznos voltát, megérdemelt általános rokonszenvet fog maga iránt ébreszteni.

Mi az atletikát eszköznek tekintjük, magas szellemi és erkölcsi célok elérésére.

Msnàa sana in corpore sano¹⁾ — kétségbevonhatatlan igazság.

¹⁾ Juvenalis római költőnek (Kr. u. 60—140.) ezt a gondolatát manapság hamisan idézzük. A költő a X. szatírájában tanácsokat ad arra nézve, hogy mitől féljünk és józanul mit kívánjunk. Ha az istenekhez akarsz imádkozni, — mondja — ne gazdagságot, ne külső megtiszteltetést, vagy más efféle haszontalan dolgot kérj, hanem: „Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano”, azaz: „Azért kell imádkoznod, hogy legyen egészséges elméd egészséges testben”, más szóval, hogy a tested is, lelked is egészséges legyen. Tehát Juvenalis nem azt akarta mondani, hogy az egészséges testben a lélek is egészséges, ezt az összefüggést az utókor erősz-

Ez tette kötelezővé intézeteinkben a tornaszat tanítását.

De az iskolák a növendékeket nem annyira az életnek, mint inkább egymásnak nevelik, főfeladatuknak az értelmi kiképzést tekintik, nem fektetnek nagy súlyt a tulajdonképeni testfejlesztésre s különösen elhanyagolják az oly fontos erkölcsi nevelést.

Az iskolákon és gymnasiumokon keresztülment ifjak megszerzik a tudományos műveltség elemeit, de az élet nehéz viszontagságaival való megküzdésre s az életviharok közötti helytállásra szükséges igazi férfiasság fő attribútumait¹⁾ a munkabíró testi erőt, az önbizalmat, lovagiasságot, jellemességet, rendszerint nem hozzák magukkal.

Az atletika — amint ezt mi fogjuk fel — ennek a hiányos nevelésnek kiegészítésére van különösen hivatva.

Fejleszteni és edzeni a testet, hogy a szellemi tevékenység szabadon folyhasson; kiváló testi ügyesség elsajátítása által beoltani az önbizalmat, önérzetet; érintkezés által élesíteni az egymás iránti előzékenységet, tiszteletet és a kölcsönös megbecsülést; s ami legfőbb, ápolni a feddhetetlen erkölcsi magaviseletet s szilárdítani a tiszta karaktert²⁾ — ez az, mit mi az atletika által mindennek felett elérni akarunk.

És mi minden erőnkől igyekeztünk e nemes feladat teljesítésére.

A sportnak szakszerűen üzzük csaknem mindazon nemét, mely a testi erő és ügyesség fenntartására és fejlesztésére alkalmas.

kosan magyarázza bele a költő szavaiba. A mondat helyes értelmét azok a szavak adják meg, amelyeket az idézésnél el szoktak hagyni. Barna Ignác e sort helyesen így fordította; „Kérje imád, hogy az ép testben ép elme lakozzék”.

¹⁾ A. m. kellékeit.

²⁾ A. m. jellem.

Szigorúan őröködünk, hogy clubunknak csak feddhetetlen egyének lehessenek tagjai, s aki magára valamely cselekedete által homályt vetett, azt nem fogadjuk be, vagy esetleg eltávolítjuk.

Becsületbíróságunk útján oda törekszünk, hogy az oknélküli párbajozást korlátozzuk s az arra nem érdemest az erkölcsi megbélyegzéstől megmentsük.

Íme főbb vonásokban az a keret, melyben munkásságunk mozgott.

S a teljesített kötelesség édes tudatával bátran és büszkén mondhatjuk el, hogy dolgoztunk s mindent megtettünk, amit az adott viszonyok között tenni lehetett.

Önbizalmunk emelésére működésünk köréből néhány adatot vagyok bátor kiemelni.

Mindennap gyakorlatot tartottunk a sport különböző nemeiben.

Egyes tagok, kivált nyáron, nagy kirándulásokat tettek.

Öt év előtt a tagok 17 klmtes útra sem akartak vállalkozni, ma már 60—80 kímtes út számításba sem jöhet. Szakács Lajos 2934 klmtes, Kiss Ferenc 2221 klmtes, dr. Istvánffy Gyula mehádiai, Borbély György párisi útja¹⁾ erre fényes bizonyíték. Versenyeink minden irányban fejlődtek; 120 km-es bajnoki gyaloglásunkkal oly eredményt mutattunk fel, milyennel nálunk sportegylet aligha dicsekedhetik.²⁾

¹⁾ Kerékpáron tett túrákra vonatkoznak ezek- az adatok. Borbély (1889 jún. 25—szept. 5) 72 nap alatt tette meg az utat Parisig s onnan vissza. Útja 72 napig tartott, ebből 54 napot ült kerékpáron, miközben 4271 kim. utat tett meg. Hazánkban az első ilyen nagy teljesítmény Zmértich Iván (MAC) névéhez fűződik, aki Londonból jött haza, ugyancsak kerékpáron, 1880-ban. Zmertichnek a 2000 kilométeres út megtételére 30 napra volt szüksége.

²⁾ Nyolc induló közül győzött Szkalszky Lajos 14 óra 58 percnyi, igen jó idő alatt. Ez a táv 74.5 angol mérföldnek felel meg. A 75 angolos amatőr gyalogló világrekord (A.W. Sinclair 1881) ekkoriban 14 óra 10 perc volt!

Öt év előtt a távolugrás maximuma 5 m volt, ma 6 m 19 cm.¹⁾ A kerékpározás terén a hazai testvéregyleteknek is alkalmat adtunk a mérkőzésre.

Bajnoki kerékpárversenyünk a hegyrehatásban országos érdeklődést idézett elő.²⁾ Kerékpározóink a budapesti országos versenyen is sikerrel küzdöttek; abban clubunkból legtöbben vettek részt s bajnokunk a legnagyobb, az 50 klmtes versenyben érmet vívott ki.³⁾ A vívásban és boxolásban is haladás mutatkozik. Újabb és újabb erők merülnek fel. Házi viadalainkat a közönség nagyszámban látogatja. A labdázásban számosan vesznek részt.

Működésünknek a társadalmi életre is jótékony hatása van.

Nagyobb szabású ünnepélyeken clubunk tagjai közreműködnek. A humánus egyleteknél s különösen az Emkénél, odaadó és lelkes szolgálatokat teljesítenek. A tűzoltó-egyletnek 1886 óta kiváló erőket szolgáltatunk. A parancsnokság 1887-ben csaknem teljesen clubunk soraiból telt ki; az osztályok vezetése ma is nagyobb részét clubtagok kezében van.

Emellett a sport-irodalom terén is nagy munkásságot fejtettünk ki. A működő tagok közül elég lesz dr. Felméri Lajos,⁴⁾ dr. Baintner Hugó, Kuszko István,⁵⁾ dr. Istvánffy Gyula,⁶⁾ Borbély György,

¹⁾ Göllner Béla érte el a KAC 1889 okt. 6-iki versenyén. A következő évben indult a MAC tavaszi viadalán is és megnyerte a 100-yardos síkfutásf az akkor legjobb fővárosi sprinter, Rupp László ellenében s győzött 530 cm-es ugrással a távolugrásban is.

²⁾ Az október 5-én tartott, 7000 méter távolságú versenyben Philippovich Emil, a Budapesti Kerékpár-Egyesület tagja, győzött 39 p. 9 mp. alatt.

³⁾ Borbély György; bronzérmet kapott. Ő a club első „bajnok”-a; kivételes képességű, sokoldalú atléta volt.

⁴⁾ Egyetemi tanár, pedagógiai író.

⁵⁾ A club agilis titkára

⁶⁾ Híres botanikus és kiváló kerékpáros. Zmertich Iván buzdítására kezdett kerékpározni.

gróf Teleki László, Albert Károly¹⁾) urak neveit fel-
említenem. E buzgó tagok munkaköre kiterjed a
testi nevelésre a gyermekkortól egész a férfikorig s
félöleli a testedzés csaknem minden ágát. Cikkeikkel
elárasztják a hazai összes sport-lapokat²⁾ s irányt
és útmutatást adnak a testgyakorló egyesületeknek
a sport terén való helyes és gyakorlati haladásra.
Eszméik és elveik igen sokszor diadalra jutnak,
amennyiben elfogadásra és követésre találhatnak. Azt is
büszkén mondhatjuk el, hogy írónk egy részét
clubunk nevelte.

Az athletikát tényleg is terjeszteni igyekeztünk.
Példánk és buzdításunk befolyt arra, hogy Szász-
városon athl. club, Sepsi-Szent Györgyön testgy. egyesület
alakult s más városokban is ily egyesületek vannak
keletkezében.

Az erdélyi turistika előmozdításában szintén elő-
jártunk. Nemcsak tagjainkat, hanem királyhágón-
túliakat is igyekeztünk Erdély beutazására megnyerni,
számos cikk, sőt könyvek igazolják az elért ered-
ményt s örömmel konstatalom, hogy a megjelent
művek Erdély viszonyait és különlegességeit előnyös
színen tüntetik fel.

Ernyedetlen munkásságunk által életrevalóságun-
kat annyira documentáltuk, hogy a clubunk iránti
közöny legalább itt közelünkben elenyészettnek
mondható.

Ez évben abban a kiváló szerencsében részesül-
tünk, hogy Kolozsvár sz. kir. városától,, illetve a
sétatér-egylettől állandó gyakorló- és versenytért
nyertünk. Tehát valahára nem vagyunk hajléktalanok,

¹⁾ Tornatanár, jeles műkerékpáros.

²⁾ Ilyenek voltak a Tornaügy, valamint a Porzsolt Jenő és
Kálmán szerkesztette Herkules (1884-től) és Kaszás István szépen
kiállított lapja, a Kerékpársport. Mindegyik Budapesten jelent meg.
Utóbbi 1889-ben indult meg.

van helyünk, hol működésünket rendszeresen folytathatjuk és kifejthetjük nyáron is.

És itt örömmel kell elismernem, hogy a nagyjában vázolt sok irányú munkásság és fényesnek mondható eredmény a tagok lankadatlan szorgalmának és meleg ügyszeretetének tulajdonítható.

Mert kiválóan lelkes és buzgó s tevékenységükben példányszerű tagokkal dicsekedhetünk, kik ott, hol clubunk jó hírneve ragyogóvá tételéről van szó, semmi fáradságtól, semmi munkától vissza nem riadnak.

Nem mind a mi hegyeink szolgáltatják ezeket a lelkes tagokat. De csodálatos és valóban lélekemelő jelenség, hogy akik Erdélybe jönnek, itt rohanó folyóinkat s égrenyúló sziklabérceinket szemlélik, azoknak vére gyorsabban kereng, magasra törni vágyuk származik, akaratjuk sziklaszilárdá lesz, s azzal a hősi lelkesedéssel telnek el, mely a lezajlott múltban a hon- és vallásszabadság zászlóit győzelemre vezette.

Én ezeknek a buzgó tagoknak clubunk érdekében kifejtett páratlan és sikeres munkásságukért a magam részéről meleg köszönetemet és elismerésemet kifejezni kötelességemnek tartom.

Ezzel van szerencsém a gyűlést megnyitottnak nyilvánítani.

20. A Budapesti Torna-Club díszturnája.

(1891)

A Budapesti Torna-Clubot egy — a Nemzeti Torna-Egyletből 1885 februárjában kivált kis csoport alapítja meg. Egyik adatunk szerint¹⁾ ez a kiválás azért történt, mert a birkózás és súlyemelés üzésére nem volt elég alkalom a régi egyletben, a *Tornaügy* szerint azonban az új alakulásnak az volt a rugója, hogy a Teréz- és Lipótvárosban a tornának sok olyan híve volt, aki az akkori Tornagyietektől (Nemzeti, Budapesti (Budai) Torna-Egylet) messze lakott s mert hivatásánál fogva kevés szabad idővel rendelkezett, a tornázást csak úgy űzhette, ha erre a lakásához közel eső helyen nyílt alkalma.

Hosszas előkészületek után májusban tartják meg az alakuló gyűlést és ezen Hieronymi Károlyt, a szab. Osztrák Államvasút-Társaság akkori elnökgazgatóját, a későbbi kereskedelemügyi minisztert választják meg elnöknek. Még ez őszön sikerül megkapniok a Markó-utcai főreal tornatermét és nov. 7-én ünnepélyes keretek között kezdik meg a tornázást. Goll János, polgári iskolai tanár, a klub alelnöke lelkes beszédet intéz a tagokhoz.

¹⁾ Dr. Fodor Henrik: A Magyar Testgyakorlók Köre története. 1913 8. 1.

„A tornaegyletek tölgyfakoszorújához egy újabb levéllel járultunk, midőn egyletünk megalakulásával a mai estén a tornázás híveivé tényleg felcsaptunk.

Nem kell járatlan utakon járnunk, mert előttünk vannak már a mintaképek: a Nemzeti Torna-Egylet és mások; melyek zászlajára: „Épség, erő, egyetértés” van felírva és melyet mi is férfias hévvel követni és szorgalmas kitartással terjeszteni törekedjünk. Midőn ez alkalommal alelnöki tisztemnél fogva az egyesület működését tényleg megnyitottnak kijelenteni szerencsés vagyok, nem mulaszthatom el egyszersmind köszönetünket tolmácsolni Nagymélt. Trefort Ágoston Ő Excellenciájának és Müller József helyettes igazgatónak,¹⁾ mint a kiknek ez ideiglenes „otthont” és ennek megnyerését köszönhetjük.

Ugyancsak elismerésemet kell kifejeznem ezúttal Bróser Mór és Pozdech Gyula uraknak,²⁾ kik odaadó buzgalommal fáradoztak az egyletet a kezdet nehézségei közt támogatni, valamint köszönetünket mindazoknak, kik eddigelé bármikép is az egyesület javára közreműködtek.

Most pedig, tornásztársak, föl a munkára!, a kitartó szorgalmunk mellett mindig ezen jelige lebegjen szemünk előtt: „Épség, erő, egyetértés.”

Az év végén már 91 működő taggal dicsekedhetik az egylet. Leginkább a tornázást művelik, de az atlétikának és vívásnak is sok híve akad az egyesületben.

Kezdetől fogva pártfogásukba veszik a vidéket és szorgalmasan keresik föl az ott rendezett

¹⁾ A főreáliskola h. igazgatója.

²⁾ Kívülük még Arnold Róbert, dr. Ottó József, Ruh Géza. Szügyi Béla és Zsingor Mihály nevéhez fűződik az alapítás dicsősége.

torna-, atlétikai és vasparipa-versenyeket s számtalan díjat és oklevelet nyernek.

A millénium évétől kezdve a klub története szebbnél szebb sikerek, sőt világraszóló eredmények láncolata. Tagjai között nagy számmal vannak világhírű versenyzők: világrekorderek (Bauer Rudolf, Mannó Miltiades, Gillemot Ferenc, Kóczán Mór, Demján Oszkár), sőt világbajnokok (Hajós-Hetmk,¹⁾ Bauer Rudolf²⁾ is.

Å klub érdeme a futbalnak hazánkban való megismertetése,³⁾ majd megkedveltetése, de alig van sportág, amelyben ne tekinthetne vissza szép babérokra.

Negyenéves jubileuma alkalmával (1925-ben) a magyar sporttársadalom osztatlan szeretettel üdvözölte a nemesveretű klubot.

Az alább következő cikkünk a klub 1891 dec. 24-én tartott díszturnáját ismerteti Bély Mihály leírásában.

Bély 1863-ban született Budapesten. A tanítóképző elvégzése után tornatanítói oklevelet szerzett s előbb a Wesselényi-utcai polgári fiúiskolában tanította a tornát, majd ugyanennek szakfelügyelője lett a fővárosnál. 1922-ben halt meg.

Bély egyideig a MAC, majd Zsinger Mihálynak 1894-ben bekövetkezett halála után a BBTE művezetője lett és egyletében, valamint a magyar sporttársadalomban nagy szeretetnek örvendett. Egyike volt a legkitűnőbb vezénylőinknek. Sokat adott a gyakorlatok esztétikai kivitelére. Állandóan

¹⁾ Az első modern Olympian, 1896 nyarán, Athénben a 100 és 1200 méteres úszásban.

²⁾ Az 1900. évi párizsi Olympian a diszkoszdobásban 36-04 méterrel.

³⁾ Az első nyilvános mérkőzés a klub I. és II. csapata között folyt le, 1897 febr. 28-án. Eredmény 4:1 az I. csapat javára.

kutatta a mozgásokban rejlő szépségeket. Ebből kifolyólag a svéd tornának is ő volt az első lelkes szószólója.

Sportkönyvtára hazánkban párját ritkította.¹⁾

19. Bély Mihály.

A klub helyiségében (az V. ker. állami főreáliskola tornacsarnokában) 1891 dec. 21-én nagyszámú hölgy- és férfiközönség gyűlt össze e mutatványos ünnepre. A terem falait egyes klubtagok által festett — s állandó díszül szolgáló — tornászjelvényeket ábrázoló képek és alkalmi zászlók ékesítették. Este pont 6 ½ órakor, katonazene ütemeire, párosával vonult (kéziszser nél-

¹⁾ (Ma két fia: Mihály és Miklós tulajdonában van.)

kül) 32 klubtag, zászlóval az élükön, dr. Ottó József művezető vezérlése alatt a szűkre hagyott porondra. A tisztán fiatal emberekből álló disztornázók, — ez alkalomból helyesen: fehér trikóingben, testhez simuló sötét (többen rövid) nadrágban, derékon piros övvel jelentek meg. A párok elvonulással hatágú csillaghoz, e tetszetős műrendgyakorlatból pedig, zárt egyenes oszlopba vezényeltettek. A sorok közt egy hosszú lépés sortáv hagyva, az oszlop közepétől — a tagok közt — féltávolságnyira nyitattott meg. Az ily fölállítás mellett, ügyesen válogatott összetett (16 ütemig terjedő) szabadgyakorlatok helyes kivitele főlemlítendő. E siker mindenesetre a tagoknak a tornaórán való pontos megjelenését, buzgó részvétüket, szorgalmukat tanúsítja. Kár, hogy a hely szűke miatt a közel ülő közönség a tömegben végzett gyakorlatok tetszetős, meglepő momentumait, valamint az egésznek áttekinthetőségét nem élvezhette.

A szabadgyakorlatokat a műsor III-dik pontja, a csapattornázás követte. És pedig az első csapat a magas korláton: dr. Ottó József,¹⁾ — második csapat ló széltében: dr. Hausser Adorján és a harmadik csapat a bakon: Antony István²⁾ vezetésével. Az első csapat tornaszere a porond előrészét foglalta el az elnökség előtt. E csapat tornázása a szabad-tornázást juttatta eszünkbe — amennyiben nem vehetők elvételnek a gyakran előfordult oly mozgások, melyeket az előtornász nem mutatott. A téma,³⁾ mely feldolgoztatott, III-adszintű és igen szép volt. Újdonság volt az, hogy a csapat utolsó gyakorlata, szabadon választott gyakorlat volt; ez persze még szembeötlőbbé tette a szabad-tornázás jellegét. Még valamit hadd súgok meg: lábak feszes tartását, nyúj-

¹⁾ Középszintű tanár volt, egyben a klub művezetője.

²⁾ Dr. Hausser és Antony a klub előtornászaik voltak.

³⁾ Feladat, anyag.

tását, a tornász egyik feladatául tűzze ki. A leugrás-kor pedig, a megállás pillanatában, a karok tartására vonatkozólag azt hisszük, legcsinosabb (hacsak külön már nincs kimondva) azok természetes lebecsajtása. Hagyjuk el az „oldalt szögtartást”¹⁾! A második csapat (noha két fokkal magasabbra emelhetne volna a lovat, mert a ló az alsó fokra állítva a kezdő tornászok szere), valamint a harmadik is és a porond háttérében, ügyesen végezte az előtornászok gyakorlatait.

A csapattomázást a versenytornázás követte. Mégpedig a műsor szerint: összetett verseny kezdők számára „függeszkedés és magasugrás”. Hogy, hogy nem, a sorrend nem lőn betartva, mert a csapattomázást a magasugrás követte. Itt négy jól megtermett fiatal tornász versenyzett. Az ugrást rohammal 134 cm magasságban kezdték s azután mindig 5 cmtrrel emelték a magasság jelző pálcát. Az első ugrástól kezdve az utolsóig, mind a négy versenyző betartotta a magasugrás előírt helyes mozzanatait. Kiválóan Hübner figyelt a repülés alatt a csinos testtartásra, ami a laikus közönségnek is megtetszett. 170 cmtr magasságnál a versenyzők egyike ledobta pálcáját, de ugrását ismételve, hibáját javította. A 170 cm magasságot Hübner kivételével a többi versenytársa csak javítással ugrottak át. Következett a 175 cm. Itt dőlt el a verseny. Javítás dacára mind a négy lesodorta a pálcát. E versenynél tehát győztes lett, illetőleg legtöbb pontot nyert Hübner Ernő, ki a 175 cmtert bizonyonnyal átugrotta volna, sőt társai is többet ugrottak volna, ha az első ugrást 150 cmternél kezdik. Noha így is, mint kezdő versenyzők, igen szép eredményt mutattak.

Miért, miért nem, a műsor ismét változást szenvedett. T. i. az összetett verseny a kivitelben elválasz-

¹⁾ „Szögtartás, ha a karunkat kisebb vagy nagyobb mértékben hajlítva tartjuk”. (Zsingor)

tátott, amennyiben a függeszkedés helyett, a műsor V-dik pontja „ló széltében, rugódeszkával” következett; tíz képzett tornász vett részt. Az első két lengési gyakorlat után átugrások következtek, melyek közül a vetődés¹⁾ és tompor²⁾ csekély mozdulattal végeztetett. Majd a kanyarulatot⁸⁾ és a tigrisugrás⁴⁾ jellemző mozdulattal mutatták be. Ezek után a lovat elvitték: következett 7 tornász „szalto mortale⁵⁾”-ugrása rohammal, rúgódeszkáról. Az ugrók közt Réty Menotti⁶⁾ merész és hosszú mozdulata meglepő volt.

Ezek elvégzése után következett az összetett verseny másik része, a függeszkedés kötélén 9 méter magasságba, onnan tetszés szerint leereszkedve 3 m-ig s innen ismételt függeszkedés, ki a meddig bírta. Itt a legtöbb pontot nyerte Aprily János.

A műsor VI. pontja: súlyemelés volt. A rudak, golyók, körték és súlyzók a művezető által súlyuk szerint bemutatattak. Nagyon helyes, hogy e gyakor-

¹⁾ „Ha a tornász a lovon vagy valamely más tornaszeren úgy ugrik át, hogy az átugrás alatt annak háta van vagy a ló vagy más szer felületéhez fordítva, akkor azt az átugrást vetődési átugrásnak vagy vetődési ugrásnak mondjuk”. (Maurer: A tornázás elmélete 1904 70. 1.)

²⁾ „Ha a tornász a lovon, vagy valamely más tornaszeren úgy ugrik át, hogy az átugrás alatt annak egyik oldala van a ló vagy valamely más szer felületéhez fordítva, akkor azt az átugrást tomporugrásnak mondjuk”. (Maurer u. o. 68. 1.)

³⁾ Másképp kanyarlati ugrás, ha a tornász „arca és melle a ló felületéhez van fordítva” u. a. 69. 1.

⁴⁾ Az ugró erőteljes roham után „páros lábbal ugrik el s nyújtott testtel, fejével előre, majdnem vízszintes helyzetben szabadon, vagy magát a kezével is ellökve, repül át a szeren, mely mögött a 2—3 lépésnyi távolban vele szemben lépő-állásban álló társnak a vállára teszi a kezét, ki őt csipőinél vagy karjánál szintén megfogja s rendszerint egy lépést hátrátéve, segíti őt a leugráshoz”. Zsinger i. m.

⁵⁾ Halálugrás.

⁶⁾ 1890—97. közti években a legkitűnőbb s legsokoldalúbb magyar atléták egyike.

latok bemutatásánál fokozatot tartottak. Kitűntek: Schwarczmeier ¹⁾ Réthy M., Weinwurm, Mirgai stb.

VII-ik és érdekesebb pontja volt az ünnepélynek „fokozatos szabadornázás a magas nyújtón”. A műsoron jelezhető lett volna: „bemutatva képzett tornászok által”. Il-od v. legtöbbszörre III-adfokú gyakorlatokat láttunk, a mi fényes bizonyítéka annak, hogy a clubban a képzett tornászok szép számmal vannak, kiknek a nyújtó fölötté kedves szerük. Innen van az (nem helyeseljük ugyan), hogy minden évben e szeren látjuk a változatosnál változatosabb és merész összetételeket. Reméljük, hogy a jövőben a műsor összeállításakor tekintetbe veszik az előző év műsorát. Csinos gyakorlat volt az, midőn két tornász egymás mellett oldalt függésben — ellentétes oldalaik egymáshoz közel — lengve a hátlendülésből, oldalt szökkenéssel helyt cserélnek, hogy a lengéses gyakorlatot még más mozdulatokkal folytassák. Az óriás kelek és a szalto, biztos kezekben voltak. E szeren szép mozdulataikkal, pontos kivitelű gyakorlataikkal kitűntek: dr. Ottó József, Réthy M., Lassel²⁾ Szögi és Reinitzer, ki a lendületes és guggolással összekötött gyakorlatokkal szabadon rendelkezik; továbbá jelesül működtek: Schwarczmayr L., Biegelbauer³⁾ és Mirgay.

Az amerikai nyújtó eltávolítása után a tornászok két sorba sorakoztak s a művezető kihirdette a verseny eredményét; mely szerint Aprily János 14 ½ ponttal az első, Hübner Ernő 14 ponttal a második

¹⁾ Másutt így találjuk nevét: Schwartzmayer; kiváló „Kraftmayer” volt (Kraftmeier — vasgyűrő), ezen a díszornán „gyönyörű rekordot produkált, amennyiben a 108 bécsi fontos vasrudat jobb karjával, nyugodt deréktartással . 11-szer nyomta ki csendesen feje fölé, első díjúl értékes tisztelettárgyat nyervén”. Schwartzmayer tehetséges atléta és a Réthy testvérekkel együtt a „legrettegettebb műbirkózó” volt. A cirkusz minden akrobatáját játszva a földre gyűrték — olvassuk róluk a Herkulesben — ha közbük merészkedtek.

²⁾ Lassel Gyula a klub egyik legtehetségesebb tornásza volt.

³⁾ Biegelbauerórl 1. 181. 1. 1. j.

győztes. Az előlépett győzteseknek a klub elnöke Hieronymi Károly, lelkes, buzdító szavak kíséretében nyújtotta át a szorgalom és győzelem kiérdemelt jutalmául a club versenydíjait: egy-egy nemzetiszínű szalaggal díszített babérkoszorút. E szép jelenet után a tornászok zászlójuk alá sorakoztak, „éljen”-ek és tapsok közt a Rákóczi-induló ütemeire párosával elvonultak.

Alig telt el egy óra, tornászainkat számos ismerőseikkel ismét a cseren sorakozva láttuk; de most más célzattal. Amennyiben nem a tornaszerek előtt foglaltak helyt, hanem a terített asztaloknál; a kedélyes tornász társasvacsora következett.

A lefolyt ünnepélyre még egy, visszapillantást! A „Budapesti Torna-Club” díszturnája újólág arra mutat, hogy első csapatjában szép számmal vannak műtornászok, kik díszturna alkalmával a műsor minden számában (versenyt kivéven) részt vesznek. De ezek gyakori szereplése, a haladó és kezdő tornászoknak majdnem mellőzése, nem helyeselhető. Kívánatos, hogy a tornázás célja elérésére alkalmas eszközök: „díszturnák” bemutatásakor, amennyire lehetséges a haladó, sőt a kezdő tornászoknak is a rend- és szabadgyakorlatok, csapattornázás és esetleges verseny-tornázáson kívül az „iskolatornázásban” (fokozatos gyak.) nekik megfelelő gyakorlatokkal alkalom adassék a nyilvánosság előtt részt vehetni. Így cselekedve a működők (kezdők) buzdíttatnak, a még nem tornászok pedig felbátorítva, zászlónk alá kíváncsoznak.

21. Keresztessy ötvenéves jubileuma.

(1892)

Keresztessy József, az első modern magyar vívómester 1819-ben született Pesten. Már gyermekkorában oly művészettel forgatta a kardot, hogy 14 éves korában Friedrich Ignác segédként alkalmazhatta őt vívótermében. Huszonhároméves korában, 1842-ben, szerezte meg a mesteri oklevelet, amelyet nyilvános vizsga után hat vívómester állított ki számára. Több mint félszázadon át tanította a vívás nemes művészetét és ez idő alatt közéletünknek számtalan kiváló alakja (hogy csak néhányat említsünk: Arany László, Bérezik Árpád, Dalmady Győző, Garay János, Jókai Mór, Rákosi Jenő, Tóth Lőrinc, Vajda János, Egressy Gábor, Lendvay Márton, gr. Andrássy Gyula, Balogh Jenő, Szilágyi Dezső, gr. Tisza István, Wekerle Sándor, br. Eötvös Lóránd, Korányi Sándor, Dani Balázs, Daruváry Géza, Pékár Gyula, Sándor Pál, gr. Zichy Nándor stb.) fordult meg vívótermében.

Mesteri működésének ötvenéves fordulóját nagy ünnepségek közepette ülték meg nagyszámú tisztelői és barátai.

Az alább közölt szép megemlékezést Vajda János, a múlt század második felének egyik legértékesebb lírikusa, a Gina-dalok hányatott sorsú szerzője írta; Vajda maga is 10 éven át (1864—74) látogatta Keresztessy vívóintézetét.

*

Eljön az idő, mikor már egész teljességében megértjük, miért sírnak az öregek Attila lakomáján, mialatt a dalnok a király és vitézeinek hőstetteit dicsőíti lantján.

20. Keresztessy József.

Mert bár némelyek még most is „kiállanak”, de hiába, csak nem megy már úgy a munka, mint egykor, akkor, valamikor, mikor még ők is jókedvből verekedtek, mikor a harcot magáért a harcért szerették; mikor ha nem volt ellenség, legjobb barátok egymást hittak ki, nem haragból, nem védelemből; egyáltalán

minden különös ok nélkül, egyes egyedül, és csupán azért, hogy verekedjenek, mert vértük úgy kívánta.

Méla bánat szállja meg annak a lelkét, aki erre az időre visszagondol.

Van-e szebb, méltóbb tárgya a méla búnak, mint az ejtűnt ifjúság?

És van-e igazibb, lényegesebb, csalhatlanabb ismerve az ifjúságnak, mint a testi küzdés, a vetelkedő dulakodás vágya, képessége?

Kedélye üdeséget megőrzi nem egy szerencsés halandó késő korig; írhat szép költeményeket, mint Göthe,¹⁾ meg is nősülhet, mint Lesseps²⁾ nyolcvanas agg korában. De verekedni? és pedig verekedni ártalom nélkül egészségére, sőt annak inkább javulására, ez egyedül az ifjúság kiváltsága.

És vannak nyavalyás lelkűek, kik az örök békéről elmélkednek, vitáznak és meg akarnák fosztani az emberiséget — ifjúságától?!

Mintha a halál nem következnek be okvetlen, magától, ha mindig imádkozik is az ember, és óvja magát a legcsekélyebb őszi szellőtől . . .

Sőt csak éppen így következik be annál hamarabb. Hiszen a vívással való foglalkozás olyannyira előmozdítja a testi-lelki egészséget, hogyha egyéb célja nem volna is, már ez egy okból is ajánlatos volna annak gyakorlása.

Bizonyosága ennek a mai nap ünnepelt hőse, Keresztessy József, jelenünk egy olyan alakja, aminőkről a középkor legendái beszélnek, laikusok előtt hihetetlen csodás dolgokat, hogy itt, meg amott, amikor magukhoz hasonlóval akadtak össze, egyfolytában három napon át vívtak egymással — és egyik se bírta le a másikat, míg utóvégre is kibékültek.

¹⁾ A lepkiválóbb német költő (1749—1832).

²⁾ Lesseps Ferdinánd francia diplomata és mérnök; ő tervezte és készítette el a szuezi csatornát (1854—69).

Laikusok előtt — mondom — mert hiszen mi, akik ismerjük Keresztessyt, akik éveken, évtizedeken át látogattuk termeit, tudjuk, hogy ő nem három napon át, de ötven év óta cselekszi azt, hogy kora reggeltől késő estig egyre-másra verekszik, és minden nap ötven-hatvan embert — vagy tán még ennél többet is — némelyiket ismételve — kifáraszt és ő maga soha sem fárad el.

Leteszi a kardot néha egy-egy rövid negyedórára, hogy egy cigarettát szívjon el s ezalatt valami érdekes „esetet” elmondjon, vagy valami szakmájabeli kérdést magyarázzon; leteszi, ha tanítványai már mind kimerültek és nincs senki, akit „elővegyen”; de senki nem emlékszik arra, hogy azért hagyná abba valamikor a vívást, azon cím alatt, hogy szüksége van a pihenésre.

Legalább így volt ez éveken át, azon időben, midőn alólírott is azt a két órát (esti 6—8 közt) látogatta, amelyben azok voltak együtt, akikben a vívás már egy külön szenvedéllyé fejlődött; akik előtt ez már nem csupán eszköze, módja a lovagias elégtételadásnak (ebből kevesebb is elég leende), de magában öncélt képező foglalkozás volt, melyet folytatnak azért, mert nekik gyönyört okozott.

Ez volt a virtuózok, versenyvívók társasága.

A mestert legjobban a tanítványaiban lehet méltányolnunk.

Nem voltunk mind egyformák. Voltak legjobbak, gyöngébbek, leggyöngébbek. Alulírott magát mindig az utóbbiak közé illőnek tartotta.

De rendszeren volt mindig egy határozottan kiváló a többi közül. A hatvanas évek táján Pap László, azután Szemző István,¹⁾ végre Kissbaári Kiss Fe-

¹⁾ Szemző István Keresztessynek legkiválóbb tanítványa volt. A hatvanas években napirenden volt az összekoccanás az osztrák tisztek és a magyar ifjúság között. Természetesen mindannyiszor párbaj lett a vége. Szemzőnek is számtalan párbaja volt, ellen-

renc¹⁾ vette át az uralkodást, és tartja — úgy hiszem — mind e mai napig.

A tünemények közt a legrendkívülbb tünemény.

Még a hetvenes évek elején lehetett, hogy egy esti órán a jelenlévő nyolc vívóval a mester sorvívást rendezett. Kissbaárit szólította föl, hogy kezdje el. Ennek a mérkőzésnek az a rendje, hogy kettő összeáll s amelyik előbb kap a másiktól három vágást, az félreáll és átadja helyét egy másiknak. És így tovább. Aki három vágást kap. félrevonul, s előlép egy másik.

Ritka eset, hogy azonegy vívó egymásután leverje mind a többi Kissbaári végig megmaradt a deszkán: legyőzve mind a nyolc ellenfelét. Hohó! kiálták ezek, ez ebbe nem maradhat. Da capo!²⁾

Es újra kezdték. De másodszor is ő lett győztes. Három a tánc! Még harmadszor is próbálkoztak, és ekkor sem bírta egyik se előbb adni neki a három vágást. Ilyen eset még talán soha sehol elő nem fordult.

Magukat győzhetetlennek tartó bel- és külföldi virtuózok,³⁾ mesterek, ha látogatták az iskolát, hogy a mesterrel próbálkozzanak, Keresztessy bemutatta Kiss Ferencet, mint tanítványát, s ajánlotta a mérkőzésre.

Szerfölött érdekes látványul szolgáltak e baj vívások. Tanuja voltam néhány ilyennek. Különösen egy kül-

feleivel szinte játszva verekedett s mindannyiszor sértetlenül került ki a viaskodásból. Utolsó párbaja alkalmával már az első összecsapásnál megvágta ellenfelét, a „Halt” („Állj”) után a szögletbe állítá kardját s öltözködni kezdett. Ám e pillanatban megvágott ellenfele megvadulva reárontott s kardjával össze-vissza kaszabolta. Igaz, hogy az orvtámadót megfosztották tisztí rangjától, de Szemző hosszú ideig élet-halál között lebegett.

A dolog történetéhez tartozik még, hogy az osztrák hadseregből elbocsátott tiszt porosz szolgálatba lépett s az 1866-i königráti csatában osztrák golyótól találva elesett. (Keresztessy József emlékkönyve (8. 1.)

¹⁾ L. még 53. és 89. 1. 3. j.

²⁾ A. m.: még egyszer!

³⁾ Kiváló művészek.

földi, szinte megdöbbentő assurance¹⁾-szal jelentkezett, hogy ő már a világot bejárta s mindenütt vívott a mesterekkel. Érthető feszültséggel néztünk a viadal elé. De soha illet. Ennek a vándor lovagnak aligha el nem ment a kedve örökre az ilyes kihívástól. Még hagyján, ha egyet-egyét ő is adhatott volna ellenfelének. De mint a jégeső a zsindeyes ház tetején, úgy kopogott egyre-másra a Kiss Ferenc pengéje az ő fejmaszkján, hogy az sokszor félre fordult s meg kelle igazítania. Megkapta a három vágást, — azután megint hármát, és ismét hármát, mindig a fejre, csaknem azon egy helyre . . .

Már szinte kínos volt e helyzet, még reánk, nézőkre is. Az idegen vendég szerette volna abba is hagyni, de hogyan? Minden revanche²⁾ nélkül? Ha el lehetett volna sülyedni a föld alá álarcostul! Noha pedig már láthatta, hogy erre semmi kilátás! És minél tovább folytatja, csak annál nagyobb lesz a veresége!

Azon időtájt, körülbelül két évtizede, egy olasz vívómester annyira bízott magához, hogy európai körúton, minden nagyobb városban nyilvános előadást rendezett s a vívómestereket hívta ki mérkőzésre.

Ezzel is Kiss Ferenc állott ki és három közül két vágással ő lett a győztes.

Igaz, hogy az efféle mérkőzés semmi veszéllyel nem jár.

De nagyon tévedne, aki azt hinné, hogy itt a bátorságnak semmi szerepe. Minél nagyobb hírű mestere valaki a vívásnak, annál inkább félti ebbeli renomméját,³⁾ mely az egyén lelkületéhez képest, lehet neki drágább, mint élete, vagy egészsége, melyet komoly párbajban tenne kockára. Az aggodalom tehát, hogy évek során át nagy igyekezettel kiküzdött jó hírét

¹⁾ A. m. biztosság, elbizakodottság.

²⁾ A. m. viszonzás.

³⁾ A. m. tekintély.

egy mérkőzésben tönkre teheti, oly erős izgalomnak teszi ki idegeit, akár egy komoly párbaj. A vívásban pedig az idegek nyugalma roppant hatású tényező. Innen van, hogy sokszor gyöngé vívók levernek híres művész-vívókat.

21. Kissbaári Kiss Ferenc.

Az aggodalomnak pedig jogos alapja van, alvilág legjobb vívójánál is. Mert éppen az emeli a vívás szenvedélyét minden más sportnemű vetélykedés fölé, hogy ebben az abszolút tökéletességet elérni lehetetlen.

Már amit Carver, Price s más híres lövészek elértek, az is csodával határos. Ezelőtt félszázaddal ezt a legjobb vadászok lehetetlennek tartották. De végre is olyan hosszú, gyötrő gyakorlat után, melyre gondolni is irtózat, elérték, mert a tárgy, mely célpontjukul szolgál, az ő hatalmukban áll. De a vívásnál kettőn áll a vásár; mindenik fél maga választja meg mozdulatait. Az esélyek határtalanok, kiszámíthatatlanok, minélfogva a föltétlen teljes biztonság soha, senki által ebben el nem érhető. E bizonytalanság homályában, a számtani tökély elérhetetlenségében rejlik a harcok költészete, amaz ingerlő vonás, mely a párbajokban fönnmarad még akkor is, midőn majd egykor az öldöklő gépek tökéletessége véget vet a nemzetközi tömeges összeütközéseknek . . .

Természetesen, akit a tanítvány oly irgalmatlanul helyben hagy, mint afönnebb említett „vándor világ-bajnokokat”, annak aztán nagyon elmegy a kedve, hogy összemérje a kardját magával a mesterrel . . .

Mert hát, ami magától értetődik, ő a kedves öreg, még mindig az utolérhetetlen, hasonlíthatlan, — az egyetlen, a legyőzhetlen.

„Patrokloszt leüté Hectort s Hector nagy Achilleszt.
S őt csak az Istennek menyköve ütheti le”.¹⁾

Az Isten tartsa meg őt még sokáig, hogy példáján épüljön az újabb ivadék és szeretetreméltó kedves alakja idézze vissza emlékezetünkbe azt a boldog időt, mikor még mi is oly ifjak voltunk, mint ő most és mindörökké, míg e földön jár . . .

¹⁾ A sajtóhibáktól elrontott fordítás helyesen így hangzik: „Patrokloszt leüté Hector s Hectort nagy Achillesz”.

22. A Magyar Testgyakorlók Köre úszóversenye a Lukács-fürdőben.

(1892 jún. 29.)

Miként a Budapesti Torna Club-ot, a Magyar Testgyakorlók Köré-t is jórészt a Nemzeti Torna-Egylet-bőli kivált tagok alapították. Az anyaegyletben ugyan élénk munka folyt, de hagyományainak megfelelően — csak a tornateremben. Ama szabadtéri sportok hívei — a MAC megalapítása óta — egyre szaporodtak és hovatovább a Nemzeti tagjai is érdeklődni kezdtek e sportok iránt. Egy kis csoport — 1888 őszén — a Hermina- és Stefánia-út közt levő, Freudiger-villa óriási udvarán atlétikai versenyt rendezett. Közönség alig akadt, versenyző is csak néhány, de ez a körülmény nem csüggesztette el az ifjakat.

Az egylet szigorú művezetője: Bokelberg Ernő keményen megfeddi őket a verseny miatt, mire vezérükkel, Donath Sándorral együtt kilépnek az egyletből és rövidesen — Magyar Testgyakorlók Köre néven — új egyletet alakítanak. A tornázást nem hagyják abba, de azért mégis inkább a szabadtéri sportolást írják zászlajukra. A gáncsvetőkkel, gúnyolódókkal nem törődnek, szorgalmasan gyűjtik a tagokat és a következő év tavaszán (ápr. 21-én) megrendezik első versenyüket. Az eredmények gyengébbek, mint amilyenekhez a közönséget a MAC immár másfél évtizeden át hozzászoktatta,

de nem veszi el kedvüket sem a mérsékelt siker, sem a sajtó egyik-másik részében velők szemben megnyilvánuló ellenséges indulat. Közben elnöküknek megnyerik Vermes Lajost, a MAC volt titkárát és művezetőjét, az országosan ismert atlétát s ez a választás a klub tekintélyén nagyot lendít.

Tornatermük nincsen, küldöttséget menesztenek hát Kamermayer Károly polgármesterhez, hogy bocsásson egy tornatermet rendelkezésükre. A válasz elutasító: ha tornázni akarnak, lépjenek be egy — már meglévő — egyesületbe, amelynek van tornaterme . . .

A klub tagjai közt minden sportágnak vannak hívei. Egy részük inkább az atlétikát kedveli, a másik szívesebben tornászik (1891-ben gr. Csáky Albin vallás- és közokt. miniszter átengedi a Markó-u. főgymn. tornatermet), kerékpárosok, birkózók és súlyemelők, úszók is szép számmal vannak közöttük, de sokan vannak az olyanok is, akik az akkori szokásnak megfelelően több sportágot is űznek.¹⁾

1891-ben Vermes helyébe Porzsolt Gyula, a MAC egykori kiváló atlétája kerül az elnöki székbe. Az egyesület fejlődése — az ő szakavatott vezetése alatt — még nagyvonalúbbá lesz.

1892-ben rendezik a klub első nyilvános úszóversenyét. Dr. Fodor Henrik²⁾ ezt a versenyt „első magyar nyilvános úszóverseny”-nek nevezi. Ez a megállapítás tévesnek látszik. Nyilvános úszóversenyeket már azelőtt is — évtizedeken át — rendeztek hazánkban, mégpedig vagy a szabad Dunán, vagy a Beitser-féle „Nemzeti uszoda” hatalmas kosarában, még pedig nemcsak férfiak, de nők részére is. Ezeken a versenyeken a „Nemzeti”, „Scholtz”, „Bodnár”-féle uszodák, vala-

¹⁾ Ma az ilyen sportember — fehér holló számba megy.

²⁾ I. m. 17. 1.

mint a Császár- és Lukácsfürdők uszodáiból toborzott jobb úszók szoktak résztvenni. Az MTK úszóversenye legfőlegb annyiban első, hogy előtte nyilvános sportegylet még nem rendezett versenyt — uszodában.

A győztesek szebbnél szebb tiszteletdíjakat kaptak. Luby Sándor (költő, akkoriban a Pesti

22. barátosi Porzsolt Gyula.

Hírlap sporttudósítója), a verseny krónikása, így számolt be ez „első úszóverseny”-ről:

*

Hadik Sándor gróf¹⁾ és Barátosi Porzsolt Gyula urak elismerésre méltó buzgalmat fejtenek ki a nálunk még mindig csak a kezdet stádiumában veszteglő úszóspport fejlesztésében.

¹⁾ A verseny védnöke volt.

Különös, hogy éppen ez a sport, melynél jobban és kézzelfoghatóbban a sport egyik neme sem egyesíti a kellemest a haszonnal, nálunk még annyira el van hanyagolva,¹⁾ különösen a nők részéről, holott ez sokkal hasznosabb és szükségesebb, mint pl. a — zongorázás.

Idősebb hölgyeink valóságos előítélettel viseltetnek az úszás iránt s úgyszólván egy lépésnek tartják a könnyelműség felé, pedig éppen az a könnyelműség, ha leányaikat nem biztosítják az esetleges vízi balesetek ellen; mert, — mint a mentők mottója mondja: „baleset mindenkit érhet!”

Hogy a nőknek e valóságos létfontartási sporttól való idegenkedését legyőzzék, az említett urak a férfi-úszóversenyeket rendszeren női úszóversenyekkel kötik össze, s úgy az előbbieket, mint az utóbbiak iránt évről évre nagyobb az érdeklődés.

Az idén június 29-én este volt az első úszóverseny. A fiatal, de már is életerős „Magyar Testgyakorlók Köre” rendezte Hadik Sándor gróf védnöksége alatt; a gróf volt egyúttal a versenybíróság elnöke is. Versenybírák: Szemere Miklós csász. kir. kamarás,²⁾ ifj. Zichy Béla gróf, Esterházy Sándor gróf, Hadik Miksa gróf, Pálffy Mór gróf, Semsey László, Milassin Mihály, Porzsolt Gyula, Palotay Rezső, Luby Sándor, Kükemezey Árpád.³⁾ Versenytitkár: Gálos Kálmán.⁴⁾ Időmérő: Bockelberg Ede. Indító: Steiner Hugó.⁵⁾ Versenyintéző: Kohn Arnold.

A Lukácsfürdő férfi-uszodája, mit a tulajdonosok

¹⁾ Az „első rendszeres és nyilvános női úszóverseny” is a Nemzeti uszodában volt (1890 aug. 23-án délelőtt 10 órakor.)

²⁾ Szemere Miklós (1856—1919.) politikus és lelkes sportférfiú, a lövészsport bőkezű támogatója volt, ő építette az első nagy-szabású lövöldét hazánkban. (Pusztá-Szentlőrincen.)

³⁾ Az MTK elnöke volt.

⁴⁾ A klub titkára (1891—3.)

⁵⁾ A klub titkára (1893—97.)

Szívésségből engedtek át, egészen megtelt előkelő közön-
séggel, melynek sűrű soraiban ott láttuk Odescalchy
Géza herceget, Rohonczy Gedeont,¹⁾ Karácsonyi
Camillo grófot, dr. Báró Braunecker Lamorált, Jakabffy
Tódort, s az arisztokrácia, a képviselőház s általában
az előkelő társaskörök több tagját és — akik legutóbb
említve is az elsők — számos szép fiatal hölgyet.

Az uszodában hatalmas villamos lámpa árasztotta
szét tündéri fényét s a szünetek alatt Horváth nagy-
kanizsai zenekara húzta a zamatos magyar nótákat.

A versenyek 8 órakor kezdődtek s bár teljes két
órát vettek igénybe, a közönség mindvégig a leg-
nagyobb érdeklődéssel kísérte.

A versenyek lefolyása a következő:

1. Hölgyek úszóversenye kezdők részére. 44 méter
— 2 uszodahossz. 4 versenyző közül első lett Kann
Eleonóra (63 mp. alatt), második Barth Nanett.

2. Hölgyek Handicap-versenye. 88 méter — 4
uszodahossz. 4 vers. közül első Lindtner Lina (63
mp. alatt), második Kann Eleonóra.

3. Hölgyek ugróversenye. 5-en versenyeztek, de
a lámpaláz néha befolyásolta ugrásaik kecsességét.
Győztes lett különben Lindtner Lina.

A férfiúszóversenyek harminc edzett úszó föl-
vonulásával kezdődtek, amit Tomcsák Gusztáv²⁾ és
Müller Dávid³⁾ ügyesen vezettek. Következett:

4. Gyermek verseny. Táv. 44 méter. Hat ver-
senyző közül első lett Deutsch Gyula⁴⁾ (39 mp. a.).

5. Kezdek verseny. 44 méter. 4 vers. közül első
Vidor Jenő⁵⁾ (45 mp. a.).

¹⁾ A 80-as évek egyik legkedveltebb gavallérja, lelkes sport-
ember is volt.

²⁾ A klub kiváló úszója, „Európa hosszútávúszó bajnoka”.

³⁾ A klub viadora, akkoriban az ország legjobb 'tornásza.

⁴⁾ Az 1894—96. évek legjobb magyar úszója, Magyarország
és Ausztria többszörös bajnoka. Ezen a versenyen indult először.

⁵⁾ Kiváló gyalogló is volt.

6. Hadik Sándor gróf védnöki díja. Kitaró úszás. Táv. 660 méter — 30 uszodahossz. 4 versenyző közül első (13 p. 13 mp. a.) Balogh Hugó,¹⁾ ki körülbelül 1 ölnyivel előzte meg a másodiknak érkezett Schnürmachert.²⁾ Ez a verseny és

23. Deutsch Gyula.

7. a gyorsúszás képezték az est fénypontjait; gyorsúszás 110 méter — 5 uszodahossz. Első lett ismét Balogh H., (1 p. 47 mp. a.), második Tasnádi,

¹⁾ A MAC tagja (kitűnő úszó, kerékpáros, atléta egy személyben).

²⁾ Az MTK tagja.

ki azonban csak az utolsó tempóknál előzte meg Spitzert.

8. A bűvárversenyben 6 versenyző közül legtovább (1 p. 54 mp.) maradt víz alatt Széki A., legtávolabb úszott a víz alatt Auer.

9. A versenyugrásban különösen Kellner tűnt ki, merész és szépen sikerült ugrásaival, második tiszteletdíjat Biegelbauer¹⁾ kapta.

A versenyeket víziütközet és egyéb tréfás mutatvány zárták be.

Az értékes és szép díjakat (melyek beszerzésénél az irodalomra is tekintettel voltak) Porzsolt lelkesítő szavak kíséretében osztotta szét. Gr. Hadik Sándor védnöki díja Testory műkereskedése útján szerezte be Parisból, értékes bronz skyffista.²⁾

Végül táncmultság volt, melyben a négyeseket 50 pár járta.

¹⁾ Biegelbauer Árpád, szorgalmas úszó volt; külföldön sok díjat nyert, de itthon is néhány értékes helyezést ért el. Ő volt az első magyar úszó, aki Németországban versenyzett. Hans Luber a németek egykori kiváló műúszója az úszósportról írt könyvében (»Der Schwimmsport») Halmayn kívül csak őt említi meg a magyar úszók közül. (Kugler Sándor úr szíves közlése.)

²⁾ Skiff: versenycsónak egy versenyző (skiffista) részére.

SPORTHUMOR.

23. „Ideális programm a budai lövész-ünnepélyhez”.

(1871)

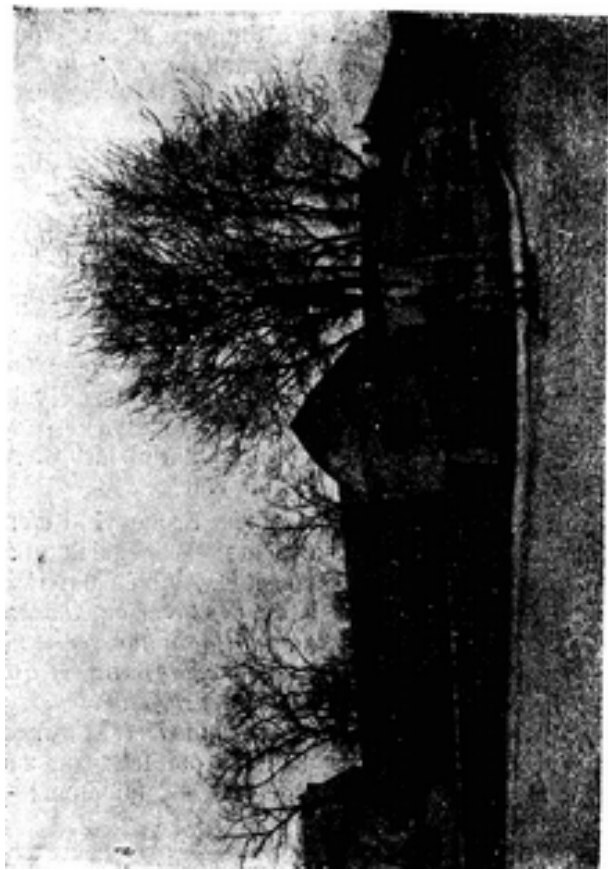
A Budapesti Polgári Lövészegyesület, Csonka-Magyarország legrégebb sportegyesülete. Alapításának éve bizonytalan, a legrégebb adat szerint már 1696-ban működésben van az egyesület. Lövöldéje a mai Szegényház-utcában volt,¹⁾ a Sánc- és Száraz-utca között levő, a régi Szent János-kórház kiegészítő részét tevő telken.

A lövölde élete mindig hű tükre volt a város jó- vagy balsorsának. Ha nehéz idők jártak a város fölött, elhallgattak a puskák, ha kiderült, ismét vígan ropogtak.

A szabadságharcot követő gyászos^éveket az egyesület is nagyon megsínylette. Helyiségét bezárták, értékes fegyvereit, melyekhez oly sok drága emlék fűződött, elkobozták. Az 1860 évi X. októberi diploma²⁾ egy szebb jövő felvirradtat sejteté. Valóban 1861 májusában „örömdurránások” közepette újra megnyílhatott a lövölde. Ideje volt, mert a tagok száma időközben tízre olvadt le.

¹⁾ Jellenek [Antal budai főlovászmester úrtól tudjuk, hogy a mostani Csalogány-utcán keresztül az Apolló-mozgó telkéig nyúlt.

²⁾ 1860 okt. 20-án kiadott császári kiáltvány, melynek értelmében hazánk visszanyerte volna az 1848 előtti alkotmányát, de a birodalmi ügyek egységes intézése céljából országgyűlésünknek az uralkodótól meghatározott számú tagot kellett volna küldeni a birodalmi törvényhozásba, a Reichsrat-ba. Az ajánlatot a nemzet — Deák Ferencsel az élén — kereken visszautasította.

24. A régi budai lövöldő.

Ezidőtájt még úgy tudták, hogy az egyesület 1766-ban alakult, még pedig Mária Terézia királynőnk jóvoltából, a tőle adományozott telken.¹⁾ 1866-ban meg is akarják ünnepelni az egyesület fennállásának százados évfordulóját, de a közben kitört háború megakadályozza a terv megvalósítását.

A „százados ünnepély”-t csak 1871 augusztusában rendezték meg. A hét napig tartó ünnepélyen hazánknak majdnem minden lövészegelete képviseltette magát, de külföldről is szép számmal jöttek vendégek. Augusztus 17-én volt az ismerkedési estély az akkori Frohner sörházban (a Lánchíd-főnél). A következő napon, Ferenc József királyunk születésnapján, fényes istentisztelet volt a Mátyás-templomban, amelyen a lövészek valamennyien megjelentek. Délután kezdődött a verseny-lövészet s hat napon át szakadatlanul tartott. Az összes lövések száma 27,390 volt!

Az ünnepségek során — Érchegyi Ferenc főlövész-mester buzgólkodására — megalakították az országos lövészsövetséget is. A derék alapítókat az a gondolat vezette, hogy a szövetség *„hazánk védszervezetének egyik támpontja, a honszeretnek gyűpontja leendő és ezeket megtanítana ifjaink közül arra, hogy méltók legyenek elődeikhez, a magyar birodalom fennmaradásáért küzdendő nagy harcban ...”* Az alakulás óta félszázad sem telt el és a „nagy küzdelem” — fájdalom! — máris időszerű...

*

¹⁾ Dr. Ország Sándor, miniszteri tanácsos derítette ki (1885-ben), hogy ez a föltevés téves s hogy az egyesület a XVII. század végén a töröknek hazánkból való eltakarodása után keletkezett.

A jubiláris ünnepségekről a napisajtó bőven megemlékezett, de talált azok kapcsán ártatlan tréfálkozásra való anyagot a Borsszem Jankó¹⁾ is és az ünnepségeknek ilykép harangozott be:

Első nap.

Reggel. Corporativ²⁾ Kandl-weisz⁸⁾ aprított kiflivel és székhez támasztott puskával.

Délelőtt. Lövöldözés puskával és puska nélkül célba, cél mellé, cél fölé és cél alá.

Délben. Corporativ tót ebéd (table d'hôte⁴⁾) lőpor helyett lőborral [champagnival]⁵⁾ és lőborra valóval.

Délután. Corporativ siesta,⁶⁾ célhortyogással, a zene tust játszik (persze puskatust).

Este. Corporativ vacsora (nem első, de hál'istennek nem is utolsó) refrain:⁷⁾ „da lexti nider!”⁸⁾ Mire corporativ lefekvés.

Második nap.

Az első nap da capo,⁹⁾ azonban a következő változatokkal:

9 órakor: Jubilaeumi jubilatio;¹⁰⁾ megületik a budai lövész-egylet 500 éves jubilaeuma, miután nem tudhatjuk, hogy 500 év múlva fogunk-e még élni s így akkor résztvehetünk-e az akkori 500 éves jubilaumban?

¹⁾ 1871 aug. 13-iki számában.

²⁾ Testületi.

³⁾ Kandiszcukor.

⁴⁾ Együttes étkezés nagyobb szállodákban; éttermekben (az étlap szerint való étkezés ellentéte).

⁵⁾ Francia bor.

⁶⁾ Ebéd utáni pihenés.

⁷⁾ Ismétlődő szavak, vagy verssorok a versszak végén.

⁸⁾ Da lege dich nieder = Ekkor fekdj le!

⁹⁾ Újra, előlről.

¹⁰⁾ Évfordulói örömrivalgás.

10 órakor: Elkezdődik a díszlövész-verseny különböző céltáblák előtt [centrummal¹⁾] és anélkül, töltött és töltetlen káposzt... azaz, hogy puskával).

Első díj: Aranyfogpiszkáló a hozzátartozó mester-séges fogakkal.

Második díj: 2 pár guttapercha²⁾ kalucsni a budai sár ellen, ezüstfonállal kivarrva és aranyfonállal bevarrva.

Harmadik díj: Dísz-bodzafapuska, Chassepot³⁾-rendszerű, visz 3 lépésnyire, hasonlít a Danaidák hordójához⁴⁾ annyiban, hogy nem lehet megtölteni.

Negyedik díj: Hátultöltő tajtékpipa, gyorstüzelésre akkomodálva,⁵⁾ egy perc alatt nyolcat szippant; mond vasárnapot, hétfőt, keddet, szerdát, pénteket és szombatot, csak csütörtököt nem.

Délben: Nagyszerű fáklyásmenet, kiindulási pont a Norma-fá,⁶⁾ a menet útja: svábhegy, négy hering utca, három gyöngytyúk utca, hét kalaposlegény utca, harmadfél cserépedény tér, tizenegy balha utca, szóval Budaváros legelőkelőbb részei. Miután délben úgyis világos van, a fáklyák meg nem gyújtatnak; a menetnek vége szakad, mihelyt a fáklyák egészen elégték.

¹⁾ Középpont.

²⁾ Fanedvből készült, kaucsukhoz hasonló anyag.

³⁾ Chassepot Antal francia puskaműves. Az 1870-iki háborúban az ő feltalálta hátultöltőpuskákat használta a francia gyalogság. Percenként 7—8-szor lehetett velük löni.

⁴⁾ A Danaidák: Danaos 50 leánya. Ezeket feleségül vette Danaos fivérének, Aigyptosnak 50 fia. Danaos halálosan gyűlölte testvérét, ezért reávette leányait, 'hogy mindegyikük ölje meg a Térjét — a nászéjszakán. A leányok egy kivételével — hajlottak atyjuk szavára. Ezért a bűnükért az Alvilágban azzal lakoltak, hogy egy *lyukas hordóba* örökké vizet kellett hordaniok.

⁵⁾ Alkalmazva.

⁶⁾ Ez a neve annak az öreg fának, amelyet a Svábhegy egyik tisztásán a Nemzeti Színház régi tagjai ültettek (a „Norma” operában előforduló díszlet-fa után nevezték el). Kedvelt kirándulóhely.

2 órakor: Nagy díszebéd a vérmező közepén, improvisálatlan¹⁾ sátor alatt, következő étlap szerint:

MENU.²⁾

Houche de goulache à la Seguedienne.³⁾
 Suprême de malac à la Malacoff, sauce Tchigane.⁴⁾
 Entrecôtes de bécassine (béke színe?) à l'Óbudoise.⁵⁾
 Majális de liba à la Copaive.⁶⁾
 Salonne papriquée, rôtie à la broche... et aux
 bracelets.⁷⁾
 Fricassée de fricandeau d'Afrique, monté au
 pif-paf-pouf.⁸⁾
 Blancmanger à la Englisch-Pflaster.⁹⁾
 Cervelles de veau d'or.¹⁰⁾
 Coucou-rousse pattogaté.¹¹⁾
 Chargarêpe, calarabie et coposte.¹²⁾
 Vin lasse-pierre (Steinbruch).¹³⁾
 Champagne infernal (de Hölle).¹⁴⁾
 Dessert: Les magues de cheresnié et de baraxé.¹⁵⁾
 Stenguel de ribiselle.¹⁶⁾

¹⁾ Nem rögtönzött... .

²⁾ Étlap.

³⁾ A. m. gulyás-hús szegedi módra.

⁴⁾ Malac hátulja cigányszósszal.

⁵⁾ Békasszin- vagy sárszalonkaszelet, óbudai módra.

⁶⁾ Libamáj kopaiva-balszammal.

⁷⁾ Paprikásszalonna, nyáron pirítva.

⁸⁾ Afrikai lében kisült borjúszelet, körözve pif-paf-puffal.

⁹⁾ Mandulatejes kocsonya — angolflastei-módra.

¹⁰⁾ Aranyborjú-velő.

¹¹⁾ Pattogatott kukorica.

¹²⁾ Sárgarépa, kalarábé, káposzta.

¹³⁾ Kötörő bor (Kőbánya).

¹⁴⁾ Pokoli champagne. V. ö. 185. 1. 5. jegyz.

¹⁵⁾ Dessert: cseresznye- és barackmag.

¹⁶⁾ Ribizliszárak.

4 óraker: Folytatása a díszlövészversenynek. Mesterlövések puska nélkül. Célágyúzás revolverrel. Revolverlövöldözés hatsöves ... kukoricával. Céllövészet esernyővel és dákóval.

5 óraker: Ünnepestes díszholdfogyatkozás, nappal és hold nélkül, egyúttal Stuver-féle¹⁾ tűzijáték . . . a bécsi práterben, május elsején, 1872-ben.

6 óraker: Kirándulás a Margitsziget hegyei közé, melyek bengáli tűzzel²⁾ világítatnak meg.

7 óraker: Ünnepestes dísz-naplemente a budai lövészegylet 500 éves fennállásának öröme és tiszteletére. A fellegek piros-tűzzel világítatnak meg.

8 óraker: Buda-Pest összes harangjai megkondulnak, corporatív estharanghallgatás obligát³⁾ szürkület kíséretében.

9 óraker: Ünnepestes nagyszerű dísz-takarodó egy réztrombitás által, a nájgebáj⁴⁾ előtt.

11 óraker: A díjak ünnepestes kiosztása, csillagfény mellett, különös tekintettel az éjjeli órára.

12 óraker: Corporatív végkörtty és véghortty.

Harmadik nap.

Reggel 8 óraker: Az előttevaló estéről tárgyhalmaz miatt elmaradt színházi díszelőadás a budai arénában. Adatik: „Egy Nimród baklövése.”

10 óraker: Ünnepestes díszfürdés a dísz-Dunában, dísz-megkóstolása a budai uszodának. Azután dísz-törülködés dísz-lepedőkkel.

¹⁾ Stuver a 70-es években híres bécsi tűzijátékészítő volt.

²⁾ „Salétrom, kén és kénantimon elégetése után keletkező tűzijáték.”

³⁾ Velejáró, elmaradhatatlan.

⁴⁾ L. 87. 1. 2. j.

Délben: Dísz-ebéd dísz-nópeccsenyével.

Délután: Dísz-lövöldözés dísz-tanciára.¹⁾

Este: Corporatív dísz-elutazás a budai dísz-indóházból.

¹⁾ Távolságra.

A MAGYAR IFJÚSÁG EGYETLEN SPORTLAPJA

IFJÚSÁGI TESTNEVELÉS

A KÖZÉPFOKÚ ISKOLÁK SPORTKÖREI ORSZ. SZÖVETSÉGÉNEK, A MAGYAR LEÁNYCSERKÉSZ-SZÖVETSÉGNEK, A SZÉKESFŐVÁROSI KÖZSÉGI CSERKÉSZCSAPATOKNAK HIVATALOS LAPJA. (FOGLALKOZIK A FELNŐTTEK ÉS LEVENTÉK SPORTJÁVAL IS.)

+

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, IX., KINIZSY-UTCA 5, III. EM.

Előfizetés: Egész évre 80.000, félévre 40.000 K. egyes szám 2000 K.

ISKOLAI TORNADRESSZEK

Kiosz-előírásban legolcsóbban

MACHER REZSŐ ÉS TÁRSÁNÁL,

Budapest, VI., Podmaniczky-utca 45. sz.

kaphatók. Sportcikkekről árjegyzéket ingyen küld.

24. A gyalogolás tudománya.

Gf. Miksaházy Eszter kézikönyve szerint.

(Borsszem Jankó 1875 ápr. 11)

A „Borsszem Jankó” e tréfás cikkével gróf Esterházy Miksának *Gyalogolási kalauz* c, 1875-ben megjelent munkácskáját¹⁾ akarta kifigurázni.

Ebben a gyalogolásnak következő meghatározását találjuk: „Gyalogolás (Pedestrianism.)· Az atletikai sportok azon neme, mely a versenyjárást, versenyfutást, az ugrást, a gát- és akadályversenyeket és a hajítást magában foglalja.”

Amit mi ma „gyaloglás”-nak nevezünk a sportban, annak a neve ez időben: *menés, versenyjárás* volt.

*

A gyalogolás kétségkívül a gyalogság számára találtatott föl, hogy ennek is legyen valami dolga. Ugyanezért a gyaloglás a spanyol uralkodóház különös oltalma alatt áll, mivel az infansok²⁾ a világ legnemesebb infanteriáját³⁾ képezik.

Mindazonáltal a lovasság és tüzérség is gyalogláson alapul, minthogy lovaik kivétel nélkül gyalognak.

A gyaloglás kétségkívül a legnemesebb tudomány, melyre az ember fejét, azaz hogy lábát adhatja, mert

¹⁾ L. 83. t. t. j.

²⁾ Ez a címe Spanyolországban és Portugáliában — a trónörökös kivéve — a királyi családhoz tartozó hercegeknek és hercegnőknek.

³⁾ A. m. gyalogság.

a haladás¹⁾ eszméjét egy tudomány sem fejezi ki olyan tisztán.

Egyúttal a gyaloglás az emberi testvériségnek is hatalmas előmozdítója, nemcsak azért, mert a testvér is tud gyalogolni, hanem azért is, mert a gyaloglás költségeit még a legszegényebb sorsú ember is győzi.

Kizárva a gyaloglástól egyáltalán nincs senki, aki egészséges; de a betegek közül is csak azok, kik lépbajban szenvednek, mert lépés a gyaloglás alapja.

A gyaloglás megtanulása nevetségesen könnyű. Még számár sincs olyan csacsi, hogy meg ne tanulhatná, sőt ami több: még növényeket is lehet e művészetre tanítani, például a gyalogfenyőt.

Az emberi gyaloglás főkelléke mindenesetre a csizma. Ennél különösen arra fordítandó nagy figyelem, hogy még ki ne legyen fizetve, mert tapasztalás szerint kifizetett csizmában mindig rosszabbul gyalogol az ember, mint a kifizetetlenben, melyet nera annyira kímél az ember.

Szükséges aztán még szem előtt tartani a következőket is:

1. hogy a lépések egyformák legyenek, miért is egyenlőtlen hosszúságú lábak használatától óvakodni kell;

2. hogy a tüdő szabadon lélegezhessék, minélfogva oktalanság volna valami 10 négyszöglábnyi területű kis kamrában hosszabb gyaloglásokat véghezvinni akarni;

3. hogy a talp alatt mindig egy kis föld legyen, mert a talp alatt levő nagyobb mennyiségű víz, vagy éppen levegő, a gyaloglást megakadályozza; azonban

4. mindezeknél fontosabb azon irány, melyben a gyaloglás történik, a legnagyobb tapasztalatlanság

¹⁾ A haladás szó helyett konzervatív gyaloglók számára „haladék” irandó, minthogy a gyaloglás minden pártot képes kielégíteni. (Az író megjegyzése.)

volna például a gyaloglásra függélyes irányt választani, míg ellenben a vízszintes irány igen ajánlható.

A gyaloglás közben felmerülhetők viszályok kiegyenlítésére a járásbírótság van hivatva.

A gyalogság biztosságát leginkább veszélyeztető dolog a megállapodás; mihelyt a gyalogló ilyesmit tapasztal, rögtön erélyes lépéseket kell tennie e veszély elhárítására. Hogy miféle lépéseket, azt a gyalogló saját belátására lehet bízni.

Megjegyzendő végre, hogy a gyaloglás az igazság-szolgáltatástól annyiban különbözik, miszerint a bot belőle számúzve nincsen.

A többiekre nézve az olvasót gróf M. E. tan-könyvére utaljuk, mely e napokban fogja a sajtót elhagyni, természetesen gyalog.

A MAGYAR IFJÚSÁG EGYETLEN SPORTLAPJA

IFJÚSÁGI TESTNEVELÉS

A KÖZÉPFOKÚ ISKOLÁK SPORTKÖREI ORSZ. SZÖVETSÉGÉNEK, A MAGYAR LEÁNYCSERKÉSZ-SZÖVETSÉGNEK, A SZÉKESFŐVÁROSI KÖZSÉGI CSERKÉSZCSAPATOKNAK HIVATALOS LAPJA. (FOGLALKOZIK A FELNŐTTEK ÉS LEVENTÉK SPORTJÁVAL IS.)

+

MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, IX., KINIZSY-UTCA 5, III. EM.

Előfizetés: Egész évre 80.000, félévre 40.000 K. egyes szám 2000 K.

ISKOLAI TORNADRESSZEK

Kisosz-előírásban legolcsóbban

MACHER REZSŐ ÉS TÁRSÁNÁL,

Budapest, VI., Podmaniczky-utca 45. sz.

kaphatók. Sportcikkekről árjegyzéket ingyen küld.

HIGH-LIFE.)

25. „MAK.”

(1875)

Az itt következő szellemes karcolat is a Borszem Jankó c. élc lapban jelent meg (1875 ápr. 4-iki szám), Monokles álnéven a lap szerkesztője, Ágai Adolf írta.

Ágai a múlt század második felének egyik legtermékenyebb humoristája volt; Borszem Jankójában számtalan mulatságos alakot teremtett (Spitzig Itzig, a jó magyar zsidó „hozophi és tscholád opo”. Mihaszna András, fővárosi „röndér”, Mokány Berci, a derék vidéki gavallér, Tollyás Dániel, a gazdatiszt stb.) s ezekkel, meg egyéb — szintén típusá vált — figuráival, sok derűs percet szerzett nagy olvasótáborának.

A „High Life” c. rovatban Monoklessel (rendszerint Szent Léhay az előneve), az elmés mágnessal, előkelőinknek idegen szókkal kevert, racscsoló, affektált beszédmodorát tette nevetségessé. A MAK. c. cikkével a humor derűjén át akarta bemutatni azt a nagy sportlázat, amely a MAC megalakulásának idején — mondhatni — általános volt.

*

¹⁾ Előkelő világ.

Krricsi dear !¹⁾

Nos, kedves bárrátom, tudod-e márr, mit tesz az, hogy mak?

No no no no, nem ázt teszi, amin a serrtés hízik, hanem ázt, amin az árristo³⁾ fogyni fog.

Mak, az annyi, mint M. A. K.

M. A. K., ez annyi mint mágyár áthletikai klub. Mirxt was?⁴⁾

Áthletiká pedig nem más, mint azon ethiká,¹¹⁾ melyhez az egész világnak szitáni kellene.

Bánátom az áthletikai sportt oly égető szükség, hogy bizonyárrá senki sem lesz vele szemben M. A. K.-rrancos.....Le bon *M. A.* üf.-similien, quelle bonne idée.⁶⁾ Bárrátom, há elfogadjuk á M. A. K.-ot mint szellemi eledelt, egyszerre mindnyájan M. A.K.-ábeusok⁷⁾ leszünk s egy új hősi korszak fog rránk feselni.

Yes, my dear!⁸⁾ kell, hogy a vén Ádamból M. A. K.-ádám⁹⁾ váljék, mert ilyenén sokkal görr-

¹⁾ Csütörtök.

²⁾ Kedves Kricsi!

³⁾ Népies rövidítése az arisztokrata szónak; a francia forradalomban jött divatba, gúnyos értelemben használták.

⁴⁾ Veszél észre valamit? Olyanforma mondás, mint a mostanában divatossá vált *figyeled?*

⁵⁾ Erkölcstan.

⁶⁾ Ez a jó Maximilien, milyen jó gondolat. — Maximilián, vagy Miksa, Ferenc József királyunk öccse volt. A mexikóiak — III. Napoleon ajánlatára — 1863-ban meghívták trónjukra. Három évig uralkodott, de ez az idő folytonos harcok között telt el, s amikor a franciák kivonultak Mexikóból, a korábbi köztársasági elnök, Juarez elfogta és 1867 június 19-én agyonlövötte.

⁷⁾ Zsidó uralkodó család a Kr. e. 2. században.

⁸⁾ Igen, kedvesem!

⁹⁾ Mac Ádám amerikai mérnök (1756 — 1836), a róla elnevezett makadám útburkolatnak (20—25 cm. vastag burkolat, zúzott és hengerelt kövekből) a feltalálója.

dülékenyebben folyik a világtörténelem. By M. A. K.-aulay.¹⁾

S aztán, az áthletiká meghosszabbítja az életet (há ki nem törí a nyakát) s ezérrt benne rrejlik á tulajdonképeni M. A. K.-robotika²⁾ tudománya. Tanuld meg nyakadat szegni, hogy hosszú életű lehess e földön!

Et puis, tu sais,³⁾ à M. A. K. tulajdon képen igazi, echt, genuine és veritable⁴⁾ hungarico-szittyamagyárhun dolog, mely alighanem, M. A. K.-ó várrosában keletkezett, — noha á M. A. K. igaz, hogy kissé skótus hangzású is és másrészt jelenleg á francia trónon is ül. *Nom d'un M. A. K.-Mahon!*⁶⁾

Magyárr biz az mindazonáltal, mert hát csupa tőzsgyökeres magyárr dolgokat mivel.

Gyákorroljá például az ugrást. Hát az ugrás nem-é egyik főkelléke az *ugorr* népfajokhoz tárttozó magyarnak? Potz⁶⁾ Bendegúz und Balhambér! ⁷⁾

Áz után kultiválja á diskus dobást, ... tu sais,⁸⁾ á mit mi diskurrálásnak szoktunk nevezni. Ván-e pedig magyárrább dolog a diskursusnál? Már Árrpád korrá-

¹⁾ Macaulay szerint. M. angol történetíró és államférfiú (1800—1859). Anglia története c. munkája a legkiválóbb történelmi munkák közé tartozik.

²⁾ Az a tudomány, amely megtanít arra, hogyan tehetjük hosszabbá életünket.

³⁾ Meg aztán tudod.

⁴⁾ Mind a három azt jelenti: valódi.

⁵⁾ Egy Mac Mahon a neve. Mac Mahon ír származású francia tábornagy (1808—1893). Az 1858-iki olasz-osztrák háborúban ő verte meg az osztrákokat (Magenta mellett, jún. 4.). Az 1870—71. porosz-francia háborúban Sedannál súlyos vereséget szenvedett hadcsoportjával és német fogságba került. 1871-ben a Kommuneforradalom leverésével őt bízták meg. 1873—79 közt a köztársaság elnöke volt.

⁶⁾ A. m. teringette . . .

⁷⁾ Bendegúz Atilla atyja, Balambér a hunok első ismert fejedelme.

⁸⁾ Te tudod.

bán is diskurráltak őseink, há épen . . . Álmosak nem voltak.

Lesz ott továbbá mintá-uszás, ámi ilyen ferrbli-országban, hol minden úszni szokott, még á rrez-krrájcar is, fölöttébb szükséges. „Rari Nantes”¹⁾ le-szünk, . . . merre hát Nantes francia város és Mágyárr-orrszágon ritkán forrdul elő.

Lesz azután magasabb lovaglás, — aufm hohen Rósz, verstepst?²⁾ Ez pedig márr olyan unbedingt³⁾ mágyárr nemzeti jellemvonás, hogy a pony, t. i. Apponyi orrszá-gában még csodálni is lehetne. Mi azonban természetesen csak á Nílust csodáljuk, — Níl admirari!⁴⁾

Nem különben lesz sulyok-vetés is! Ez áz á vetés, ámi nálunk mindig virragjában ván. Sikerült by⁵⁾ parittyá! Ez az egésznek a korronájá.

így tehát világos, hogy á M. A. K. á legházáfiasább dolog, amit csak nálunk képzelni lehet. Á többirről nem is szólok. . . például az öklészettről,⁶⁾ de pugilatione,⁷⁾ á mi. pugillárius⁸⁾-dolog s ezért minden mágyárrnak szíven fekszik.

Remélem tehát dearest⁹⁾ Krricsikém, hogy á M. A.K. ezentúl á te speiszcédliden¹⁰⁾ is kitűnő helyett foglalá-

¹⁾ Vergilius római költő (Kr. e. 70—19) Aeneis-éből való idézet. Az egész sor így hangzik: Apparent rari nantés in gurgite vasto (I. 118). Magyarul: A szörnyen örvénylő vízben csak itt-ott látható egy-egy úszó alak.

²⁾ Magas lovon, érted?

³⁾ Föltétlenül

⁴⁾ A. m. Semmin se csodálkozni! Pythagoras görög bölcse-lő (a Kr. e. 6. században élt) egyik mondása, amit azonban Horatius római költő (Kr. e. 65 — 8) nyomán inkább latinul szokás idézni (Epist. I. 6. 1.).

⁵⁾ Parittyával.

⁶⁾ A. m. ökölvívás. Az öklészet szó Széchenyi alkotása.

⁷⁾ A. m. ökölvívás.

⁸⁾ A. m. ököltre tartozó.

⁹⁾ Igen kedves.

¹⁰⁾ A német Speisezettal tréfás magyar alakja = étlap.

lánd el és há egyebütt nem, hát viszontlátjuk egymást á M. A. K.-bán, mint igaz, derrék, életreváló M. A. K.-hetesek, kiből idővel válhatik tán M. A. K.-kirrály is.

A crapulocrazia,¹⁾ a xindelarchia²⁾ bizonyosan ebben is fog minket majmolni. Akorr majd ábbá hagyjuk, mint a boat racinget.³⁾ Nem evezünk velük egy hájóban. Never!⁴⁾

Pá, pacsí, Papataci! For ever yours ⁵⁾

Monokles.

¹⁾ Jelentését bajos meghatározni; crapula = mámor, tehát talán a. m. a tivornyázók, a lumpok, a gyülevezésznépség.

²⁾ Das Gesindel és az archia összetétele = a csőcselék.

³⁾ A. m. evezés. Célzás arra, hogy a mágnások evezős-egylete az 1860-ban alakult Budapesti Hajósegylet, ahogy a Dunán megjelentek a kereskedőkől és hivatalnokokból álló új egyletek (Pesti Evező és Vitorlázó Kör 1862, Nemzeti Hajós-Egylet 1864) lassanként abbahagyta a versenyzést és 1873-ban föloszlott.

⁴⁾ Soha!

⁵⁾ Örökké a tied.

SPORT-
ÉRMEK és PLAKETTEK

TISZTELET- és VÁNDORDÍJAK,
EGYESÜLETI FÉM- és
ZOMÁNCJELVÉNYEK,
SPORTSZALAGOK, RENDJELEK, VÉSÉSEK,
ZOMÁNC TÁBLÁK, BÉLYEGZŐK

MORZSÁNYI JÓZSEFNÉL
BUDAPEST, IV., ESKÜ-ÚT 5
(KLÓTILD-PALOTA, ERZSÉBET-HÍDNÁL)

A KISOSZ., valamint az összes sportszövetségek és neves sportegyletek érem- és jelvénytáblái, a hivatalos leventejelvények kizárólagosan jogosított szétosztója.

25. A kolozsvári lelet.

26. A kolozsvári határon kiásott lelet.

Kincses Kolozsvárt az athletikáról mindenkor úgy vélekedtek, hogy az „az élet nemcsak leghasznosabb, hanem testet és lelket egyaránt üdítő és felvillanyozó legnemesebb játéka is”. Erre a helyes felfogásukra vezethető vissza, hogy 1887-ben „a hangulat élénkítése tekintetéből” *Boksz* néven élclapot indítottak meg, amelyben a versenyek, játékok, kirándulások közben megesett vidám történeteket írtak — és rajzolták meg. Ebből a rövidéletű lapból való ez az egészséges humort lehelő rajz. Jancsó Lajos készítette és az akkoriban egyre jobban terjedő kerékpársportot akarta vele megráfálni.

A látszólag latin, de valójában magyarnyelvű felirat azt mondja: „Athléták Szamosból bicyklit húznak ki”.

TARTALOM.

1. A gimnasztika fontossága. (1817).....	9
2. Clair testgyakorló- és vívőiskolája. 11833—66)	12
3. „Nagy kiűzés”. (1836)	18
4. „Országos testgyakorlat”. (1861).....	22
5. Birkózósportunk a múlt század derekán. (1861)	30
6. A Budapesti Hajósegylet évadzáró kirándulása. (1861)	33
7. Versenysásklyázás farkasokkal. (1862).....	45
8. „Jason és társai”. (1867).....	52
9. Az első országos tornaverseny (Nagykanizsán). (1870).....	61
10. A Nemzeti Torna Egylet tornacsarn. avató-ünnep. (1870)	74
11. Gróf Esterházy Miksa az atlétikáról. (1874).....	82
12. A Magyar Athletikai Club első atl. Versenye. (1875)	87
13. A futbaljáték 1879-ben.....	99
14. Gróf Kinsky Nusi. (1885).....	111
15. Velocipéden Budapesttől Paksig. (1885).....	318
16. Kereszty István két költeménye. (1885, 1888)	127
17. Királylátogatás a budai tornászoknál. (1887)	132
18. Egy boxmérkőzés utójátéka. (1888).....	141
19. Elnöki megnyitóbesz. a Kolozsvári AC közgyűlésénél 889).....	149
20. A Budapesti Torna-Klub dísztornája. (1891).....	158
21. Keresztessy József jubileuma. (1892).....	167
ZI. A Magyar Testgyakorlók Köre első úszóversenye. (1892).....	175

SPORTHUMOR.

23. Ideális program a budai lövészünnepélyhez. (1871)	182
24. A gyaloglás tudománya. (1874).....	190
25. A MAC. (1875).....	193
26. A kolozsvári határon kiásott lelet. (1887).....	198

KÉPEK JEGYZÉKE.

1. Clair Ignác. 2. Hajóhíd. 3. Bakody Tivadar. 4. Az 1867. évi regatta „Egyleti nagy díj”-ának győztesei. 5. Pollák Ármin. 6. Matolay Elek siremléke. 7. Az első tornacsarnok a fővárosban. 8. A Nemzeti Torna Egylet tornacsarnoka. 9. Porzolt Ernő. 10. Futbaljáték 1879-ben. 11. Rugby és Association-labda. 12. Futbal játszótér. 13. Rúgás előtt. 14. Gróf Kinsky Nusi. 15. Thomas Stevens és Igali Svetozár. 16. Zsingor Mihály. 17. Vermes Lajos. 18. Kővári Mihály. 19. Bély Mihály. 20. Keresztessy József. 21. Kissbaári Kiss Ferenc. 22. Porzolt Gyula. 23. Deutsch Gyula. 24. A régi budai lövölde. 25. A kolozsvári lelet.